

Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2013

Zpracováno na základě Ročních zpráv o výkonu regionálních funkcí v roce 2013 v jednotlivých krajích ČR,
poskytnutých krajskými knihovnami.

Praha, Knihovnický institut Národní knihovny ČR. Červen 2014.

Obsah

Hlavní závěry RF 2013	3
Úvod	5
I. Cíle regionálních funkcí	6
II. Stručná charakteristika roku 2013	8
III. Druhy činností v rámci regionálních funkcí	14
1. Poradenská a konzultační činnost	20
3. Vzdělávání knihovníků, semináře, porady	27
4. Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce	33
5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů	40
6. Nákup a zpracování knihovních fondů z prostředků obcí	42
7. Servis výpočetní techniky	46
IV. Hodnocení financování regionálních funkcí, hospodaření	52
V. Závěr	59
Přílohy	65

Hlavní závěry RF 2013

Rok 2013 byl dvanáctým rokem nepřetržitého fungování Programu regionálních funkcí (RF) a druhým rokem druhého desetiletí jeho existence. Lze konstatovat, že cíle programu

- Zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky
- Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí
- Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů
- Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji
- Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji
- Efektivní využití veřejných finančních prostředků
- Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi
- Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu
- Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání)

jsou všemi krajskými knihovnami (KK) a pověřenými knihovna (PK) plně akceptovány a systematicky a programově o jejich dosažení usilují. Děje se tak především prostřednictvím sedmi standardizovaných služeb a v souladu s krajskými koncepcemi rozvoje RF.

Rok 2013 byl poznamenán **dvěma většími událostmi a procesy**, které byly podmíněny nedostatkem finančních prostředků.

V roce 2013 byly krajské koncepce kráceny neočekávaně i v kraji, který až do roku 2013 plně chápal potřeby knihoven v malých obcích a RF proto dotoval v přijatelné výši.

Krajské samosprávy financovaly RF v roce 2013 celkovou částkou 108, 6 mil. Kč.

V roce 2013 se celková suma krajských dotací na RF oproti roku 2012 snížila o dalších 0,5 mil. Kč. To znamená, že **částka převedená státem na kraje k financování RF v roce 2005⁴ byla v průběhu devíti let financování RF kraji snížena o téměř 25 milionů Kč, přesněji 24,9 mil. Kč.**

Soustavné snižování finančních prostředků vede jednak ke snižování počtu pracovníků (mzdových nákladů) a ke snižování prostředků na nákup výměnných knihovních fondů (VF). Přičemž jak pracovníci – metodici, tak výměnný fond jsou základními pilíři zdárného fungování regionálních funkcí.

V roce 2013 vykonávalo RF již pouze 220,15 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané. (V roce 2005 to bylo o 49,1 pracovního úvazku více - 269,24 pracovního úvazku.)

Druhým momentem byla intenzivní jednání s obcemi s cílem zapojit je aktivně do vícezdrojového financování nákupu VF.

Tomu se významně a úspěšně věnovaly dva kraje: Královéhradecký a Pardubický. Oba se značným úspěchem. Meziročně se zvýšil počet přispívajících obcí, a to zhruba o 1/3 původního počtu. **Celkově v roce 2013 bylo na nákup VF věnováno 35 mil. Kč** (29 mil. – kraje, 2 mil. z jiných zdrojů 3,9 mil. Kč obce). Od roku 2005 nedošlo poprvé k meziročnímu poklesu finanční částky na VF, a to i díky zvýšenému počtu podílejících se obcí a podstatnému zvýšení částky, kterou přispěly.

RF v roce 2013 plnilo 14 krajských knihoven a 87 pověřených knihoven.

Obsluhováno bylo 5 967 knihoven (příjemců regionálních služeb).

K jak velkému rozvoji a modernizaci veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS) došlo, vyjadřují i srovnání základních údajů roku 2013 s rokem 2012 a zatím nejúspěšnějším rokem RF – rokem 2009. Je-li to nutné i přelomovým rokem pro RF – rokem 2005. Zatímco v roce 2002 bylo předmětem pozornosti knihoven s RF cca 5 700 knihoven na celém území ČR, v roce 2012 to bylo o téměř 300 knihoven více - 5 982 knihoven. Je pravděpodobné, že počet 5 900 knihoven je již ustálený počet, v roce 2013 jich bylo přesně 5 967. Zásadní část těchto knihoven jsou knihovny obcí nebo malých měst. Péči o ně již několik let vyvíjí 14 krajských a 85 pověřených knihoven (86 od roku 2012). **V roce 2013 to bylo 14 KK a 87 PK.** Ty realizují svou pomoc celou řadou služeb Sedm z nich je od samého počátku programu považováno za stěžejní, nezbytné pro dosažení cílů, a proto byly i standardizovány. Po dvanácti letech se potvrdilo, že jsou skutečně nezbytnými nástroji RF a zároveň vykryštalizovaly i ty nejnnutnější a z hlediska zájmu obsluhovaných knihoven nejžádanější služby. Vzhledem k vývoji nastal čas i vůle, tento standard zrevidovat a novelizovat.

Podrobné hodnocení 7 standardizovaných služeb v roce 2013 je obsahem kapitoly III. Výsledky za rok 2013 nebyly v meziročním srovnání zvláště povzbudivé. Ve většině sledovaných údajů byly zaznamenány poklesy.

Je zřejmé, že celkový rozvoj úrovně VKIS v krajích a regionech je závislý na finančních prostředcích (viz výsledky jednotlivých standardizovaných služeb) a a na počtu metodiků (Příloha č. 7). V krajích, kde nedošlo k žádnému nebo jen zanedbatelnému a přechodnému poklesu výše krajských dotací, nedošlo ani k poklesu výkonu a rozvoje VKIS v obsluhovaných knihovnách. Regiony, kde se výkon RF na určitou dobu pozastaví nebo zpomalí, se knihovny dostávají do situace, kdy ostatní kraje mají vyřešeny jedny cíle a úkoly, a pracují na dalších, kdežto ony se teprve snaží dosáhnout standardu. Odstranění takových diferencí bude vyžadovat opět vyšší výkony, tudíž i finanční náklady.

V průběhu 12 let trvání programu navázali metodici v mnohých krajích dobré vztahy s obcemi – provozovateli obsluhovaných knihoven. Průběžně vysvětlují představitelům obcí, jak se mohou spolupodílet na zkvalitňování VKIS poskytovaných jejich občanům: od poskytnutí příspěvku na kmenové knihovní fondy, přes příspěvek na společně budovaný VF, zlepšování prostorových podmínek a vybavení knihovny, až po odměňování dobrovolného knihovníka a celou řadu dalších možností.

Výsledky roku 2013 potvrdily, že se kvalita, resp. účinnost pomoci v rámci RF v některých krajích dostala i nad standardy požadovanou úroveň. Zároveň se ale potvrdila křehkost tohoto stavu a jeho závislost na výši krajské dotace.

Úvod

Tato výroční zpráva je vyhotovena v rámci úkolů Národní knihovny ČR, v souladu s § 9, odst. 2, písm. g) zák. č. 257/2001 Sb.¹ a podle požadavků Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky² (dále Metodický pokyn RF). Ten ukládá Národní knihovně vypracovat na základě výročních zpráv a výkazů za jednotlivé kraje výroční zprávu o regionálních funkcích (dále RF) na celém území ČR.

Rok 2013 představuje dvanáctý rok trvání Programu RF na území ČR. Začátek jeho celoplošného fungování, za podpory a financování státem,³ spadá do roku 2002. V roce 2005 (k 1. 1. 2005) přešla zodpovědnost za Program RF na kraje, a to včetně finančních prostředků novelou zákona o rozpočtovém určení daní⁴. Odpovědnost za výkon RF je uložena krajským knihovnám knihovním zákonem.⁵ Výroční zpráva je strukturována v souladu s doporučením Metodického pokynu RF:

1. Cíle regionálních funkcí
2. Stručná charakteristika roku
3. Hodnocení sedmi základních služeb, jimiž jsou RF naplňovány a které jsou uvedeny v Metodickém pokynu RF i hodnocení dalších činností k dosažení aktuálních cílů vytčených dohodou mezi krajskými knihovnami (dále KK), nebo formulovaných jen

¹ Zák. č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) v platném znění

² METODICKÝ pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonů regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. 16 s. Dostupné na <http://knihovnam.nkp.cz/docs/MetPokynMK05.doc>

³ USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 16. ledna 2002 č. 68 o Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí. Dostupné na http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/

⁴ Zák. č. 1/2005 Sb., kterým se mění z. č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní.

⁵ § 11) odst.3, zák. č. 257/2001 Sb. v platném znění

v jednotlivých krajích, porovnání se standardy, zhodnocení podílu jednotlivých krajů na celkovém vývoji RF knihoven v ČR, zjištěné problémy výkonu jednotlivých regionálních funkcí, atd.

4. Hodnocení financování regionálních funkcí a analýza hospodaření s finančními prostředky
5. Závěry.

Výsledky roku 2013 jsou srovnány s výsledky za rok 2012 a za rok 2009, který byl nejúspěšnějším rokem trvání Programu RF. Tam, kde je to významné pro fakta za rok 2013, je srovnáváno i s výsledky roku 2005, event. s výsledky roku 2002.

I. Cíle regionálních funkcí

V Metodickém pokynu RF2 jsou formulovány cíle, které mají trvalou platnost. Jsou jimi:

1. Zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky
2. Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí
3. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů
4. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji
5. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji
6. Efektivní využití veřejných finančních prostředků
7. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi
8. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu
9. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

Tyto celorepublikově platné cíle byly i pro rok 2013 konkretizovány a doplňovány aktuálními úkoly, které souvisely s vývojovými trendy oboru, reagovaly na cíle definované v Koncepci rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven⁶ a zohledňovaly aktuální potřeby celorepublikového charakteru i konkrétní podmínky v krajích.

K dosažení cílů RF má většina krajských knihoven vytvořeny dokumenty v podobě krajských koncepcí RF. Krajské koncepce a zásady RF mají různou váhu a závaznost,⁷ avšak stanovují vedle trvalých cílů RF a cílů pro dané období i způsob a formu financování RF, druhy a typy

⁶ Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_deklarace.htm

⁷ V některých krajích jsou tyto dokumenty schváleny příslušným krajským zastupitelstvem, radou, jinde jsou cíle RF součástí koncepcí rozvoje knihovnictví v krajích nebo jde o dokumenty, které sice nebyly schváleny samosprávnými orgány krajů, avšak pro oblast knihoven jsou významným nástrojem řízení.

služeb a činností v rámci RF, jejich množství a kvalitu. V zásadě navazují na Metodický pokyn RF2 a na Koncepti rozvoje knihoven v ČR. Základní dokumenty pro výkon RF jednotlivých krajů zveřejňují KK na svých webových stránkách ve speciálních sekcích⁸.

Pro zajištění rovnoměrného výkonu RF v systému knihoven je k dispozici standard jednotlivých druhů služeb, jimiž jsou regionální funkce naplňovány. Standard jako součást Metodického pokynu Ministerstva kultury² upravuje kvalitativní a kvantitativní parametry výkonu služeb RF. Při jeho aplikaci se přihlíží ke konkrétním podmínkám a specifickým jednotlivých krajů a jejich regionů. Standard představuje soubor nároků na způsob a úroveň poskytování služeb, jimiž jsou naplňovány regionální funkce krajskými a pověřenými knihovnami:

1. Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů
2. Statistika knihovnických činností
3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady
4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce
5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů
6. Nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce
7. Servis automatizovaného knihovního systému.

Kromě regionálních funkcí vymezených standardem vykonává KK a jí pověřené knihovny (dále PK) další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb (dále VKIS), které si stanovují jako aktuální cíle. Stále větší důraz je kladen na to, aby i aktuální cíle byly akceptovány pokud možno všemi kraji.

Aktuálními cíli roku 2013 bylo především: zastavit snižování finančních částek, jimiž kraje RF financují, pokračovat v úsilí o bezproblémové fungování RF tak, aby nedocházelo k narušování výkonu RF a jejich kontinuálního vývoje, zkvalitňovat celoživotní vzdělávání knihovníků, prosazovat novelizovaný Standard VKIS⁹, seznámit knihovníky a provozovatele s touto novelizovanou verzí, zlepšovat využívání informačních a komunikačních technologií v knihovnách - obsah a aktuálnost webových stránek knihoven, vzdálený přístup k elektronickým službám i v knihovnách obcí, další plošné nasazení regionálních automatizovaných knihovnických systémů.

V roce 2013 byl definitivně ukončen Program internetizace knihoven (PIK). Přes jeho schválení vládou spolu s Konceptí rozvoje knihoven⁶, nebyla obnovena smlouva mezi Telefónica Czech Republic, a. s., a Ministerstvem kultury a provoz internetu je od 28. 3. 2013 plně v kompetenci provozovatelů knihoven.¹⁰ To si vyžádalo intenzivní pomoc knihovnám a jejich provozovatelům při urychleném řešení, jak splnit zákonnou povinnost veřejných knihoven – umožnění přístupu k informacím na internetu¹¹.

⁸ Adresy dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=10_RegFceRozc.htm

⁹ METODICKÝ pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. Praha: MK ČR, 2011. 9 s. Č.j.: MK 59158/2011
Dostupný na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MethodVKIS_2011.htm&

¹⁰ Podrobně na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=06_PIK.htm&

¹¹ §4, odst. 1, písm. d) zák.č. 257/2001 Sb., v platném znění

II. Stručná charakteristika roku 2013

RF v roce 2013 plnilo 14 krajských knihoven a 87 pověřených knihoven.

Obsluhováno bylo 5 967 knihoven (příjemců regionálních služeb).

RF vykonávalo 220,15 pracovníků v celkovém přepočteném stavu na plně zaměstnané.

Krajské samosprávy financovaly RF celkovou částkou 108, 6 mil. Kč.

Z dalších zdrojů bylo na RF vynaloženo cca 23 mil. Kč.

Celkem bylo na RF v ČR vynaloženo 131,6 mil. Kč (s příspěvkem obcí na nákup VF 135,6 mil. Kč)

V roce 2013 se celková suma krajských dotací na RF oproti roku 2012 snížila o dalších **0,5 mil. Kč. To znamená, že částka převedená státem na kraje k financování RF v roce 20054 byla v průběhu devíti let financování RF kraji snížena o téměř 25 milionů Kč, přesněji 24,9 mil. Kč.** Vlastní výkon RF a koordinaci na území krajů realizovaly krajské knihovny⁵. Za koordinaci RF v celé České republice odpovídá Národní knihovna,¹² která jako centrum systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. V jejich rámci celostátně metodicky řídí výkon RF a vyhodnocuje jejich plnění. Tyto aktivity uskutečňuje ve spolupráci se sekci SDRUK¹³ pro regionální funkce. Koordinace je realizována individuálními konzultacemi, pravidelnými poradami s odpovědnými pracovníky krajských knihoven, semináři, aktivní účastí pracovníků KI NK ČR na seminářích a dalších vzdělávacích akcích pořádaných v rámci výkonu RF pro obsluhované knihovny, tvorbou pomůcek pro řídicí činnosti (Benchmarking,¹⁴ Standard VKIS9) a širokým spektrem dalších informací na webu KI NK ČR,¹⁵ v neposlední řadě i zpracováním a zveřejněním celorepublikových výročních zpráv výkonu regionálních funkcí knihoven. V hodnoceném roce se uskutečnila celostátní konference metodiků a ředitelů krajských knihoven a knihoven pověřených výkonem RF, a to v Pardubicích ve dnech 21. a 22. října 2013.¹⁶ Setkání se pořádá pravidelně vždy 1x za dva roky a zabývá se výsledky fungování Programu RF, významnými událostmi a vývojovými trendy. V hodnoceném roce uspořádala sekce veřejných knihoven SKIP 1. Workshop metodiků ve Vyškově. Akce byla určena především další generaci metodiků a pracovníků zabývajících se RF.

¹² § 9 odst. 2 písm. g) zák. č. 257/2001 Sb., knihovního zákona v platném znění

¹³ Sdružení knihoven ČR. Dostupné na <http://www.sdruk.cz/sdruk/clanek/sdruk/>

¹⁴ Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/Benchmarking.htm

¹⁵ Dostupné na <http://knihovnam.nkp.cz/index.php3>

¹⁶ Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/SemRegFce2013.htm&

V jednotlivých krajích podle § 11 odst. 3 a 4. zák. č. 257/2001 Sb., plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji krajská knihovna.¹⁷ Povinností krajů je zajistit z peněžních prostředků svých rozpočtů plnění těchto funkcí, přičemž finanční prostředky přešly na kraje k 1. 1. 2005 novelou zákona o rozpočtovém určení daní,¹⁸ a to i s uvedením konkrétní výše peněžní částky pro každý kraj. Od tohoto data je zcela na rozhodnutí krajských zastupitelstev, jak podpoří fungování RF v kraji, resp. jak podpoří kvalitu a dostupnost knihovnických a informačních služeb pro všechny obyvatele kraje, a to i v nejmenších místech. Vývoj financování RF v krajích v letech 2005 až 2013 zachycuje tabulka níže.

Finanční částky, které přešly ze státu na kraje v roce 2005 a které byly skutečně krajům na RF přiděleny v roce 2005 a vývoj přidělování těchto prostředků až do roku 2013 (v tisících Kč)

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
2005 ze státního do krajského rozpočtu	2 881	19 283	11 773	8 583	3 665	10 166	5 312	8 823	8 176	10 196	13 598	9 877	8 550	12 612	133 495
2005 krajům na RF přiděleno	2 881	15 764	11 184	6 000	3 665	10 166	5 312	8 823	8 176	10 127	14 050	9 920	8 550	12 569	127 187
2006 krajům na RF přiděleno	3 031	15 832	13 512	6 500	4 006	7 500	4 500	8 823	8 250	10 127	14 360	10 200	8 734	12 812	128 187
2007 krajům na RF přiděleno	3 038	15 832	13 000	7 000	4 006	8 000	5 000	8 823	7 000	10 431	14 360	10 200	8 863	12 812	128 365
2008 krajům na RF přiděleno	2 886	15 992	13 000	7 500	4 049	8 000	5 300	10 122	7 200	10 744	14 405	10 200	9 543	13 194	132 135
2009 krajům na RF přiděleno	2 700	15 992	13 000	8 000	3 863	8 000	5 440	10 122	7 200	11 066	14 450	10 250	9 734	13 723	133 540
2010 krajům na RF přiděleno	2 567	7 200	10 000	7 630	3 670	8 000	5 440	9 358	5 850	9 513	13 450	9 300	10 008	13 723	115 709
2011 krajům na RF přiděleno	2 210	7 000	11 000	6 700	3 656	8 000	5 440	9 230	5 850	9 392	13 450	9 300	9 800	13 723	114 751
2012 krajům na RF přiděleno	2 073	7 500	11 000	5 950	3 591	8 000	5 500	8 300	4 047	9 392	13 450	9 300	6 800	14 135	109 038
2013 krajům na RF přiděleno	2 413	10 019	11 000	5 500	3 591	7 800	5 500	6 000	4 000	9 392	13 450	9 000	6 800	14 135	108 600

Již první rok rozhodování krajů o finančních částkách na RF byl poznamenán snížením vůči převedené celkové částce od státu. V následujících letech se částka pomalu dorovnávala, až **rok 2009 znamenal v celkovém součtu za ČR dorovnání částky** (ba mírné navýšení), **kterou stát krajům převedl. Avšak již rok 2010 byl poznamenán strmým poklesem sumy krajských financí na RF. Částka se octla pod úroveň nejslabšího roku – roku 2005, a to na 115,7 mil. Kč.**

Následující dva roky celková částka již pouze klesá a v roce 2013 se dostává na pouhých 108,6 mil. Kč. Rozdíl mezi rokem 2013 a rokem neoptimálnějším, rokem 2009 představuje snížení celkového objemu dotací na RF o 24,9 mil. Kč.

¹⁷ Funkci krajské knihovny plní v Jihomoravském kraji Moravská zemská knihovna v Brně, zřízená Ministerstvem kultury a na území hlavního města Prahy Městská knihovna v Praze, zřízená hlavním městem Prahou.

¹⁸ Zákon č. 1/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Částka 1 Sbirky zákonů 2005, str. 1 – 6.

Rok 2013 znamenal obrat v dlouhodobě kritické situaci ve Středočeském kraji. Naopak velký pokles dotace vykázal i do té doby stabilní kraj Královéhradecký. V dlouholetém trvalém poklesu pokračoval kraj Plzeňský, kde se celkový objem krajské dotace snížil (vůči státem přidělené částce v roce 2005) o více než třetinu, tj. o 3 mil. Kč. V kraji Pardubickém se za stejné období snížila dotace dokonce o polovinu původní částky na 4 mil. Kč a ve Zlínském kraji o necelé 2 mil. Kč (Příloha č. 8). Snižování finančních prostředků, ať již skokové nebo postupné, s sebou přináší pokles výkonů, především těch přímo závislých na finančních prostředcích. **Z hlediska celé ČR to negativně ovlivňuje kontinuální rozvoj RF a prohlubuje mezikrajové rozdíly v podmínkách pro poskytování VKIS a výsledky roku 2013 to potvrzují.**

Na tento fakt pravidelně upozorňuje nejen tato zpráva, ale i řada dalších dokumentů a příspěvků určených odpovědným orgánům. Zatím však bezvýsledně.

Financování RF je v krajích, kde jsou částky z roku 2005 kráceny, nedostačující. To ohrožuje nejen dosažení vytčených cílů Programu RF, ale i jeho samotné fungování. Již v předešlých letech bylo možné vysledovat rozdíly ve výkonech příjemců RF a jimi poskytovaných veřejných knihovnických a informačních služeb (dále VKIS) v krajích s rozdílnou úrovní financování a opakovaně na to bylo upozorňováno. Viz grafy v Příloze č. 7 v návaznosti na Přílohu č. 8.

V roce 2013 došlo k významným pokusům o změny v systému financování RF, resp. v tvorbě jedné z částek nákladů.

Podrobně o financování v kapitole IV. Hodnocení financování regionálních funkcí, hospodaření. Grafické vyjádření v Příloze č. 8.

V roce 2013 **využívalo RF 5 967 knihoven** (v roce 2012 5 982 knihoven). Znamená to, že **průměrně bylo v každém kraji obsluhováno 426,2 základních knihoven** a každá knihovna plnící RF (KK i PK) **obsluhovala průměrně 59 knihoven. Každé z 5 967 obsluhovaných knihoven „pomáhal“ profesionální knihovník v rozsahu pracovního úvazku 0,04** (stejně jako v letech předešlých). **Každý metodik s plným pracovním úvazkem obsluhoval průměrně 27 knihoven** (v roce 2012 26 a v roce 2011 27 knihoven).

Situaci v krajích v roce 2013 vyjadřuje tabulka

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA**	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
Počet PK	0	4	9	16	2	7	3	6	3	4	8	7	3	15	87
Počet pracovníků zajišťujících RF	5,35	13,57	22,75	14,13	7,15	16,20	11,60	14,52	7,80	17,00	25,46	20,87	16,71	27,04	220,15
Počet obsluhovaných knihoven	40	836	606	493	120	301	222	401	416	573	693	477	397	392	5 967
Počet obsluhovaných knihoven na 1 prac. úvazek	7	62	27	35	17	19	19	28	53	34	27	23	24	14	27
Počet úvazků na 1 obsluhovanou knihovnu	0,13	0,02	0,04	0,03	0,06	0,05	0,05	0,04	0,02	0,03	0,04	0,04	0,04	0,07	0,04
Počet obsluhovaných knihoven na 1 PK a KK	40	167	61	29	40	38	56	57	104	115	77	60	99	25	59,1

Dlouholetý pokles počtu pracovníků vykonávajících činnosti v rámci RF, přerušeno jen v roce 2012, kdy dokonce došlo k nárůstu o 2,3 pracovního úvazku, **v roce 2013 opět pokračoval. Stav metodiků v celé ČR činil 220,15 pracovních úvazků** přepočtených na plně zaměstnané. To představuje **pokles o 5,75 pracovního úvazku** vůči stavu v roce 2012. **Stav pracovníků k 31. 12. 2013 se vůči stavu k 31. 12. 2005 snížil o 49,1 pracovního úvazku.** K významnému snížení došlo **v Královéhradeckém kraji (o 2,63) v krajích Jihomoravském a Plzeňském.** Vzhledem k velikosti kraje **Karlovarského** představuje i tamní meziroční pokles negativní změnu. Počty pracovních úvazků určených na výkon RF by se neměly snižovat jako v letech předešlých. Nároky a úkoly pro 1 pracovní úvazek se v některých krajích stávají nesplnitelnými. Se snižováním počtu pracovních úvazků se sice zvyšuje průměrná hodnota výkonových ukazatelů, v současné situaci to však znamená pokles intenzity a kvality poskytovaných služeb RF obsluhovaným knihovnám, mnohdy i absenci některých služeb a v konečném důsledku snížení kvality a kvantity VKIS poskytovaných veřejnosti obsluhovanými knihovnami. Ve skutečnosti se kraje značně liší. **Počet pracovních úvazků je přímo závislý na výši dotace na výkon RF a je to první oblast v rámci RF, která je při snížení finančních prostředků krácena.** Vzhledem k zlepšení finanční situace **v Středočeském kraji je tamní meziroční snížení překvapivé.**

Počty pracovníků vykonávajících RF v krajích (přepočtený stav na plně zaměstnané)

kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR celkem
r. 2005	9,00	31,35	28,00	15,99	8,35	22,55	14,30	17,40	11,40	16,50	30,00	22,00	16,80	25,60	269,24
r. 2006	8,83	22,67	25,00	15,74	9,75	20,55	11,40	16,9	10,1	16,00	30,46	25,21	16,30	25,67	258,08
r. 2007	8,16	21,10	25,75	15,74	9,05	20,45	11,50	16,60	7,05	16,00	32,10	25,20	16,68	25,17	250,55
r. 2008	5,13	20,80	25,71	14,92	9,05	17,88	11,50	17,10	6,10	16,00		23,68	17,20	26,48	242,61
r. 2009	5,11	21,35	25,19	15,38	8,75	17,72	11,50	17,50	6,10	16,00	30,72	23,15	17,70	27,24	243,36
r. 2010	5,44	17,09	22,65	15,50	8,25	16,43	11,60	17,50	5,90	16,00	28,31	23,14	17,48	27,34	232,62
r. 2011	5,29	14,87	20,95	15,09	7,90	15,95	11,60	17,30	6,25	16,00	27,81	20,19	17,09	27,34	223,62
r. 2012	5,48	14,46	22,75	15,17	7,65	16,05	11,60	17,15	7,80	16,00	27,43	20,62	16,7	27,038	225,90
r. 2013	5,35	13,57	22,75	14,13	7,15	16,20	11,60	14,52	7,80	17,00	25,46	20,87	16,71	27,04	220,15
2013/2012	-0,13	-0,89	0,00	-1,05	-0,50	0,15	0,00	-2,63	0,00	1,00	-1,97	0,25	0,01	0,00	-5,75
2013/2005	-3,52	-16,89	-5,25	-0,82	-0,70	-6,50	-2,70	-0,25	-3,60	-0,50	-2,57	-1,38	-0,10	1,44	-49,09

Další údaje a ukazatele vyjadřující závislost výkonu RF na počtu pracovních úvazků v krajích, např. počty obsluhovaných knihoven, velikost pracovního úvazku na 1 obsluhovanou knihovnu, počet obsluhovaných knihoven na 1 knihovnu vykonávající RF, jsou uvedeny v částech III. 1 až 7 a v grafické podobě v Příloze č. 7.

Ve většině krajů byla vedle oficiálních celorepublikových cílů² řešena řada aktuálních úkolů konkretizujících obecně formulované cíle, např. zvýšit efektivitu využívání ICT, zvýšit kvalitu a aktuálnost webových stránek obsluhovaných knihoven, zlepšit informační sílu této pomůcky v rámci RF, další rozšiřování a zprovozňování automatizovaných regionálních knihovních systémů, vystavení knihovních katalogů obecních

knihoven na webech knihoven a jejich zpřístupnění veřejnosti přes webové rozhraní, seznámit knihovníky a provozovatele s novelizovaným Standardem VKIS.9 Všechny krajské knihovny a všechny pověřené knihovny (s třemi výjimkami v Plzeňském kraji) provozují pro své obsluhované knihovny na webových stránkách samostatnou sekci informací o RF (nabízené služby, FAQ, odborné informace a studijní materiály).⁸ Bohužel s velmi rozdílnou kvalitou. Je pravidlem, že KK v rámci výkonu RF systematicky hodnotí služby obsluhovaných knihoven a podmínky, za kterých poskytují VKIS. K hodnocení využívají Metodického pokynu MK k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb (dále Standard VKIS9) a kalkulátoru programu StatExcel.¹⁹ Dále se rozšiřovala pravidelná komunikace mezi metodiky KK a PK a zřizovateli obsluhovaných knihoven. To vše ale za ztížených finančních a s tím souvisejících podmínek. Proto i v sumárním číselném vyjádření je zřejmý pokles číselných vyjádření sedmi standardizovaných služeb RF, v lepším případě stagnace. Alarmující však jsou finančně podmíněná odsouvání zavádění některých rozvojových trendů v obsluhovaných knihovnách. Stagnaci, kterou stávající situace vyvolává, není vždy možné vyjádřit číselně a negativní důsledky se projeví až za nějaký čas.

Vykazované hodnoty výkonů RF za rok 2013 ve většině sledovaných údajů poklesly oproti roku 2012. Viz Přílohy č. 3 a 4. Snižování výkonů bezprostředně souvisí s trvalým nedostatkem počtu pracovníků, což každoročně konstatuje roční zpráva o výkonu RF v ČR. Snižování finančních prostředků na RF se hned po snížení počtu pracovníků promítá do výše finanční částky na doplňování výměnných fondů (dále VF). Především dva kraje, Královéhradecký a Pardubický, usilovaly o finanční spoluúčast většího počtu provozovatelů obsluhovaných knihoven pro rok 2013 a následující léta. V dalších krajích byla určena i závazná část nebo procento z celkové dotace RF na nákup VF. Na nákup nových knih do VF bylo v roce 2013 vynaloženo celkem ze všech zdrojů 35 mil. Kč (v r. 2012 32,3 mil. Kč.) tedy o 2,7 mil. Kč více. Největší podíl na meziroční zvýšení částky měly obce obsluhovaných knihoven. Jejich příspěvek na nákup VF vykázal meziroční nárůst 1,7 mil. Kč! V roce 2013 přispělo na doplňování VF 735 obcí, v r. 2012 507 obcí, tento nárůst je výsledkem změn v krajích Královéhradeckém a Pardubickém. Tak se podařilo meziročně zvýšit i počet zakoupených knihovnických jednotek (dále k.j.) do VF, a to o 10 290 k.j. Zájem ze strany obsluhovaných knihoven o soubory z VF je trvale vysoký. Většina obcí však nadále upřednostňuje pouze soubory z výměnných fondů zatím bez finanční spoluúčasti na jejich doplňování. Avšak od roku 2011 meziročně přibývá obcí, které na budování VF přispívají.²⁰ Viz Příloha č. 1, č. 2 i č. 8. Současně ubylo obcí, které pro své knihovny nechaly nakupovat stálý knihovní fond, což také znamenalo obrát ve vývoji od roku 2009. V roce 2013 přispívalo svým knihovnám na nákup KF 1 000 obcí, v roce 2012 přispívalo 1 119 obcí. Celková částka představovala sumu 13,8 mil. Kč, zatímco v roce 2012 sumu 14,7 mil. Kč, to představuje meziroční pokles téměř o 1 mil. Kč. Příspěvek obcí na nákup a zpracování kmenových fondů vlastních knihoven je projevem zájmu o potřeby obyvatel v místě. Pokles v několika předešlých letech má pravděpodobně několik příčin. Nedostatek finančních prostředků na RF, tedy i nízká částka na doplňování VF a zvyšující se ceny knih znamenaly rok od roku menší počet nových přírůstků. To se v roce 2013 povedlo zastavit a doufejme, že takový stav bude pokračovat i v následujících letech, aby nedošlo ke ztrátě obsahové a titulové atraktivity VF, tj. žádanosti tohoto knihovního fondu. Viz Přílohu č. 2 a č. 4.

¹⁹ produkt SVK v Hradci Králové

²⁰ Tento údaj je sledován od roku 2009. Do roku 2011 přispívajících obcí ubývalo, v r. 2012 se tento vývoj zastavil a lze očekávat, že bude pokračovat v opačném směru.

Výměnný fond spolu s počtem metodiků v PK a KK jsou dvě klíčové oblasti RF, na nichž se okamžitě promítne snižování finančních prostředků na RF a současně jsou i nejdůležitějšími klíčovými momenty, na kterých závisí samotná funkčnost regionálních služeb, resp. programu RF. Obě oblasti v roce 2013 vykázaly meziroční pokles a měly během roku značné problémy.

Ani v roce 2013 se nezdařilo vzbudit větší zájem malých profesionálních knihoven,²¹ jejichž pracovníci by se ve větším počtu měli i sami zajímat, jaké služby RF mohou využít a k jakému prospěchu vlastní knihovny, resp. uživatelů. Např. počet knihoven, jejichž pracovnice se účastnily porad, meziročně poklesl o 311. **Pomoc malým profesionalizovaným knihovnám by měla být i nadále jedním z aktuálních cílů a úkolů pro PK a KK v příštím období stejně jako úkol zaměřit se na zřizovatele a provozovatele těchto knihoven. Jde především o to, vzbudit zájem tamních knihovnic a knihovníků průběžně se vzdělávat, navazovat kontakty s kolegy, shánět inspiraci, účastnit se celostátních kampaní, ale často i o získání zcela základních informací o provozu a způsobech poskytování VKIS, např. i o povinnostech knihovny v rámci platné legislativy. Vzbudit zájem o všestranný rozvoj VKIS knihovny, v níž působí.**

Po mnoha letech soustavného růstu zájmu knihoven a jejich provozovatelů o cirkulaci souborů z VF došlo k mírnému poklesu ve všech sledovaných ukazatelích. Zatím pokles není nijak významný, avšak může být i upozorněním na finanční problémy vznikající soustavným snižováním krajských dotací na RF v některých krajích. A problém by neměl být řešen výhradně jen příspěvkem obcí. Je nutno mít na paměti, že zájem o výměnné fondy, resp. cirkulační soubory je vysoký a vedle spokojenosti uživatelů knihoven je velmi ekonomicky výhodný. Podpora ze strany kraje je projevem zájmu tohoto orgánu o obyvatele v malých obcích, a kvalitu jejich života.

Finanční problémy RF v roce 2013 a předešlých třech letech způsobily poklesy standardizovaných služeb. Jestliže nebyly ve všech případech zatím významné, pak jen díky mimořádnému úsilí pracovníků KK i PK vykonávajících služby RF. Těch je však, především v některých krajích, již delší dobu naprostý nedostatek, a to opět i vlivem snižujících se finančních prostředků na RF. Zlepšení finanční situace Programu RF je nanejvýš nutné.

²¹ Malá profesionalizovaná knihovna – termín, který není oficiálně vymezen, jedná se o knihovny s 1, 2 max. 3 pracovními úvazky. V některých případech se však nezájem týká i městských knihoven.

III. Druhy činností v rámci regionálních funkcí

RF jsou naplňovány řadou služeb obsluhovaným knihovnám, z nichž sedm níže vyjmenovaných tvoří obligatorní základ. Pro zajištění rovnoměrného výkonu regionálních funkcí v systému knihoven je využíván **Standard RF2**. Standard upravuje kvalitativní a kvantitativní parametry výkonu těchto služeb, představuje soubor nároků na způsob a úroveň jejich poskytování. Při aplikaci Standardu RF se přihlíží ke konkrétním podmínkám a specifickým jednotlivých krajů a jejich regionů.

1. Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů
2. Statistika knihovnických činností
3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady
4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce
5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů
6. Nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce
7. Servis automatizovaného knihovního systému (servis výpočetní techniky).

PK a KK vykázaly plnění RF, resp. 7 standardizovaných služeb ve Statistickém výkazu výkonu regionálních funkcí za rok 2013. Výkaz je povinnou přílohou ročních zpráv jednotlivých krajů zasílaných KI NK ČR. KK sumarizuje výkazy PK a přikládá sumář k roční zprávě o plnění regionálních funkcí v daném kraji. Z krajských sumářů je zpracován sumář za celou ČR, který je Přílohou č. 3, tamtéž je srovnán se sumářem za předešlý rok. V Příloze č. 4 jsou výsledky roku 2013 srovnány s výsledky let 2002, 2005, 2009 a 2012. V Příloze č. 5 jsou uvedeny rozdíly mezi rokem 2005 a 2013 (devět let RF v kompetenci krajů) a v Příloze č. 6 rozdíly mezi roky 2002 a 2013 (první rok fungování RF a dvanáctý, resp. druhý rok druhého desetiletí fungování Programu RF).

Rok 2013, stejně jako rok 2012 a další předešlé roky, byl poznamenán finančními problémy a z toho plynoucími poklesy některých výkonů. Snižování finančních prostředků, ať již skokové nebo postupné, s sebou přináší pokles výkonů, především těch přímo závislých na finančních prostředcích. **Z hlediska celé ČR to negativně ovlivňuje kontinuální rozvoj RF a prohlubuje mezikrajové rozdíly v podmínkách pro poskytování VKIS. Výsledky roku 2013 to znovu potvrzují. Změny lze pozorovat nejen při srovnání výsledků let 2013 a 2012 (Příloha č. 3) a ještě zřetelněji při srovnání let 2005 a 2013 (Příloha č. 5), tedy za devět let v režimu krajského samosprávného fungování RF.** V tomto období výrazně poklesla celková suma finančních prostředků z krajů na výkon RF, následně pak i počet pracovníků RF a v neposlední řadě došlo i na pokles finančních prostředků na nákup VF. Vývoj jednotlivých standardizovaných služeb je podle krajů uveden v grafické podobě v Příloze č. 7.

Kromě RF vymezených standardem vykonávaly KK a PK další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji obsluhovaných knihoven, resp. jimi poskytovaných VKIS. Některé kraje své specifické cíle regionálního charakteru konkretizovaly v krajských koncepcích RF nebo adekvátních dokumentech.

Vedle toho si **některé kraje pro rok 2013 stanovily aktuální cíle**, které nejsou oficiálně formulovány v základních dokumentech, avšak jejich řešení je v daném regionu naléhavé. Ty **nejnaléhavější jsou projednávány v komisi SDRUK pro RF a doporučeny k celorepublikové pozornosti**. Byly jimi stejně jako v letech předešlých např.: zastavit snižování finančních částek, jimiž kraje RF financují, pokračovat v úsilí o bezproblémové fungování RF, zkvalitňovat celoživotní vzdělávání knihovníků, prosazovat novelizovaný Standard VKIS,⁹ uplatňovat mezi knihovníky a provozovateli novelizovanou verzi, zlepšovat využívání informačních a komunikačních technologií v knihovnách - obsah a aktuálnost webových stránek knihoven, vzdálený přístup k elektronickým službám i v knihovnách obcí, další plošné nasazení regionálních automatizovaných knihovnických systémů. Pokračování v proškolení knihovníků knihoven obcí v dovednostech ovládat ICT a ve schopnosti účinně asistovat návštěvníkům knihoven při jejich využívání, průzkumy spokojenosti uživatelů, účast knihoven v soutěžích, podíl na výchově ke čtenářství, knihovna bez bariér,²² knihovna pro všechny generace, atd.

Úroveň a kvalita VKIS obsluhovaných knihoven významnou měrou závisí na osobnosti pracovníků plnících RF a na jejich počtu.

Počet pracovníků

Mezi základní podmínky výkonu RF patří i počty pracovníků, kteří tyto funkce naplňují. Jak bylo uvedeno již na str. 12, počty pracovních úvazků se rok od roku snižují, výjimku představuje pouze rok 2009 a také rok 2012. **Vývoj meziročních změn zachycuje tabulka**

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
rozdíl oproti předchozímu roku	-10,45	- 11,16	- 7,53	- 7,94	+ 0,75	- 10,75	- 9	+ 2,28	- 5,75

V průběhu těchto let se meziročně stav pracovníků navýšil pouze 2x. Je nanejvýš nutné, aby počet pracovníků dále neklesal, neboť takový trend s sebou nese řadu nebezpečí pro úspěšnost RF. **Přes opakovaná upozornění na rizika s tím spojená se problém i v roce 2013 dále prohloubil.**

Celkový stav pracovníků, kteří vykonávají RF, se od roku 2005 do roku 2013 včetně snížil o 49,09 pracovního úvazku.

²² Podrobné informace dostupné na <http://bezbarierova.knihovna.cz/>

Argument o snahách po efektivitě výkonu RF, kterým je snížení počtu pracovníků zdůvodňováno, však nelze doložit žádnými údaji, naopak. V této souvislosti lze vysledovat snižování výkonů RF a navíc hrozí, nebo již i nastal, pokles kvality RF, ustrnutí knihovnických a informačních služeb na zastaralých formách v obsluhovaných knihovnách a prohlubování již nyní značných mezikrajových rozdílů.

Počty pracovníků vykonávajících RF v krajích (přepočtený stav na plně zaměstnané)

kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR celkem
r. 2005	9,00	31,35	28,00	15,99	8,35	22,55	14,30	17,40	11,40	16,50	30,00	22,00	16,80	25,60	269,24
r. 2009	5,11	21,35	25,19	15,38	8,75	17,72	11,50	17,50	6,10	16,00	30,72	23,15	17,70	27,24	243,36
r. 2012	5,48	14,46	22,75	15,17	7,65	16,05	11,60	17,15	7,80	16,00	27,43	20,62	16,7	27,038	225,90
r. 2013	5,35	13,57	22,75	14,13	7,15	16,20	11,60	14,52	7,80	17,00	25,46	20,87	16,71	27,04	220,15
2013/2012	-0,13	-0,89	0,00	-1,05	-0,50	0,15	0,00	-2,63	0,00	1,00	-1,97	0,25	0,01	0,00	-5,75
2013/2005	-3,52	-16,89	-5,25	-0,82	-0,70	-6,50	-2,70	-0,25	-3,60	-0,50	-2,57	-1,38	-0,10	1,44	-49,09

Pohyb počtu pracovních úvazků určených pro výkon RF v letech 2005 až 2013 zachycuje úplně tabulka na str. 11 a graficky je vyjádřen na Příloze č. 7.

Stejně jako v předešlých výročních zprávách²³ je třeba zdůraznit, že **snižování počtu pracovníků RF (metodiků) má negativní vliv** nejen na objem prací a výkony v rámci RF, ale především na obsah a kvalitu služeb poskytovaných v rámci RF a potažmo **na úroveň VKIS obsluhovaných knihoven. Stav pracovních úvazků metodiků musí zůstat minimálně na úrovni některého z předešlých let, nejlépe roku 2005 nebo roku 2009, mají-li být naplněny vytčené cíle RF.** Na straně jedné ubývá výkonných metodiků a zároveň, na straně druhé, je na tyto specialisty kladeno stále více náročnějších úkolů zasahujících do nejširšího spektra činností v knihovnách. Příkladem požadavků na schopnosti a dovednosti pracovníka RF jsou: dobrá znalost oboru a jeho nejnovějších trendů, schopnost koncepčně pracovat, analyzovat, plánovat, argumentovat, organizovat, instruovat knihovníky v širokém spektru činností v knihovnách vykonávaných, jednat s knihovníky i představiteli obcí, vystoupit na veřejnosti atd. Metodici dosud nejsou v rámci oboru vnímáni jako typ specialistů, na které jsou kladeny nejvyšší nároky. Přitom jedním z nejabsurdnějších jevů s tím spojených, je přijímání pracovníků na místa metodiků na dobu určitou. Takové řešení sice zaručuje dodržení finančních limitů, avšak vylučuje osobní nasazení pracovníků, snahu po maximálních a co nejkvalitnějších výkonech, snahu průběžně se vzdělávat, snižuje celkovou motivaci. Omezené finanční prostředky jsou spojeny i s dalším negativním jevem – velkou generační výměnou. **Efektivní zapracování nových metodiků předpokládá souběh zkušeného a nového pracovníka.** To však finanční dotace na RF neumožňují.

²³ Výroční zprávy RF dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=10_RegFceRoze.htm

Nároky na tyto pracovníky může přiblížit i příklad toho, jaké **průměrné výkony za rok podá jeden metodik s plným pracovním úvazkem**; konstruováno pouze z údajů o 7 standardizovaných činnostech, o kterých jsou k dispozici údaje z výkazů RF. Výčet v tabulce níže neobsahuje administrativu, přípravu dokumentů pro knihovníky i obce, plánování, pomoc při formulaci i následné realizaci nejrůznějších projektů knihoven, vlastní sebevzdělávání a řadu dalších činností, ale i osobnostních charakteristik, které nejsou nikde sledovány, ale jsou naprosto nezbytné pro úspěšný výkon RF. Metodik by měl být zkušený a uznávaný odborník, plně orientovaný v trendech vývoje, znalý podmínek v regionu. **Trvalý nedostatek pracovních úvazků metodiků představuje významné riziko pro dosažení cílů programu RF.**

Tabulka uvádí výkony v rámci jednotlivých standardizovaných služeb RF v přepočtu na 1 pracovní úvazek metodika tak, jak se vyvíjely v letech 2005 až 2013

Průměrné výkony 1 metodika (plný pracovní úvazek)	2005	2009	2011	2012	2013
Průměrný počet obsluhovaných knihoven	22	25	27	26	27
Poskytnuté konzultace	74	88	107	96	93
Realizované metodické návštěvy	43	49	52	52	52
Zpracované statistické výkazy (včetně sumářů)	25	25	29	29	30
Organizace vzdělávacích akcí (včetně lektorování)	3	2,6	2,4	2,4	2,4
Pořádání a vedení porad	2	2	1,8	2	1,7
Pomoc při revizi KF (k. j.)	8 583	7 749	9 781	9 729	10 097
Nákup knih z prostředků obcí (k. j.)	375	386	421	413	409
Zpracování knih z prostředků obcí (k. j.)	492	646	707	690	730
Roční přírůstek VF v k. j. (nákup, zpracování, úprava)	920	987	828	818	887
Distribuce výměnných souborů (počet souborů)	72	86	99	101	103
Počet svazků ve výměnných souborech (k. j.)	3 257	4 861	5 591	7 781	5 828
Při rozvozech souborů a metodických návštěvách ujede (km)	1 352	1 460	1 377	1 356	1 552

Počet obsluhovaných knihoven

Počet obsluhovaných knihoven se během let postupně mírně snižuje. Trend však nepředstavuje žádné podstatné změny v systému knihoven a jejich dostupnosti. Jedná se o zanedbatelné množství případů. Úbytek obsluhovaných knihoven má několik příčin, podrobně popsanych v předešlých výročních zprávách.²³ Jen výjimečně zrušily obce knihovny bez náhrady. Na druhé straně byly zřízeny a pro veřejnost otevřeny knihovny nové nebo byla činnost uzavřených knihoven obnovena. **Vykázaný počet obsluhovaných knihoven v roce 2013 činil 5 967.** Přestože v roce 2011 počet obsluhovaných knihoven klesl pod hranici 6 tisíc, představuje postupný vývoj počet aktivních a úspěšnějších knihoven. Zároveň vykazovaný počet představuje knihovny s trvalým zájmem o odbornou pomoc poskytovanou v rámci RF, a to jak ze strany knihovníků obecních knihoven, tak i ze strany obcí. Vlivem víceleté přínosné pomoci knihovnám obcí dochází i k tomu, že další obce, které dosud neprovozovaly knihovnu, se k této povinnosti vůči svým občanům přihlásily, knihovnu zřídily nebo znovu obnovily její činnost. **Nepatrné meziroční změny v počtech obsluhovaných knihoven v krajích** se budou objevovat i nadále, jsou projevem běžných vývojových změn – uzavírání nepracujících knihoven, rušení nerentabilních poboček, znovuotevírání nových či rekonstruovaných knihoven a poboček. Péče o umístění a vybavení knihoven je především v posledních letech velmi intenzivní a úspěšná. Je i zásluhou úspěšného působení metodiků, že se zlepšuje vztah obcí ke knihovnám a přes těžké finanční období roste význam VKIS v malých obcích.

Za pomoci KK a PK v rámci výkonu RF usilují obce daleko větší měrou o splnění Standardu VKIS9 a jeho požadavků na umístění a vybavení knihoven. Svou významnou roli při tom sehrává i aktivní účast knihovníků v krajských soutěžních komisích i ústřední komisi soutěže Vesnice roku,²⁴ kde jsou hodnoceny i knihovny soutěžících obcí. Významnou roli v zlepšování podmínek knihoven ze strany provozovatelů má cena Knihovna roku²⁵ a několik soutěží SKIP a jeho partnerů.²⁶ Pokračoval i zájem odborných knihoven o vybrané služby RF, především o konzultační, poradenské a o vzdělávání. Mnohé kraje si spolupráci s odbornými knihovnami zahrnuly do koncepcí a plánů výkonů RF.

Pohyb počtu obsluhovaných knihoven v krajích během posledních osmi let ilustruje tabulka níže. K 31. 12. 2013 bylo v systému RF o 15 obsluhovaných knihoven méně než v roce 2012 a o 114 knihoven méně než v roce 2005. Rušeny jsou v zásadě knihovny dlouhodobě uzavřené.

²⁴ Dostupné na <http://vesniceroku.cz/obec>

²⁵ Dostupné na http://www.wold.nkp.cz/o_knihovnach/KnRoku/2013/index.htm

²⁶ Svaz knihovníků a informačních pracovníků uděluje spolu s partnery např. cenu Městská knihovna roku, Kamarádka knihovna a další. Dostupné na <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicka-cena-souteze/>

Vývoj počtu obsluhovaných knihoven v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2011 až 2013 zachycuje tabulka

Počet obsluhovaných knihoven v kraji	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR celkem
V roce 2005	38	839	615	506	125	305	221	386	422	582	734	514	399	395	6 081
V roce 2009	39	827	622	498	121	298	222	397	416	570	702	489	401	417	6 019
V roce 2011	39	832	621	493	118	291	223	397	415	570	695	491	399	395	5 979
V roce 2012	40	822	612	496	120	302	223	396	415	571	692	487	398	408	5 982
V roce 2013	40	836	606	493	120	301	222	401	416	573	693	477	397	392	5 967

Vedle údajů o finančním zajištění a počtu pracovních úvazků metodiků mají údaje o počtu obsluhovaných knihoven velký význam při posuzování vykonávaných RF a při komparaci výkonů krajů a regionů. Lze jich využít při výpočtu řady ukazatelů charakterizujících region, stav, podmínky i výkony, např. počet obsluhovaných knihoven na 1 pracovní úvazek v kraji nebo velikost pracovního úvazku na 1 knihovnu.

Druhý rok druhého desetiletí fungování RF a současně devátý rok financování a řízení výkonu RF v krajích potvrzuje, že je i nadále třeba častěji společně komunikovat a vzájemně se i v průběhu roku informovat s cílem následné koordinace postupů při sledování cílů RF. Velmi naléhavou a potřebnou zůstává systematictější péče o odborný růst nové generace metodiků v PK i KK. Ta by měla směřovat k tomu, aby se z výkonu RF zcela nevytratily především cíle „Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí a „Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a krají“, jejichž dosažení se mnohde, zaváděním nových a neověřených standardů, norem a pravidel spolu s výraznými finančními omezeními, vzdaluje. **Po dosažení a často i překročení kvantitativních ukazatelů Standardu RF se zřetelně rýsují kvalitativní rozdíly služeb v krajích resp. v jednotlivých regionech.** To se projevuje především v úrovni modernizace vlastních VKIS poskytovaných obsluhovanými knihovnami, ve využívání ICT, v poskytování elektronických služeb, v roli knihoven v komunitním životě míst, na umístění i vybavení knihovny. Velkou pozornost si i v následujících letech vyžádá působení na profesionální knihovny s malým počtem pracovních úvazků, na jejichž zřizovatele a provozovatele na celkové posílení pozice a role knihovny v každém městečku a větší obci. Do úsilí o kvalitní a odborně erudované metodiky se nově zapojila sekce veřejných knihoven SKIP, jak je zmíněno výše v části o pracovnících. Dobrým příslibem bylo i zapojení sekce veřejných knihoven SKIP do řešení problému. Ta uspořádala ve dnech 5. a 6. června 2013 v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově 1. Workshop metodiků²⁷ zaměřený právě na novou generaci metodiků a pracovníků spojených s výkonem RF.

²⁷ Podrobná informace dostupná na <http://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce-verejnych-knihoven/akce-sekce-verejnych-knihoven/workshop-pro-pracovniky-metodickych-oddeleni-verejnych-knihoven>

1. Poradenská a konzultační činnost

Poradenská a konzultační činnost je velmi účinnou a úspěšnou službou, která zásadně ovlivňuje úroveň a dostupnost VKIS v knihovnách obcí i měst v regionech a je účinným nástrojem k prosazování cílů střednědobých i dlouhodobých plánů PK a KK. Ze sedmi standardizovaných služeb je tradičně službou nejvyhledávanější. Viz Příloha č. 7.

O konzultace projevují zájem všechny typy základních knihoven od obecních s „dobrovolným“ knihovníkem až po knihovny profesionalizované a knihovny s odborným zaměřením. Vedle klasických forem osobních jednání a telefonických dotazů je využívána elektronická pošta a další možnosti, které ICT nabízejí, např. tzv. elektronická metodika. Počet konzultací je i projevem ustálení RF v regionech a projevem důvěry knihovníků a provozovatelů obsluhovaných knihoven k metodikům a jejich práci. Vedle širokého spektra běžných odborných dotazů ovlivňují výsledky i témata úkolů souvisejících s aktuálními celorepublikovými trendy a cíli (Koncepte rozvoje knihoven ČR na léta 2011 - 2015⁶). Obsahem této funkce je nejširší spektrum odborných knihovnických témat počínaje těmi základními, až po témata nová či vysoce specializovaná, témata z oblasti organizační, legislativní atd.

Nejčastěji uváděná témata konzultací a poradenských služeb se v průběhu let mění a část naopak zůstává stejná. Charakteristická témata jednotlivých let či období, počínaje rokem 2002, byla opakovaně a v téměř plném výčtu uváděna ve Výročních zprávách RF.

rok	téma
2009	zlepšení kvality, resp. informačního potenciálu webových stránek KK a PK určených obsluhovaným knihovnám, zkvalitňování webových stránek obsluhovaných knihoven, regionální automatizované systémy, dálkový přístup do OPAC nová statistická evidence a vykazování od 1. 1. 2009 zpracování projektů do grantových programů, ekonomicko-právní otázky otázky spojené s pravidly a podmínkami pro čerpáním dotací
2010	zkvalitňování informačního potenciálu webových stránek KK a PK určených obsluhovaným knihovnám, zkvalitňování webových stránek obsluhovaných knihoven, regionální automatizované systémy, dálkový přístup do OPAC, využívání MVS, příprava na další elektronické služby dálkově přístupné i v nejmenších knihovnách, e-booky, zpracování projektů do grantových programů, ekonomicko-právní otázky spojené s čerpáním dotací, povinnosti knihoven spojené s autorským právem knihovny jako komunitní centra, soutěžení knihoven

2011	<p>zkvalitňování informačního potenciálu webových stránek KK a PK určených obsluhovaným knihovnám, zkvalitňování webových stránek obsluhovaných knihoven, regionální automatizované systémy, dálkový přístup do OPAC, využívání MVS, příprava na další elektronické služby dálkově přístupné i v nejmenších knihovnách, e-booky, připojení knihoven k internetu prostřednictvím PIK realizace průzkumů spokojenosti uživatelů konkrétních knihoven zpracování projektů do grantových programů, ekonomicko-právní otázky spojené s čerpáním dotací, povinnosti knihoven spojené s autorským právem knihovny jako komunitní centra, dobrovolnictví v knihovnách, soutěžení knihoven novelizovaný standard VKIS, Program Benchmarking, práce s handicapovanými uživateli a projekt Bezbariérová knihovna, Koncepce rozvoje knihoven v letech 2011 - 2015</p>
2012	<p>stejná témata jako v roce předešlém metodická pomoc při formulaci projektů do programů VISK a Knihovna 21. století seznamování provozovatelů (především obcí) s novelizovaným Standardem VKIS a jeho prosazování v knihovnách seznamování odborné veřejnosti s jednotlivými úkoly a kroky při naplňování Koncepce rozvoje knihoven v letech 2011-2015 tvorba nebo příprava Krajských koncepcí rozvoje knihoven a RF</p>
2013	<p>stejná témata jako v letech předešlých pomoc obcím při hledání bezplatného či finančně dostupného připojení k internetu plnění jednotlivých priorit Koncepce, především priority 15 a dalších, které se týkají obsluhovaných knihoven jednání s obcemi – vícezdrojové financování VF, umístění knihoven ... příprava na NOZ a další legislativní otázky (autorské právo apod.), elektronické knihy v knihovnách pomoc obcím při formulování projektů VKIS a Knihovny 21. Století prosazování nového Standardu VKIS</p>

Zájem o poradenské služby kontinuálně rok od roku vzrůstal, až se v roce 2010 ustálil, ale v roce 2012 neočekávaně mírně poklesl, v roce 2013 však opět vzrostl.

Počet knihoven, jimž byly poskytnuty konzultace, nebo v nichž PK a KK vykonaly metodickou návštěvu, se v roce 2013 oproti roku 2012 zvýšil, a to o 62 obslužených knihoven.²⁸ Avšak výrazněji meziročně klesl počet konzultací i metodických návštěv. V roce 2013 se uskutečnilo 20 484 konzultací (o 1 221 konzultací méně než v roce 2012, tj. o 5,6%). Metodických návštěv bylo zrealizováno v roce 2013 11 403 (o 387 méně než v r. 2012, tj. o 3,3% méně než v roce předešlém).

Vývoj v ČR během let 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013 ilustruje tabulka, vývoj v jednotlivých krajích v letech 2009, 2012 a 2013 je v grafech uveden v Příloze č. 7.

Poradenská a konzultační činnost v roce	2002	2005	2009	2012	2013
Počet obslužených knihoven	5 389	6 395	6 553	6 187	6 249
Počet poskytnutých konzultací	13 162	19 988	21 420	21 705	20 484
Počet metodických návštěv	9 294	11 550	12 004	11 790	11 403

V roce 2013 byla průměrně v každém kraji ČR poskytnuta poradenská služba 446 knihovnám (v roce 2012 442 knihovnám). V každém kraji se uskutečnilo průměrně 1 463 konzultací (v roce 2012 celkem 1 550 konzultací), tj. každé obslužené knihovně byly poskytnuty v průměru 3,3 konzultace. 5 ze 14 krajů vykazují nárůst konzultací (např. kraje Olomoucký, Jihomoravský a Liberecký), ostatní pak pokles nebo stagnaci.

Vývoj počtu konzultací v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Počet poskytnutých konzultací															
v roce 2005	207	1873	3493	1225	319	885	327	2082	1912	1035	1421	2271	1683	1255	1428
v roce 2009	256	2138	2965	1007	342	921	427	3137	1907	1193	1820	1995	1828	1484	1530
v roce 2012	246	2204	2928	995	448	987	479	2540	2349	1454	2203	1613	2003	1256	1550
v roce 2013	184	2034	3007	803	485	926	524	1941	2084	1440	2301	1817	1922	1016	1463
rozdíl v letech 2013 a 2012	-62	-170	79	-192	37	-61	45	-599	-265	-14	98	204	-81	-240	-87

²⁸ Obslužená knihovna = knihovna odebírající konkrétní službu

Obsluhovaná knihovna = knihovna zapojená do programu, může odebírat jednu nebo všechny služby.

V každém kraji bylo v roce 2013 průměrně uskutečněno 814 metodických návštěv (v roce 2012 tento průměr činil 842). V průměru byly během roku 2013 všechny obslužené knihovny navštíveny dvakrát, přesněji 1,82x (v roce 2012 1,91x). Významný meziroční nárůst metodických návštěv vykázal kraj Karlovarský a Kraj Vysočina. Naopak podstatný meziroční úbytek metodických návštěv vykázaly kraje Královéhradecký (pokles finančních prostředků na RF) a Středočeský (finanční prostředky až v polovině roku a ve výši nutné pouze k nákupu VF).

Počet metodických návštěv v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Počet metodických návštěv															
v roce 2005	91	1144	1553	1235	651	473	888	987	412	906	1025	957	874	354	825
v roce 2009	91	1161	1724	1209	513	576	736	1123	438	1199	871	782	1004	577	857
v roce 2012	102	1232	1479	1157	438	542	721	1065	453	1323	936	680	1064	598	842
v roce 2013	72	1009	1535	1059	544	559	770	806	490	1473	792	711	1038	545	815
rozdíl v letech 2013 a 2012	-30	-223	56	-98	106	17	49	-259	37	150	-144	31	-26	-53	-28

Vývoj konzultací a metodických návštěv v letech 2009, 2012 a 2013 v krajích je zachycen v Příloze č. 7.

Výsledky a výkonové ukazatele za rok 2013 v jednotlivých krajích obsahuje tabulka

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Poradenská a konzultační činnost															
Počet obslužených knihoven	40	862	681	479	120	337	257	387	449	567	640	583	419	428	446
Počet konzultací na jednu obsluženou knihovnu	4,60	2,36	4,42	1,68	4,04	2,75	2,04	5,02	4,64	2,54	3,60	3,12	4,59	2,37	3,28
Počet metod. návštěv na 1 obsluženou knihovnu	1,80	1,17	2,25	2,21	4,53	1,66	3,00	2,08	1,09	2,60	1,24	1,22	2,48	1,27	1,82
Počet obsluhovaných knihoven	40	836	606	493	120	301	222	401	416	573	693	477	397	392	426
Počet konzultací na 1 obsluhovanou knihovnu	4,60	2,43	4,96	1,63	4,04	3,08	2,36	4,84	5,01	2,51	3,32	3,81	4,84	2,59	3,43
Počet metod. návštěv na 1 obsluhovanou knihovnu	1,80	1,21	2,53	2,15	4,53	1,86	3,47	2,01	1,18	2,57	1,14	1,49	2,61	1,39	1,91

Standard RF z hlediska celé ČR byl překročen a po obsahové stránce naplněn, avšak s různou intenzitou a kvalitou i obsahovým zaměřením. Kvantitativně je standardizován pouze počet metodických návštěv v knihovnách - **každá obsluhovaná knihovna má být navštívena minimálně 1x za rok, celorepublikový průměr vykazuje hodnotu 1,82**. Standard je ve všech krajích naplněn, a v některých krajích i několikanásobně

překračován již řadu let. Potvrzuje se zkušenost z praxe, že **pravidelné a především časté metodické návštěvy výrazně přispívají ke zvyšování kvality služeb obsluhovaných knihoven**. V současnosti je většinou metodiků jedna návštěva v obsluhované knihovně ročně chápána jako nedostačující. Účinnost takových návštěv těsně souvisí s kvalitou vztahu metodika, knihovníka a provozovatele knihovny. Pravidelné a častější setkání s knihovníkem přímo v jeho knihovně a soustavný kontakt se zřizovateli knihoven se velmi osvědčuje, osobní jednání výrazně přispívá ke zkvalitňování VKIS v knihovnách. Problémy v některých krajích ale přetrvávají, a to z hlediska obsahové stránky poradenské a konzultační činnosti.

Aktuální cíle RF se v jednotlivých krajích diametrálně liší. Zatímco v jedněch krajích již dospěli k plošnému rozšíření webových stránek a téměř k úplné automatizaci i v knihovnách s neprofesionálním pracovníkem, v jiných krajích se potýkají s fungováním základních knihovnických a informačních služeb, s umístěním knihovny, navázáním kontaktů s provozovateli, ba i knihovníky. Je to způsobeno především trvalým nedostatkem finančních prostředků na RF, snižováním počtu metodiků pod únosnou hranici. Součástí standardu služby „Poradenská a konzultační činnost“ je i forma služby realizovaná prostřednictvím **vydávání zpravodaje**. Trvale vyhledávanými jsou tituly krajských knihoven např. U nás (Královéhradecký kraj),²⁹ Duha (Jihomoravský kraj),³⁰ Krok (Olomoucký kraj),³¹ Světlik – Svět libereckých knihoven,³² Zvuk Zlínského kraje.³³ Tato periodika spolu s časopisem Čtenář,³⁴ mají velký význam pro praxi knihoven v konkrétních regionech. Všechny vycházejí v klasické formě i elektronicky, nebo pouze v elektronické podobě jako Knihovnický zpravodaj Vysočina³⁵ a přesahují významem hranice kraje. Mnohé PK vydávají skromnější typ metodického zpravodaje, avšak zaměřeného na konkrétní obsluhované knihovny, pro jejichž vnitřní potřebu jsou vydávány.

Stále více jsou k naplňování této služby RF využívány **stránky krajských a pověřených knihoven**, resp. jejich speciální část určená obsluhovaným knihovnám a jejich provozovatelům. V roce 2013 byl výjimkou pouze Plzeňský kraj (3 malé PK a rozsahem i KK).³⁶ V tomto ohledu je třeba připomenout i **Standard RF,² část 3. „Kritéria výběru knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí“**, kde v části 2.8 je uvedena tato podmínka: „**má vlastní webovou stránku knihovny a prezentuje na ní informace a potřebné materiály pro knihovny a jejich provozovatele ve smluvním okruhu působnosti**“. Zlepšení webových stránek určených speciálně obsluhovaným knihovnám a jejich zřizovatelům patřilo i v roce 2013 v mnoha krajích k prioritám (např. KKFB ve Zlíně, SVK v Ústí nad Labem, KK v Liberci, MZK v Brně). Na kvalitních a aktuálních webových stránkách se objevují všechny důležité informace, aktuality, sdělení, pokyny a návody, legislativa, praktické pomůcky i studijní materiály ke stažení. Pro operativní a otevřenou komunikaci zřizují KK a PK i elektronické konference určené jen obsluhovaným knihovnám nebo zaheslované stránky, vyžadující na návštěvníkovi registraci (MSVK v Ostravě, KK Vysočiny). Elektronická

²⁹ Dostupné na <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas.aspx>

³⁰ Dostupné na <http://duha.mzk.cz/>

³¹ Dostupné na <http://www.vkol.cz/cs/dokumenty/krok---kulturni-revue-olomouckeho-kraje/>

³² Dostupné na <http://www.kvkli.cz/cz/region/svetlik-r18.html>

³³ Dostupné na <http://www.kfbz.cz/zvuk-zlinskeho-kraje-casopis-pro-kulturu-spolecenske-deni>

³⁴ Dostupné na <http://ctenar.svkkk.cz/>

³⁵ Dostupné na <http://kzv.kkvysociny.cz>

³⁶ Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=10_RegFceRozc.htm

forma informování a vzájemné komunikace je nástrojem hojně používaným v poradenské a konzultační činnosti knihoven, urychluje ji, zjednodušuje a činí ji nepřetržitě dostupnou. Všechny obsluhované knihovny mají k dispozici internet, a tudíž jej stále více knihoven využívá kromě jiného i pro běžnou komunikaci se svou obsluhující knihovnou a k průběžnému sledování informací a novinek z oboru. V této oblasti jsou otevřeny další velké možnosti i pro vzdělávání (zvyšuje se zájem o e-learningové formy) a sebevzdělávání knihovníků a zintenzivnění komunikace mezi knihovníky navzájem. Internetizace všech knihoven se i v oblasti metodické práce ukázala jako velmi prozíravý krok. Proto i definitivní zrušení PIK v březnu 2013 znamenalo pro metodiky na všech úrovních zvýšené úsilí a častá jednání, ale všechny knihovny zůstaly připojeny k internetu, a to i díky pomoci sdružení Internet pro všechny.³⁷

Přes všechny tyto úspěchy jsou mnohé obsluhované knihovny teprve na začátku a s nepřetržitým rozvojem všech technologií rozdíly narůstají. Rozdíly se týkají i knihoven krajských a pověřených a to je třeba urychleně vyřešit. Stále nejsou oficiálně formulovány nejrationálnější možnosti, resp. formy elektronické metodické práce, formulovány „povinné“ informace a údaje na jednotlivých úrovních knihoven s RF, tj. KK i PK a jejich vzájemné propojení tak, aby byly technologie co nejefektivněji využity i pro účely RF.³⁸ Zlepšovat je nutné i webové stránky určené široké veřejnosti, především u malých profesionálních knihoven, kde by tato forma služby veřejnosti měla být samozřejmostí. Některé webové stránky mají mnoho nedostatků. Jsou velmi strohé, jen s oznámeními stálých základních charakteristik knihovny, nejsou interaktivní ani aktuální. Postupně se zvyšuje počet webových stránek knihoven v nejmenších obcích, a to i díky soustředěnému působení metodiků. Inspiraci lze hledat např. i mezi účastníky soutěže Biblioweb.³⁹ Webová stránka a její využívání knihovnou je jednou z moderních služeb uživatelům a v současné době i základem a předpokladem dosažení cílů Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 - 2015.⁶

Vyjmenované problémy, např. regionální automatizované knihovní systémy, vzdálený přístup k informacím, kvalitní a aktuální weby i v nejmenších knihovnách web, vzdálený přístup uživatelů k VKIS tedy i aktuální cíle jsou v současnosti předmětem pozornosti v souvislosti s přípravou novely standardu RF. Některé KK vydávají i nejrůznější pomůcky pro PK či obsluhované knihovny ... např. MZK Brno formulář „Zápis z metodické návštěvy“ či osnovu rozborů činnosti knihoven,⁴⁰ Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě má zpracovanou pomůcku metodiků a ředitelů knihoven ke sledování vzdělávání pracovníků.

Statistika knihovnických činností

Počátkem roku 2013 byl proveden pravidelný sběr statistických údajů, resp. vyplnění výkazů Kult (MK) 12-01 za rok 2012. Pro KK s PK to představuje nejen kontrolu správnosti, ale v případě PK i uložení do elektronické databáze NIPOS. Opět velkou výhodou měly kraje, které

³⁷ Dostupné na <http://www.internetprovsechny.cz/knihovny/>

³⁸ Zajímavým příkladem je přesné definování typů informací, které postupuje dále krajská knihovna a které postupují dále pověřené knihovny svým obsluhovaným knihovnám, praktikovaný v kraji Libereckém.

³⁹ Dostupné na <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/biblioweb/biblioweb-2013-1>

⁴⁰ Dostupné na <http://www.mzk.cz/pro-knihovny/region/aktuality>

využívají program StatExcel SVK HK, neboť ten byl spolu s NIPOS upraven tak, aby umožňoval jednorázové kopírování (import) údajů za každou vykazující jednotku. Knihovny, které tento program pro zpracování statistiky využívají, měly další zjednodušení administrativní práce s výhodou odstranění možností chyb. V těch obvodech, kde je automatizace a využívání dálkového přístupu značně rozšířeno, resp. zavedeno, tam metodici mají možnost pomoci knihovníkům i elektronickou cestou. V roce 2013 bylo již běžnou rutinou věnovat metodice evidence a vykazování VKIS soustavnou celoroční pozornost nejen v rámci poradenské činnosti, ale i na poradách a seminářích. Na webech některých knihoven pověřených RF jsou často umístěny metodické pomůcky nebo na ně bylo odkázáno⁴¹. Obsluhovaným knihovnám, ale i jejich provozovatelům, jsou systematicky vysvětlovány důvody co nejpřesnější evidence a vykazování a seznamování jsou i s možnostmi využití sebraných dat pro hodnocení i plánování vlastního rozvoje. Většina KK zpracovává i krajské statistické sumáře, sledují plnění indikátorů Standardu VKIS a s výsledky seznamují jak knihovníky, tak jejich provozovatele (např. Jihočeská vědecká knihovna,⁴² Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové,⁴³ regionální oddělení Městské knihovny v Rokycanech⁴⁴ či Městská knihovna v České Lípě⁴⁵ a řada dalších). Mnohé PK s výsledky pravidelně seznamují provozovatele obsluhovaných knihoven a seznamují i s možnostmi využití např. v Benchmarkingu¹⁴ nebo v rámci hodnocení Standardu VKIS⁹.

V roce 2013 pomohly KK a PK 5 959 knihovnám a jejich zřizovatelům se zpracováním statistického výkazu Kult (MK) 12-01 za rok 2012. Zpracováno bylo **celkem 6 607 statistických výkazů a sumářů**, tj. o 9 výkazů a sumářů více než v roce 2012. Vzhledem k postupující elektronizaci v oboru knihovnictví věnují KK a PK pozornost nejen kvalitě zpracovávaných statistických údajů, ale zároveň i systematicky pečují o jednotnost vykazovaných údajů, respektování pokynů k vyplňování formulářů, sledují údaje o nových formách služeb (především on-line) a pečují o příslušný SW tak, aby statistický formulář byl stále přívětivější a aby sledované údaje byly v konečném výsledku co nejúplnější a spolehlivé. Mnohé knihovny vykonávající RF zpracovaly nejrůznější pomůcky a vystavily je na svých webech. Vedle ucelených průběžně aktualizovaných a doplňovaných informací na webu KI NK ČR⁴¹ jsou to např. elektronická verze Deníku knihovny – na webu Krajské vědecké knihovny v Liberci,⁴⁶ Knihovna K. H. Máchy v Litoměřicích vystavila také řadu pomůcek.⁴⁷

⁴¹ Pomůcky a informace vystavuje i KI NK ČR. Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=01_stat.htm&

⁴² Přehled činnosti ... Dostupné na <http://www.cbvk.cz/index.php?lang=CZ&s=knihovny&pg=regionalnifunkce>

⁴³ Knihovny Královéhradeckého kraje v roce ... Dostupné na <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Dokumenty/Dokumenty-ke-stazeni.aspx>

⁴⁴ Dostupné na <http://www.knihovnarokycanyregion.webk.cz/pages/statistika.html>

⁴⁵ Metodický list 1/13 Dostupné na <http://www.knihovna-cl.cz/Dokumenty-ke-stazeni-a-odborne-informace/275.html>

⁴⁶ Ke stažení na <http://www.kvqli.cz/pro-knihovny/informace-pro-knihovny/statistika-benchmarking-knihoven.html>

⁴⁷ Dostupné na <http://region.knihovnalitomerice.cz/ke-stazeni.html>

Statistika v jednotlivých krajích a průměrné hodnoty této činnosti v roce 2013 vyjadřuje tabulka

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Statistika knihovnických činností Kult (MK) 12-01															
Počet obslužených knihoven	39	833	617	493	119	299	222	385	425	581	680	548	397	321	426
Počet zpracovaných statistických výkazů	39	820	1 192	595	121	302	239	410	424	572	684	576	323	310	472
Počet zpracovaných výkazů na 1 obsluženou knih.	1,0	1,0	1,9	1,2	1,0	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,1	0,8	1,0	1,1
Počet zpracovaných výkazů na 1metodika	7,3	60,4	52,4	42,1	16,9	18,6	20,6	28,2	54,4	33,6	26,9	27,6	19,3	11,5	30,0

Standard byl splněn téměř všemi knihovnami plnícími RF na území ČR, a to jak ve strategickém cíli, tak periodicitě. Celostátně je i nadále aktuální pravidelné proškolení a pomoc obsluhovaným knihovnám nejen v malých obcích, ale i knihovnách profesionálních. Jako **nezbytné** se jeví **pravidelné každoroční zařazení tématu do porad či seminářů** před koncem kalendářního roku či hned na začátku roku následujícího. Správné a jednotné přístupování k této činnosti zkvalitňuje ve svém důsledku i výsledky takových nástrojů řízení jako jsou Standard VKIS⁹ a stále oblíbenější Benchmarking knihoven,¹⁴ Statistické výsledky knihoven jsou vyhodnocovány na krajské úrovni i na úrovni regionů, jejich význam roste i v práci metodiků. Data jsou jednotlivými knihovnami zveřejňována na vlastních webových stránkách, hodnocení, ba i srovnávání je poskytováno zřizovatelům a provozovatelům knihoven.

3. Vzdělávání knihovníků, semináře, porady

Vzdělávání knihovníků je prvním krokem k dosažení vytčených cílů RF knihoven a předpokladem rozvoje knihoven a jejich služeb. Tato činnost je těsně provázána s dalšími programy podporujícími zvyšování kvalifikace knihovníků a s veškerou činností knihoven. Školící střediska KK disponují zkušenými pořadateli, pracovníky angažovanými ve výkonu RF, velmi úspěšně si vedou i pracovníci celé řady PK. Ti všichni přispěli k rozvoji školení a vzdělávání pracovníků knihoven včetně dobrovolných knihovníků nebyvalou měrou. Kvantitativně sice vykazuje tato činnost od roku 2005 výkyvy, ale je třeba zdůraznit, že jsou průběžně hledány nejrůznější nové formy a aktuální témata vzdělávacích akcí. Stále aktuální je otázka závaznosti dalšího vzdělávání a sebevzdělávání knihovníků. Přesně jsou pojmenovány a obecně známy překážky, které knihovníkům brání v účasti na vzdělávání, stále však neexistují účinné nástroje, které by mohly významně ovlivnit zájem a účast. Určité posílení motivace

přinesla novela Standardu VKIS⁹ v němž je indikátor vzdělávání stanoven na 48 pracovních hodin ročně na 1 pracovníka (profesionální knihovny) a 8 pracovních hodin na knihovníka knihovny s týdenní provozní dobou nižší než 15 hodin. O stejné hodnotě indikátoru pro vzdělávání se uvažuje i v připravované novele Standardu RF. Vzhledem k vážnosti, jaké se novelizovaný Standard VKIS těší, je možné doufat ve zlepšení účasti pracovníků knihoven na vzdělávacích akcích. Např. Školící středisko MSVK v Ostravě vydává účastníkům vzdělávacích akcí potvrzení o účasti na konkrétním semináři, workshopu apod., aby bylo možné doložit plnění tohoto indikátoru Standardu VKIS, ale i Standardu RF². Zároveň má tato knihovna zpracovánu pomůcku k evidenci účasti na vzdělávacích akcích jednotlivých pracovníků⁴⁸. Zatímco rok 2009 zaznamenal nejvyšší počet vzdělávacích akcí, účasti knihovníků, ba i zvýšení celkového rozsahu vyučovacích hodin, následující léta docházelo ke stálému poklesu a ten pokračoval ve všech sledovaných ukazatelích, s výjimkou počtu účastníků vzdělávání, do roku 2012. **Rok 2013 znamenal pro oblast vzdělávání v rámci RF jisté zlepšení situace ve všech ukazatelích s výjimkou statisticky nevýznamného úbytku počtu vzdělávacích akcí.** Důvodů neuspokojivé situace v oblasti celoživotního vzdělávání je několik a jsou prakticky stejné jako v předešlých letech: snižování finančních prostředků knihoven, a to nejen na RF, malý důraz na celoživotní vzdělávání ze strany zaměstnavatelů, resp. absence oficiálních motivačních nástrojů.

Přitom jedna z priorit Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015⁴⁹ Lidské zdroje, má ve svém rámci i formulaci koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků a jejího uvedení v život. Východiskem jsou výsledky celostátní dotazníkové akce Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury Pracovníků knihoven v České republice 2012.⁵⁰ **Obsah a témata vzdělávacích aktivit** zpravidla předcházejí realizaci celorepublikového nebo celokrajského cíle RF. Žádaná témata, formy, čas a místo realizace vzdělávacích akcí si již většina krajů zjišťují anketami a dotazníky a současně sledují i přípravu knihovníků na nejbližší cíle a úkoly. V některých krajích i v roce 2013 pokračovali v proškolení knihovníků obsluhovaných knihoven ve využívání modulů regionálních automatizovaných knihovnických systémů, v dovednostech využívat ICT (např. katalogizace v návaznosti na používaný automatizovaný knihovní systém, novinky, změny, Google – nejen vyhledávač). Ve všech krajích byly realizovány a hojně navštěvovány kurzy a semináře zaměřené na současnou literaturu, národní literatury, jejich překlady, literaturu pro děti, na výchovu ke čtenářství, práci s handicapovanými občany. V předešlých letech se osvědčila organizace vzdělávání v krajích tak, že KK pořádá semináře pro profesionální knihovníky, PK pak pro dobrovolné knihovníky svých obvodů event. i knihovníky z malých profesionalizovaných knihoven. (Např. v Moravskoslezském kraji mají i v knihovnách velkých měst k dispozici vybavené učebny). Pro vzdělávání dobrovolných knihovníků jsou k dispozici e-learningové kurzy s obsahem knihovnického minima (autor Moravskoslezská vědecká knihovna), nebo zveřejňování studijních materiálů na webových stránkách určených obsluhovaným knihovnám (SVK Hradec Králové). I v roce 2013 byla kladně hodnocena možnost vzdělávat se odborně on-line, a to především ze strany profesionálních knihovníků. Nadále jsou vyžadována a pořádána školení vyhledávacích strategií v oborových portálech, jednotlivých licencovaných databázích, v dovednostech používat plnotextové databáze, jak využívat v knihovnách sociální sítě, jak využívat web pro práci s různými komunitami.

⁴⁸ Informace o vzdělávání i způsob evidence jsou dostupné jako přílohy Zázpisu 23. Řádného jednání sekce SDRUK pro RF.

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=10_RegFceRozc.htm&

⁴⁹ Dostupné na [http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015-/](http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015/)

⁵⁰ Dostupné na též http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=05_St/pruzkum_2012.htm&

Vzdělávacích akcí pořádaných KK a PK se v roce 2013 zúčastnilo 3 529 knihoven, tj. o 251 knihoven více než v roce 2012 (3 278 knihoven). Z celkového počtu 1 085 vzdělávacích akcí (o 144 více než v roce 2012) bylo 536, tj. 49,4 % uskutečněno právě v rámci RF, a to v celkovém rozsahu 2 256 vyučovacích hodin. Vzdělávání (v rámci RF) se zúčastnilo 8 034 knihovníků, což je o 469 účastníků více než v roce 2012. V roce 2013 bylo v každém kraji uspořádáno průměrně celých 38 vzdělávacích akcí v rámci RF (v roce 2012 to bylo 39), každé z nich se průměrně zúčastnilo 17,5 knihovníka (v roce 2012 15,41). Každá akce trvala průměrně 4,2 vyučovací hodiny (v roce 2012 3,5). Meziroční rozdíly jsou patrné z Přílohy č. 3 a vývoj v letech 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013 z Příloh č. 4 až 6. Graficky je vzdělávání zachyceno i v Příloze č. 7.

Meziroční rozdíly výsledků za celou ČR jsou zachyceny v následující tabulce

Vzdělávání knihovníků, semináře	2005	2009	2012	2013	+/-
Počet obslužených knihoven	3 920	3 947	3 278	3 529	251
Počet všech vzdělávacích akcí	863	987	941	1 085	144
z toho: počet akcí v rámci RF	556	628	544	536	-8
Počet všech účastníků	11 367	13 921	16 200	15 412	-788
z toho: počet účastníků akcí v rámci RF	6 198	8 259	7 565	8 034	469
Počet všech vyučovacích hodin	6 172	6 525	4 644	7 642	2 998
z toho: počet vyučovacích hodin v rámci RF	2 817	2 892	1 838	2 256	418

7 krajů ze 14 vykázalo nárůst vzdělávacích akcí v rámci RF, výrazněji kraje Moravskoslezský, Královéhradecký a Olomoucký. Naopak pokles vykázaly kraje Středočeský (již kontinuálně), Praha a Jihomoravský (tam však, vzhledem k mimořádnému počtu akcí v roce 2012, není pokles významný). Jihomoravský kraj patří totiž, jako v předešlých letech, k velmi aktivním a úspěšným v oblasti vzdělávání. Počet akcí kontinuálně rostl, proto meziroční pokles ještě nemusí znamenat odklon od vzdělávání.

Hledáme-li hlavní příčiny obecného útlumu vzdělávání, jsou ve všech krajích obdobné: nedostatek finančních prostředků na straně pořadatele i účastnických knihoven, problémy s uvolňováním pracovníků z profesionálních knihoven, především z těch s malým počtem pracovníků, rozdílný den v týdnu, kdy má knihovna pro veřejnost zavřeno, neochota provozovatele knihovnicka uvolnit, ale i jakási nechuť k sebevzdělávání, termín a čas konání vzdělávací akce pro dobrovolné knihovníky. Silně negativní roli hraje **nepochopení významu soustavného vzdělávání pro zdárný výkon profese jak knihovníky, tak i provozovateli knihoven a především absence oficiální závaznosti celoživotního vzdělávání profesionálních pracovníků knihoven. V každém případě by mělo být vzdělávání závazné nejen pro metodiky KK a PK⁵¹, kteří bez celoživotního vzdělávání a soustavné inovace vlastních vědomostí a dovedností nemohou kvalitně vykonávat svou funkci, ale pro všechny**

⁵¹ O podmínkách a rozsahu účasti na vzdělávání je uvažováno i do novely Standardu RF a výkazu RF.

knihovníky, kteří tuto činnost vykonávají jako svou profesi.

Celoživotní vzdělávání není stále dostatečně doceněno jako nezbytný předpoklad kvalitního výkonu profese knihovníka na jakékoliv pozici. To se pak odráží v neinformovanosti knihovníků o vývojových trendech a nových možnostech pro knihovny a ve svém důsledku na kvalitě VKIS.

Počet vzdělávacích akcí v rámci RF v krajích v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
rok 2005	21	60	51	58	15	30	25	39	19	65	56	54	18	45	40
rok 2009	38	46	87	42	4	20	20	45	26	56	117	46	26	55	45
rok 2012	42	31	60	49	1	21	23	30	27	57	120	23	30	30	39
rok 2013	31	18	68	50	2	23	20	40	25	47	104	33	33	42	38
rozdíl 2013 a 2012	-11	-13	8	1	1	2	-3	10	-2	-10	-16	10	3	12	-1

Vzdělávání je třeba posuzovat nejen počtem vykázaných akcí, ale i v souvislosti s dalšími údaji, např. s **průměrným počtem účastníků na jedné akci** (zájem knihovníků), kde dosáhly v roce 2013 nejvyšších hodnot v krajích Karlovarském, Libereckém a Ústeckém, nebo s průměrnou délkou trvání jedné akce (v počtu vyučovacích hodin), kde nejvyššího počtu vyučovacích hodin na 1 akci dosahují kraje Moravskoslezský, Středočeský a kraj Vysočina. Hodnocení posledních let naznačuje, že možnou cestou je pořádání menšího počtu akcí s delší dobou trvání (v hodinách). Při dobré volbě témat a dodržení standardem požadovaného množství hodin, je akce nejen dostatečně navštívena, ale zároveň může být i ekonomicky výhodná.

Údaje o vzdělávání v rámci RF za jednotlivé kraje v roce 2013 jsou uvedeny v tabulce, zajímavé je jejich srovnání s průměrnými údaji

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Průměr
Počet obslužených knihoven	10	290	331	261	31	194	142	291	160	310	555	322	332	300,00	252,07
Počet všech vzdělávacích akcí	335	34	73	51	38	33	27	67	26	72	131	40	64	94	77,50
z toho: počet akcí v rámci RF	31	18	68	50	2	23	20	40	25	47	104	33	33	42	38,29
Počet všech účastníků	3 942	524	868	905	528	593	592	921	431	1 177	1 448	591	1 177	1 715	1 100,86
z toho: počet účast. akcí v rámci RF	29	351	600	890	72	511	496	552	408	1 104	1 229	414	646	732	573,86
Počet všech vyučovacích hodin	1 340	162	303	160	151	205	118	167	78	244	666	288	266	3 494	545,82
z toho: počet vyučov. hodin v rámci RF	116	79	237	158	8	85	60	109	67	186	307	93	101	651	161,11
Ukazatele															
Počet vzděláv. akcí RF na 1 obsluž.knih.	3,10	0,06	0,21	0,19	0,06	0,12	0,14	0,14	0,16	0,15	0,19	0,10	0,10	0,14	0,35
Počet vyuč. hodin na 1 vzděláv. akci RF	3,74	4,36	3,49	3,16	4,00	3,70	3,00	2,71	2,68	3,96	2,95	2,80	3,06	15,50	4,21
Počet účastníků 1 vzděláv. akce RF	0,94	19,50	8,82	17,80	36,00	22,22	24,80	13,80	16,32	23,49	11,82	12,55	19,58	17,43	14,99
% obsluhovaných kn., které se účastnily	25%	35%	55%	53%	26%	64%	64%	73%	38%	54%	80%	68%	84%	77%	59%

Údaje druhé části tabulky (pouze vzdělávání v rámci RF) ukazují, že v některých krajích se o vzdělávání zajímá jen malá část obsluhovaných knihoven. Některé kraje naopak vykazují zájem i těch knihoven, které nejsou příjemci služeb RF, tzn., že nejsou obsluhovanými knihovnami. Jsou to nejrozličnější odborné knihovny, počínaje muzejními, přes školní až k vysokoškolským, ústavním a dalším. Nejnížší účast obsluhovaných knihoven vyjádřenou v procentech vykazuje hl. m. Praha, kraje Karlovarský a Středočeský.

Klesající počet obslužených knihoven, jejichž knihovníci se vzdělávání zúčastnili, se tentokrát meziročně zvýšil, a to o 251 knihoven. Přesto se vzdělávání v rámci RF zúčastnili pracovníci pouze 59 % obsluhovaných knihoven, v roce 2012 to činilo 55%.

Z celkového počtu uspořádaných vzdělávacích akcí v PK a KK v roce 2013 bylo 58 % akcí realizováno v rámci RF, v roce 2012 55% a v roce 2009 66%. KK zaměřují své vzdělávací aktivity na široké spektrum typů a druhů knihoven, resp. knihovníků. PK vzdělávají povětšinou knihovníky obecních knihoven a menších profesionalizovaných knihoven. Mnohé vzdělávací formy pro knihovníky obcí - např. instruktáž a trénink - zařazují KK i PK spíše do programů porad jako krátký vzdělávací blok. Z těchto údajů by mělo vyplývat, že polovina vzdělávacích akcí je určena právě příjemcům regionálních služeb a z prostředků na tyto funkce je zpravidla i hrazena.

Porady

Porady jsou v oblasti regionálních služeb prostředkem koordinace, informování a vzájemné výměny názorů a poznatků. V mnohých regionech jsou porady spojovány se vzděláváním, to se týká především obecních knihoven. Ve sledovaném roce bylo v celé ČR uspořádáno **364 porad** (v roce 2012 378 porad), **jichž se zúčastnilo 4 432 knihovníků z 2 301 knihoven** (v roce 2012 to činilo 4 743 účastníků z 2 475 knihoven). Při meziročním srovnání došlo v roce 2013 k dalšímu snížení počtu zúčastněných knihoven (o 174), snížení počtu porad (o 14) i snížení počtu účastníků (o 311). Porad se v r. 2013 účastnilo pouze 38,6% obsluhovaných knihoven. V roce 2013 uspořádaly knihovny s RF v **každém kraji průměrně 26 porad** (v roce 2012 27 porad). Průměrný počet účastníků jedné porady poklesl z 12,5 účastníka v roce 2012 **na 12,2 v roce 2013**. Viz Přílohy č. 3, č. 4 až 7.

Údaje za jednotlivé kraje v roce 2013 obsahují následující tabulky (grafické vyjádření na Příloze č. 7)

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Porady															
Počet obslužených knihoven	8	154	184	249	33	141	58	150	185	276	329	210	90	234	164
Počet akcí	1	14	35	40	10	16	13	41	33	23	40	37	29	32	26
Počet účastníků celkem (v kraji)	11	239	374	431	87	164	131	415	331	365	679	396	329	480	317
Průměrný počet účastníků na jedné poradě	11,0	17,1	10,7	10,8	8,7	10,3	10,1	10,1	10,0	15,9	17,0	10,7	11,3	15,0	12,2

Vývoj počtu uspořádaných porad v období let 2005, 2009, 2012 a 2013 v jednotlivých krajích ČR

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
v roce 2005	1	53	36	77	9	17	18	48	31	32	43	45	27	37	34
v roce 2009	1	31	39	49	10	17	17	35	39	25	46	40	29	80	33
v roce 2012	1	10	38	46	10	18	13	41	37	27	43	38	29	27	27
v roce 2013	1	14	35	40	10	16	13	41	33	23	40	37	29	32	26
rozdíl 2013 a 2012	0	4	-3	-6	0	-2	0	0	-4	-4	-3	-1	0	5	-1

Průměrná účast knihovníků na 1 poradě podle krajů, srovnání let 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
v roce 2005	23,0	10,8	11,4	6,7	10,7	10,2	11,6	9,3	9,8	10,3	16,8	8,8	12,9	11,7	10,5
v roce 2009	21,0	13,5	12,1	10,1	9,0	12,5	11,7	10,9	8,9	13,0	18,9	10,3	10,0	11,6	12,4
v roce 2012	20,0	23,4	11,5	10,8	9,5	8,2	8,8	13,1	11,3	14,5	17,6	9,5	11,6	14,7	12,5
v roce 2013	11,0	17,1	10,7	10,8	8,7	10,3	10,1	10,1	10,0	15,9	17,0	10,7	11,3	15,0	12,2
rozdíl v roce 2013 a 2012	-9,0	-6,3	-0,8	-0,1	-0,8	2,1	1,3	-3,0	-1,2	1,4	-0,7	1,2	-0,3	0,3	-0,4

Plnění standardu RF pro oblast vzdělávání

Strategickým cílem služby Vzdělávání knihovníků, semináře, porady je zajištění celoživotního vzdělávání knihovníků a jejich informovanosti o aktuálním vývoji oboru jako podmínky vzájemné spolupráce a koordinace knihoven. Standard pro vzdělávání stanovuje, aby každý profesionální pracovník absolvoval za rok 30 hodin a dobrovolný knihovník 8 hodin vzdělávání. Od října roku 2011 je v platnosti novelizovaný Standard VKIS,⁹ který navrhuje počet hodin celoživotního vzdělávání profesionálních pracovníků na 48 ročně, 8 hodin pro dobrovolného pracovníka zůstává stejný jako v původní verzi.⁵² Jako součást vzdělávání jsou standardizovány i porady s obsluhovanými knihovnami. Část KK naplnila požadavek 4 porad ředitelů PK ročně, stejně tak je zčásti naplňován i cíl uspořádat 2 porady ročně pro neprofesionální knihovníky. Metodici

⁵² S indikátorem 48 hodin/rok vzdělávání pro profesionální knihovníky je počítáno i do uvažované novely Standardu RF.

některých krajů považují počet porad i pro profesionální knihovny za vysoký, v jiných krajích je počet porad i překračován (bývá zpravidla tematicky zaměřen). Přetrvávají obtíže s účastí knihovníků malých, ale i větších profesionálních knihoven. Uváděné důvody jsou pestré, avšak z hlediska potřeby vzdělávání jako zdroje informovanosti a jako podmínky úspěšného rozvoje VKIS překonatelné (např. jednotný tzv. zavírací den v regionu, pobídkové nástroje, vývoz kurzů (Liberecký kraj, Středočeský kraj) do regionů jednotlivých PK, atd.). Neměl by být opomíjen fakt, že vzájemné osobní vztahy a styky mezi knihovníky přinášejí mnoho nenahraditelných podnětů. To pak vede k dalšímu zkvalitnění služeb RF a následně VKIS. Jak ukazují výsledky roku 2013 a jejich hodnocení v krajských výročních zprávách RF, k řešení přetrvávajících problémů bude ještě potřeba mnohaletého či stálého úsilí. **Důležité je o významu celoživotního vzdělávání přesvědčit jak knihovníky, tak i provozovatele knihoven. A v této souvislosti směřovat své úsilí na cíle nejen priority 15 ale i priority 20 Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015.**⁴⁹

4. Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce

Výměnný fond, jako specifický druh knihovních fondů budovaných výhradně v síti knihoven územně samosprávných celků, se právě svým účelem ukázal jako nezbytný prostředek ke zkvalitňování dostupnosti dokumentů a informací v nich obsažených a ke stírání rozdílů v kvalitě služeb knihoven ve městech a v malých obcích. Tím, že výměnný fond cirkuluje po knihovnách, je jeho budování a využívání efektivní a ekonomické. Původně výměnné fondy pomáhaly především těm obcím, které neměly takový finanční potenciál, aby jejich knihovna byla dostatečně „atraktivní“ a mohla uspokojovat požadavky občanů. Poslední roky je stále hojněji využívají i ty obce, které sice financují nákup KF ve své knihovně, avšak není pro ně hospodárné doplňovat je v takové šíři, jakou zajišťují cirkulující soubory z výměnných fondů. To všechno jsou, jak ostatně potvrzují několikaleté výsledky, důležité argumenty pro další realizaci této služby a její upevnění v souvislosti s ekonomickými problémy. Budování VF naráželo i v roce 2013 na problémy související s výší krajských dotací na RF. Ty se rok od roku prohlubují stejně, jako se každoročně snižují krajské dotace. Navíc, jak některé kraje ve zprávách uvádějí, čtenáři v obcích preferují nově vydané knihy a především beletrii. Obsluhované knihovny, které jsou automatizovány a propojeny s PK, si složení výměnných souborů mohou samy dálkově ovlivňovat. Tak se dostala na pořad dne otázka, jak posilovat finanční částku na nákup VF. Klonit se k nějaké specializaci VF, posílit vícezdrojové financování? Vzhledem k nenadálé a kritické finanční situaci přistoupili k řešení razantně v krajích Královéhradeckém a Pardubickém. V průběhu roku 2013 proběhla intenzivní jednání, takže i podle očekávání došlo k výraznému zvýšení počtu přispívajících obcí na VF a především výraznému zvýšení peněžní částky, kterou přispívají na doplnění VF. V obou krajích řešili problém rozdílně, avšak vždy na základě osobních jednání ředitelů a metodiků se starosty.⁵³

⁵³ Podrobně o způsobu, průběhu a výsledcích informovali na Celostátním semináři v Pardubicích. Prezentace dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/SemRegFce2013.htm&

K 31. 12. 2013 dosáhly výměnné fondy v rámci celé ČR objemu **3 285 219 knihovních jednotek** (dále k. j.). Znamená to, že **pro každou obslouženou knihovnu bylo k dispozici průměrně 632 k. j. výměnného fondu**. Průměrně je v každém kraji ČR k dispozici VF o velikosti necelých 235 tisíc k. j. V roce 2012 to bylo necelých 226 tisíc k. j. **Roční přírůstek VF činil 195 019 k. j., zatímco v roce 2012 to bylo 184 729 k. j.** Objem nově nakoupených k. j. několik předešlých let klesal, až rok 2013 znamenal nejen pozastavení, ale i nárůst ročního přírůstku. K tomuto obratu jednoznačně přispělo zvýšení částky na doplnění VF ze strany obcí i z tzv. jiných zdrojů. **Finanční zdroje na doplňování VF** jsou trojího druhu: z krajských dotací, z jiných zdrojů (včetně vlastních) a z příspěvků obcí.

Vývoj vícezdrojového financování VF z hlediska zdrojů v letech 2009, 2012 a 2013 zachycuje tabulka za celou ČR

Náklady na nákup VF z ...	2009	2012	2013	Rozdíl 2013/2012
Z krajských dotací	39 446 042	28 571 813	28 828 198	+256 386
Z jiných zdrojů	1 299 178	1 370 150	2 205 425	+835 275
Z příspěvků obcí na VF	2 381 507	2 335 382	3 989 282	+ 1 653 900
Celkem ze všech zdrojů	43 126 727	32 277 344	35 022 905	+2 745 561

Finanční částka za celou ČR věnovaná z krajských dotací na RF na nákup VF **v roce 2013 činila 28 828 198 Kč**, tj. **o 256 tisíc Kč více než v roce 2012**. Částka **za rok 2013 představuje 26,5%** z celkových krajských dotací na RF (v roce 2012 26,2% a v roce 2011 25,2 %). Velmi zajímavý je vývoj finanční částky v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 (viz tabulky dále a Přílohy č. 1, 2 a č. 8). VF byl i v roce 2013 **doplňován nejen z finančních prostředků krajů ale i z prostředků obcí, na což je v některých krajích kladen stále větší důraz**. **Takových krajů bylo v roce 2013 pouze 9, v roce 2012 10 ze 14.** Praha, Liberecký, Zlínský a Jihomoravský kraj doplňovaly VF v roce 2013 výhradně z dotací na RF.

V roce 2013 věnovaly KK a PK mimořádnou pozornost budování VF a přes velmi obtížnou finanční situaci RF (viz kapitola IV. Hodnocení financování RF) došlo z celorepublikového pohledu k mírnému meziročnímu nárůstu v doplňování výměnných fondů.

Meziroční rozdíly ukazatelů budování výměnného fondu v ČR znázorňuje tabulka níže a Příloha č. 3.

Výměnný fond	2012	2013	+/-
Stav výměnného fondu k 31.12 v k. j.	3 170 527	3 285 219	114 692
Roční přírůstek VF	184 729	195 019	10 290
Zakoupeno z dotace na RF (v k. j.)	160 823	154 662	-6 161
Zakoupeno z prostředků obcí (v k. j.)	14 228	23 218	8 990
Zakoupeno z finan. prostř. dalších zdrojů (v k. j.)	5 444	10 810	5 366

Údaje za jednotlivé kraje o budování VF i o finančních nákladech s tím spojených jsou uvedeny v tabulkách níže a v Přílohách č. 7. a č. 8.

Stav VF k 31. 12. 2013, přírůstky za rok a počet doplněných k. j. podle původu finančních prostředků v jednotlivých krajích (v k. j.)

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
Výměnný fond (v k. j.)															
Stav výměnného fondu k 31. 12. 2013	30 079	266 004	319 450	331 011	139 091	196 916	88 431	359 595	439 092	313 881	234 662	193 798	130 811	242 398	3 285 219
Roční přírůstek VF	2 116	14 108	15 986	13 479	8 044	13 128	6 625	15 383	11 792	23 904	22 320	11 775	10 882	25 477	195 019
Zakoupeno z dotace na RF	2 116	13 477	11 746	10 480	5 018	9 650	5 915	6 366	7 958	14 494	22 078	10 866	10 877	23 621	154 662
Zakoupeno z prostředků obce	0	494	205	2 636	2 961	1 349	0	8 811	3 834	423	0	841	0	1 664	23 218
Zakoupeno z jiných zdrojů	0	19	482	363	0	519	0	53		8 987	178	68	5	136	10 810

Přírůstek VF k. j. z hlavního finančního zdroje – krajské dotace v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 po jednotlivých krajích

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
2005 – Zakoupeno z dotace krajů na RF	1177	31059	18267	11702	5481	12026	5273	17477	21269	25409	23399	20058	8753	22386	223 736
2009 – Zakoupeno z dotace krajů na RF	1412	36247	21598	13744	4081	10212	5355	17070	22032	23326	20530	16780	5649	21648	219 684
2012- Zakoupeno z dotace krajů na RF	664	6698	12513	12153	5414	10422	5972	14311	8529	15385	20594	13176	10265	24727	160 823
2013- Zakoupeno z dotace krajů na RF	2116	13477	11746	10480	5018	9650	5915	6366	7958	14494	22078	10866	10877	23621	154 662

Pozornost si vynucuje meziroční pokles počtu doplněných k. j. v krajích Královéhradeckém a Pardubickém, Plzeňském a Olomouckém. V Kraji Vysočina byl řadu let kladen důraz na mimořádně velké objemy nových přírůstků proto, aby byl vytvořen dostatečně velký VF.

Roční přírůstek VF upravuje i **Standard RF**.² Stanovuje minimální přírůstek VF v 1 PK (nebo KK) budující VF na 1 500 k. j. za rok pro cca 80 obsluhovaných knihoven. Z následující tabulky je patrné, že standard nesplnil pouze 1 kraj (co do počtu přírůstků na PK (nebo KK)). Standard je však v tomto bodě konstruován pro jinou realitu systému. Důvod plnění/neplnění tkví v nestandardně malých obvodech pověřených knihoven, nízké finanční částce na doplňování VF, ta je zpravidla stanovena maximálně možná z přidělené nízké dotace, a při rostoucích cenách knih.

Roční přírůstek na 1 knihovnu s RF v roce 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR	Stand.
Počet knihoven budujících VF*	1	5	10	16	3	8	4	6	4	5	8	7	4	15	96	1
Počet knihoven, které VF využívají	23	680	537	456	87	263	198	338	366	520	594	424	344	371	5 201	80
Počet obsluh., na 1 knihovnu budující VF	23	136	54	29	29	33	50	56	92	104	74	61	86	25	54	80
Roční přírůstek v k. j.	2 116	14 108	15 986	13 479	8 044	13 128	6 625	15 383	11 792	23 904	22 320	11 775	10 882	25 477	195 019	
Průměrný roční přírůstek na 1 knihovnu s VF	2 116	2 822	1 599	842	2 681	1 641	1 656	2 564	2 948	4 781	2 790	1 682	2 721	1 698	2 031	1 500

* V některých krajích doplňují VF i KK, pokud vykonávají RF i v intencích PK (obvykle v rámci okresu), jsou započteny do zde uváděného stavu

Pozornost věnovaná VF je vyjádřena výší finančních prostředků vynaložených v jednotlivých krajích na jeho doplňování, tzn. na nákup VF. Ještě výstižnější je pak vyjádření v procentech z celkových nákladů na RF. Přehled o finančních objemech vynaložených na doplňování VF v roce 2013 je obsahem následující tabulky, grafické vyjádření je uvedeno v Příloze č. 8.

Finance na budování VF v roce 2013 v krajích (pouze z krajských dotací)

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
Celkové náklady (v Kč)	2 412 593	10 019 281	11 000 000	5 500 000	3 591 000	7 800 000	5 500 000	6 000 000	4 000 000	9 392 000	13 450 000	9 000 000	6 800 000	14 135 000	108 599 875
z toho na VF (v Kč)	398 401	3 070 208	2 724 202	1 888 384	865 232	1 910 259	1 061 525	1 100 608	1 295 576	2 958 952	3 970 998	1 756 211	1 309 823	4 517 820	28 828 198
na nákup VF v % z celku	16,5%	30,6%	24,8%	34,3%	24,1%	24,5%	19,3%	18,3%	32,4%	31,5%	29,5%	19,5%	19,3%	32,0%	26,5%

Prostředky na nákup VF v Kč (z krajských dotací), vývoj v letech 2005 až 2013

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
v roce 2005	190679	4947402	2710540	1744063	693443	2490208	712667	2679934	3477761	4266437	3753521	2941623	1292356	3465750	35366384
v roce 2009	238911	6448005	3906206	2458784	696176	1974661	944005	2862473	3718069	4459970	3707243	2649138	1483758	3898643	39446042
v roce 2012	163063	1106034	2908331	2146915	857881	1954171	1055791	2490044	1322223	2909287	3647775	2171792	1225754	4612751	28571813
v roce 2013	398401	3070208	2724202	1888384	865232	1910259	1061525	1100608	1295576	2958952	3970998	1756211	1309823	4517820	28828198
rozdíl 2013 a 2012	+235 338	+1 964 174	-184 129	-258 531	7 351	-43 912	+5 734	-1 389 436	-26 647	+49 665	+323 222	-415 582	+84 069	-94 931	+256 386

Procentuální vyjádření na Příloze č. 8.

Částka věnovaná na nákup VF v roce 2013 byla o 256 tisíc Kč vyšší než v roce 2012, dosáhla 28,8 mil. Kč. Polovina krajů částku dále nesnižovala oproti předešlému roku, k významnému meziročnímu snížení došlo v krajích Královéhradeckém, Olomouckém a Plzeňském. Výraznější meziroční nárůst částky na nákup VF vykázaly kraje Středočeský,⁵⁴ Jihomoravský a Praha. KK a PK hledají další finanční zdroje k budování VF. Již v roce 2010 začaly jednat s obcemi, zda by nepřispívaly na budování společných VF, jako je tomu již řadu let např. v okrese Děčín, Ústí nad Orlicí, v kraji Karlovarském. V roce 2012 a 2013 v tomto ohledu intenzivně jednaly knihovny krajské a pověřené se zastupiteli obcí, aby se podíleli na doplňování VF nějakou, předem nasmlouvanou částkou (kraje Královéhradecký a Pardubický). **Celkově v ČR přispívalo v roce 2013 na budování VF již 735 obcí** (v roce 2012 507 obcí). Viz Příloha č. 1, 2, 7 a 8.

Přes veškeré finanční problémy dbají KK a PK na kvalitu VF a uspokojení zájmu obcí o novinky v cirkulačních souborech, na zkvalitnění skladby a aktuálnosti VF. Stále častěji a v hojnějším počtu se soustřeďují i na rozšíření druhů dokumentů ve VF – na časopisy, CD, zvukové knihy, e-knihy. VF je stále základním pilířem při poskytování RF obsluhovaným knihovnám, resp. knihovní fondy jsou základem veřejných knihovnických a informačních služeb knihoven všech velikostí. Jeho aktuálnosti, šíře tematického a druhového spektra by obsluhované knihovny nemohly dosáhnout samy. Další velkou předností je fakt, že VF umožňuje vysoké ekonomické zhodnocení veřejných prostředků. Z těchto důvodů je výměnnému fondu a jeho cirkulaci po obsluhovaných knihovnách věnována soustavná a vysoká pozornost.

Cirkulace výměnného fondu

Cirkulace výměnných fondů byla i v roce 2013, hned vedle poradenských a konzultačních činností a statistiky, nejžádanější službou, a to i přesto, že počet knihoven, které využívají souborů VF, mírně z celorepublikového pohledu poklesl, a v procentuálním vyjádření zůstal na úrovni předešlého roku, činil 87%. **V roce 2013 využilo** možnosti obohatit svůj knihovní fond (dále KF) výměnnými soubory **5 201 knihoven z celkového počtu obsluhovaných knihoven** (o 53 knihovny méně než v roce předešlém). **Jedná se trvale o jednu z nejžádanějších standardizovaných služeb RF. Celkem bylo v ČR expedováno 22 612 souborů** (o 194 soubory méně než v roce 2012), které dohromady obsahovaly **1 282 123 k. j.** (o 23 807 k. j. méně než v roce 2012). To znamená, že **1 soubor obsahoval průměrně 57 k. j.** stejně jako v roce 2012 i 2011. Každá z obslužených knihoven obdržela za rok 2013 průměrně **4,3 cirkulační soubory a v nich dohromady 247 k. j.** Jinak řečeno, **v každé obci, jejíž knihovna je zapojena do programu RF a využívá cirkulační služby, obdrželi uživatelé knihovny v roce 2013 průměrně 247 nových knih,** tento počet se meziročně snížil o 2 knihy. Trvalý zájem o službu vyjadřují následující tabulky a Přílohy č. 3 až č. 6 a grafy v Příloze č. 7.

⁵⁴ I když vynaložená částka nemůže, vzhledem k velikosti Středočeského kraje, tamní situaci vyřešit.

Vývoj zájmu v jednotlivých krajích zachycuje tabulka, která vyjadřuje v % počet knihoven využívajících tuto službu z celkového počtu obsluhovaných knihoven

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
v roce 2005	45%	97%	74%	95%	76%	90%	84%	87%	78%	85%	68%	88%	86%	77%	84%
v roce 2009	59%	92%	92%	87%	74%	90%	89%	89%	87%	88%	84%	89%	89%	87%	88%
v roce 2012	53%	89%	88%	91%	72%	89%	87%	87%	90%	88%	87%	88%	86%	92%	88%
v roce 2013	58%	81%	89%	92%	73%	87%	89%	84%	88%	91%	86%	89%	87%	95%	87%

Zájem obsluhovaných knihoven roste jak v krajích, kde práce s VF a cirkulačními soubory má dlouholetou a nepřerušovanou tradici, tak i v krajích, kde tato služba v 90. letech 20. století stagnovala nebo i zcela zanikla. Zanedbatelné procentuální poklesy představují zpravidla snížení počtu obsluhovaných knihoven nebo jejich přechod do kategorie tzv. profesionálních knihoven.

Počet souborů do 1 obslužené knihovny (tj. knihovny využívající tuto službu) v letech 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR	Standard
v roce 2002	0,0	2,8	2,1	1,7	6,5	5,9	2,4	2,5	2,6	2,1	3,1	3,6	1,6	2,5	3	2
v roce 2005	1,5	3,2	3,0	2,3	4,8	6,8	2,5	4,9	2,6	6,1	2,8	4,5	2,7	5,5	3,8	2
v roce 2009	1,5	3,2	2,7	2,9	4,7	7,2	3,0	5,3	3,0	3,6	3,6	6,0	2,4	6,5	4,0	2
v roce 2012	1,1	3,0	3,2	3,1	5,0	7,7	4,0	6,1	3,1	4,4	3,9	6,0	3,1	7,4	4,3	2
v roce 2013	1,3	3,2	3,4	3,0	5,0	8,2	4,4	5,5	3,0	4,1	4,1	5,7	3,2	7,2	4,3	2

Počet k. j. dodaných (za rok) v souborech celkem do 1 obslužené knihovny v letech 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR	Standard
v roce 2002	0	113	135	120	163	229	81	160	130	89	85	86	51	84	120	60 (2x 30)
v roce 2005	87	138	192	169	184	308	99	240	158	185	108	191	125	219	173	60 (2x 30)
v roce 2009	274	181	227	194	227	355	125	286	213	251	190	262	172	262	223	60 (2x 30)
v roce 2012	301	173	264	199	235	375	153	335	211	262	227	318	229	304	249	60 (2x30)
v roce 2013	232	181	284	202	220	381	168	335	208	259	235	301	212	249	247	60(2x30)

Průměrný počet souborů za rok 2013 do jedné obslužené knihovny v celorepublikovém ukazateli po dlouholetém růstu stagnoval. Pohyb směrem nahoru i dolů byl v roce 2013 zanedbatelný. Nejvyšší počet souborů ročně poskytují PK v Ústeckém, Moravskoslezském a Olomouckém. Podobně nepatrné meziroční změny nastaly i v počtu dodaných k. j. za rok 2013 v jednotlivých krajích.

Průměrný počet k.j. dodaných do knihoven se v roce 2013 změnil jen nepatrně, poklesl o 2 k. j., činil průměrně 247 knih z VF do každé knihovny za rok celkem. Ještě výstižnější je porovnání roku 2002 a 2013 – průměrný počet poskytnutých k. j. do jedné knihovny se zdvojnásobil, viz tabulka výše.

Průměrně v každém kraji expedovali v roce 2013 pracovníci PK a KK 1 615 souborů (v r. 2012 1 629 souborů), které obsahovaly průměrně 91 580 k. j. (v r. 2012 93 281 k. j.)

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø v krajích
Cirkulace VF															
Počet obslužených knihoven	23	680	537	456	87	263	198	338	366	520	594	424	344	371	372
Počet expedovaných souborů	30	2 173	1 848	1 380	436	2 165	881	1 846	1 103	2 128	2 432	2 437	1 092	2 661	1 615
Počet svazků v souborech	5 335	122 848	152 613	92 091	19 172	100 209	33 305	113 068	76 134	134 736	139 759	127 418	72 925	92 510	91 580
Poč. sv. do 1 obsluž. knihovny	232	181	284	202	220	381	168	335	208	259	235	301	212	249	247
Poč. sv. na 1 expedovaný soubor	178	57	83	67	44	46	38	61	69	63	57	52	67	35	57
Poč. exp. soub. do 1 obsluž. knih.	1,3	3,2	3,4	3,0	5,0	8,2	4,4	5,5	3,0	4,1	4,1	5,7	3,2	7,2	4,3

Příloha č. 7 obsahuje grafy zachycující práci se soubory, a to ve srovnání let 2005, 2009, 2012 a 2013.

Formy práce s cirkulačními soubory jsou různé. Stále častěji přibývá regionů, v nichž si sami knihovníci obsluhovaných knihoven žádají o konkrétní tituly prostřednictvím webového rozhraní, a tak ovlivňují skladbu souborů s ohledem na své uživatele. Toto zrychlení a splnění konkrétního požadavku umožňuje nasazení regionálního automatizovaného knihovního systému. Periodicita dodávání souborů je též kraj od kraje různá a stejně tak jejich velikost a způsob cirkulace, resp. vracení kompletních souborů či jen těch k. j., o které již není v místě zájem, až po důslednou a pevně zavedenou cirkulaci po předem stanovených trasách. Mnohé PK, především ty, které působí v příhraničí, budují VF a půjčují cizojazyčnou literaturu. Velkému zájmu uživatelů v malých obecních knihovnách se těší zvukové knihy. Objevují se i obecní knihovny se zájmem o čtečky, resp. umožnění „půjčování“ e-knih. Tato pestrost ve fungování je kladnou reakcí PK a KK na místní podmínky a požadavky knihovníků.

Standard RF upravuje jak velikost ročního přírůstku v 1 PK, tak i **minimální počet souborů** dodaných do jedné obsluhované knihovny a **počet k. j. v 1 souboru**. Standard **doplňování VF** (1 500 k. j. na 1 pověřenou knihovnu a rok) **nesplnil v roce 2013 jen jeden kraj,⁵⁵ v roce 2012 to byly dva neplnění kraje a v 2011 kraje tři**, ale např. v r. 2008 pouze jediný. Standard pro **počet dodaných souborů a jejich velikost** je již několikrát naplňován, ba několikanásobně překračován (viz tabulky výše). Ukládá knihovnám s RF poskytnout každé obslužené knihovně

⁵⁵ Splnil i kraj Středočeský, avšak na jednu PK a KK, budující VF zde připadá 146 obsluhovaných knihoven, zatímco standard je vypočten pro knihoven 80!

minimálně 2x ročně 1 soubor s minimálně 30 k. j. To je, jak se ukazuje, v současnosti nedostatečně nastavená výše. Novelizace indikátorů standardu RF, tedy i VF a jeho cirkulace je plánována na rok 2014.

5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

KK a PK si kladou za cíl vést provozovatele knihoven k uvědomělé správě knihovního fondu (dále KF). Obecními knihovnami, resp. obcemi je tato služba vyhledávána ve všech krajích a zpravidla byla i součástí krajských koncepcí RF. Probíhá podle plánu revizí sestavovaných na základě objednávky (zájmu) obcí. Povinnost provozovatelů provádět revize knihovních fondů je stanovena knihovním zákonem. Jím je také stanovena periodicita revizí, pro nejmenší velikostní kategorii knihoven (dle velikosti KF) na 5 let⁵⁶. V posledních letech nabývá na významu poradenská pomoc, především při aktualizaci KF obsluhovaných knihoven související obvykle se zaváděním regionálních automatizovaných knihovních systémů.

Služba má ustálený charakter a stále více se soustřeďuje na metodickou pomoc. S vývojem se ukazuje, že nepostradatelnou je pomoc při aktualizaci KF obsluhovaných knihoven, především těch nejmenších obecních.

Samotná aktualizace, jako nezbytný krok při ukládání KF do elektronických databází, se objevuje ve všech krajích, kde zavádějí regionální automatizované knihovní systémy. Aktualizace KF však musí probíhat soustavně nebo alespoň v kratších intervalech. Nabízí se i 5 let stejně jako interval pro revize KF. A tudíž může probíhat pravidelně a současně s vlastní revizí. Přibývá regionů, v nichž realizují revize KF právě za pomoci regionálního automatizovaného knihovního systému a zdůrazňují obrovské zkrácení pracovního času nutného pro klasické provedení revize. Je však třeba zmínit, že využití REKS pro revizní práce je „jen“ jednou z důležitých funkcí, které systém nabízí. Vzhledem k rychlému rozšiřování těchto nástrojů se blížíme době, kdy již nebude revize KF charakterizována jako mimořádně časově a personálně náročná činnost a prostor se uvolní pro další, uživatelům bezprostředně prospěšnější knihovnické činnosti, mezi které patří i aktualizace.

V roce 2013 bylo obsluženo celkem 1 098 knihoven, z toho v 625 z nich proběhla revize KF. Zrevidováno bylo 2 221 458 knihovních jednotek. Meziroční rozdíly výsledků za celou ČR jsou zachyceny v následující tabulce

Pomoc při revizi a aktualizaci KF	2012	2013	+/-
počet obslužených knihoven	1 066	1 098	+32
počet zrevidovaných k. j.	2 197 879	2 221 458	+23 579
počet zrevidovaných knihoven	645	625	-20

V Příloze č. 4 je zachycen vývoj v letech 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013, grafické vyjádření v Příloze č. 7.

⁵⁶ § 16, odst. 2 písm. a) zák. č. 257/2001 Sb.,

V každém kraji bylo průměrně obslouženo 78 knihoven, v roce 2012 to bylo 76 knihoven. Z celkového počtu obslužených knihoven proběhla revize v 57 % z nich. V každé revidované knihovně prošlo kontrolou průměrně 3 494 k. j. (v roce 2012 3 168 k. j.). Počty obslužených i revidovaných knihoven, objemy revidovaných KF a průměrné „velikosti“ KF 1 knihovny v jednotlivých krajích v roce 2013 jsou uvedeny v následující tabulce

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Pomoc při revizi a aktualizaci KF															
Počet obslužených knihoven	0	84	101	20	92	46	37	64	64	59	125	154	175	77	1 098
Počet revidovaných k. j.	0	103501	129470	62817	43396	221543	86186	92649	125520	252277	392182	222720	163 829	325 368	2221458
Počet revidovaných knihoven	0	21	60	16	20	29	20	49	53	57	92	91	59	58	625
% revid. knih. z počtu obslužených	0%	25%	59%	80%	22%	63%	54%	77%	83%	97%	74%	59%	34%	75%	57%
Počet zrevid. k. j. na 1 revid.knihovnu	0	4 929	2 158	3 926	2 170	7 639	4 309	1 891	2 368	4 426	4 263	2 447	2 777	5 610	3 494

Počet zrevidovaných k. j. na 1 revidovanou knihovnu v jednotlivých krajích v roce 2013 ve srovnání let 2009 a 2012 zachycují grafy v Příloze č. 7. Tento ukazatel vyjadřuje objem revizních činností (čím vyšší počet revidovaných svazků, tím větší objem práce metodika, pokud je práce prováděna klasickou cestou). Obsluhované knihovny a jejich provozovatelé – obce mají o službu trvalý zájem. Přitom jejím obsahem není pouhá pomoc zřizovatelům knihoven se správou majetku, ale pomoc při aktualizaci a průběžné péči o kvalitu KF - jeho obsahu a struktury. **18%** ze všech **obsluhovaných knihoven** bylo v roce 2013 **příjemci služby**.

Počet zrevidovaných k. j. v 1 revidované knihovně v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
v roce 2005	14 380	2 227	3 094	4 481	2 000	2 860	4 958	1 673	3 192	2 208	4 903	3 743	3 150	3 522	4 028
v roce 2009	4 284	838	3 101	2 785	3 029	2 037	3 114	1 718	2 800	1 615	4 157	2 467	3 434	8 135	3 108
v roce 2012	1 038	3 271	2 203	2 870	2 233	3 825	2 963	2 244	2 356	1 996	5 941	2 742	2 935	7 734	3 168
v roce 2013	0	4 929	2 158	3 926	2 170	7 639	4 309	1 891	2 368	4 426	4 263	2 447	2 777	5 610	3 494

Parametrů uvedených ve **Standardu** bylo dosaženo, tj. byla zajištěna pomoc při revizích KF v obsluhovaných knihovnách ve smyslu § 16, zák. č. 257/2001 Sb. v neprofesionálních knihovnách a v knihovnách s nejvýše jedním celým pracovním úvazkem. V několika krajích se soustřeďují pouze na metodickou pomoc při této činnosti, tzn. na instruktáž a radu na začátku revize, konzultaci, resp. na pomoc při ukončení revize a formulaci revizního protokolu. Zájem ze strany obcí a knihoven je velký a v budoucnu bude pravděpodobně i nadále nepostradatelnou službou RF.

6. Nákup a zpracování knihovních fondů z prostředků obcí

Cílem této služby je, aby obsluhované knihovny měly vlastní, kvalitní a aktuální knihovní fond a výměnnými soubory by jej dále obohacovaly a zpestřovaly. Některé obce financují nákup knihovních fondů svých knihoven. Obce tak vyjadřují svou odpovědnost za úroveň knihovnických a informačních služeb občanům a zájem o to, aby služby byly co nejkvalitnější. Společný nákup, který realizuje PK nebo KK za obcemi poskytnuté finanční prostředky, má několik předností: hospodárnost, odbornost výběru a následné odborné zpracování.

Celkově bylo **z prostředků obcí v roce 2013** nakoupeno do vlastních fondů knihoven **90 035 k. j.** (v roce 2012 93 369 k. j.), tj. **o 3 334 k. j. méně než v r. 2012. V r. 2013 bylo nakupováno pro 1 000 knihoven**, což představuje **17 %** ze všech **obsluhovaných**. V roce 2012 bylo nakupováno z prostředků obcí 1 119 knihovnam (19 % z počtu obsluhovaných knihoven).

Meziroční rozdíl je uveden v tabulce níže a vývoj od roku 2002 v tabulce následující

Nákup KF z prostředků obcí	2012	2013	+/-
Počet obslužených knihoven	1 119	1 000	-119
Počet knihovních jednotek	93 369	90 035	-3 334
Částka na nákup z prostředků obcí v Kč	13 399 334	12 368 497	-1 030 837

Nákup KF z prostředků obcí	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet obslužených knihoven	1 111	1 274	1 290	1 224	1 144	1 092	1 066	1 030	1 088	1 224	1 119	1 000
Částka na nákup KF od obcí v Kč	x	x	x	16079013	14313663	14247961	16195776	12836448	12405113	13807561	13399334	12 368 497
Počet knihovních jednotek	95 415	113413	104 357	100 989	100 298	93 208	91 038	93 888	91 093	94 146	93 369	90 035

Počet obslužených knihoven = počet přispívajících obcí

Sestupný trend v počtu obcí ochotných přispívat na nákup vlastního knihovního fondu trval od roku 2005 do roku 2009, rokem 2010 se stav obrátil, přibylo 58 nových obcí, v roce 2011 dalších 136 obcí, avšak v roce 2012 se stav opět obrátil, počet obcí meziročně poklesl o 105, v roce 2013 klesl o dalších 119 obcí.

Celkový přehled o nákupu do vlastních KF z prostředků obcí v jednotlivých krajích v roce 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Počet obslužených knihoven	0	0	56	13	57	56	137	1	0	13	208	224	121	114	71
Počet zakoupených k. j.	0	0	4 075	479	3 432	8 589	10 179	10	0	368	14 041	11 685	10 644	26 533	6 431
Poč. zakoupených k. j. na 1 obsluž. knihov.	0	0	73	37	60	153	74	10	0	28	68	52	88	233	90
Počet obsluhovaných knihoven	40	836	606	493	120	301	222	401	416	573	693	477	397	392	426
Obsluž. knihovny v % z počtu obsluhov.	0%	0%	9%	3%	48%	19%	62%	0%	0%	2%	30%	47%	30%	29%	17%
Finanční částky od obcí v Kč	0	0	445456	143115	194500	1280889	1757481	159562	0	0	2516762	1537980	1515824	3847765	883 464
Ø na 1 přispívající obec v krajích v Kč	0	0	7 732	3 650	3 430	22 293	13 368	149 227	0	0	12 242	4 908	11 399	30 162	12 443

Značné mezikrajové rozdíly jsou v počtu knihoven, jejichž provozovatelé (obce) poskytují finanční prostředky na nákup vlastního KF. Je to dáno jak specifiky realizace RF v konkrétních krajích, tak i tradicí. Příloha č. 7. Ilustrují to i údaje z tabulky výše. V r. 2013 nefinancovaly vlastní (kmenové) KF žádné obce ve 3 krajích ČR (Praha, Středočeský, Pardubický kraj). Nejvyšší procento obcí, které svým knihovnám financují nákup KF, vykazují kraje Liberecký, Karlovarský a Olomoucký. Výše částky v jednotlivých krajích se liší až řádově, viz Přílohu č. 8. Údaj o počtu svazků zakoupených z prostředků obcí vychází z rozdílné výše poskytovaných částek a současně ilustruje objem prací s tím v PK a KK spojených. Nejvíce k. j. za finanční prostředky obcí nakoupily PK v krajích Moravskoslezském, Jihomoravském a Olomouckém. Celkem na nákup KF do vlastních knihoven **věnovaly obce ČR v roce 2013 částku 12 368 497 Kč (v roce 2012 13 399 334 Kč), což je o 1 030 838 Kč méně než v roce předešlém.** Meziročně ubylo i poskytovatelů financí – 119 obcí.

Rozkolísaný vývoj lze sledovat i v celostátních sumářích ve finančním vyjádření za léta 2005, 2009, 2012 a 2013 v Příloze č. 2. Počty obcí a počty zakoupených k. j. jsou uvedeny v Přílohách č. 3 až č. 6, v grafickém vyjádření v Příloze č. 7.

Tabulka níže vyjadřuje změny v průměrných počtech k. j. zakoupených z prostředků obcí do jedné obslužené knihovny. Ve všech krajích došlo v průběhu sledovaných let k výkyvům, resp. alespoň jednou k meziročnímu poklesu. (Příloha č. 4 a č. 7). S měnícím se počtem obcí, které si nechají nakoupit KF do vlastních kmenových fondů, se mění i průměrný počet zakoupených k. j. do 1 obslužené knihovny.

V roce 2011 však došlo ke značnému poklesu průměrně nakoupených k. j. do vlastního fondu jedné obslužené knihovny, a to na 77 k. j., v roce 2012 došlo ke zlepšení a průměrný počet zakoupených k. j. do 1 knihovny činil 83. Přes úbytek obcí a značné snížení částky na nákup, **činil v roce 2013 průměrný nákup do 1 knihovny 90 k. j.** (maximum spadá do r. 2009 a představuje 91 k.j.). Zatímco se v roce 2011 soustavným jednáním s představiteli obcí podařilo získat další přispěvatele (136 obcí), a celková částka byla o téměř 1,4 miliónu Kč vyšší než v předešlém roce, v roce 2012 poklesl počet přispívajících obcí o 105 a celkový příspěvek klesl o 400 tisíc Kč. Rok 2013 byl charakteristický nejnižším počtem přispěvatelů a značným poklesem celkové finanční částky, ale zároveň také zvýšením průměrného počtu doplněných knih do 1 doplňované knihovny. Vývoj za 12 sledovaných let spíše naznačuje, že počet obcí financujících kmenový KF své knihovny není dosud ustálený. Pozitivní však je, že obce chápou potřeby svých občanů, a přes všechny finanční potíže především hodnoceného roku, na vlastní knihovní fond přispívají, a to nemalou částkou.

Průměrný počet zakoupených k. j. z prostředků obcí na 1 obsluženou knihovnu

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
2005-zakoupené k. j. na 1 obsluž. knihovnu	0	28	55	25	70	134	77	23	36	25	79	51	75	246	63
2009-zakoupené k. j. na 1 obsluž. knihovnu	0	68	57	27	65	129	82	6	0	47	77	50	104	221	91
2012-zakoupené k. j. na 1 obsluž. knihovnu	0	0	79	43	56	130	79	26	0	25	71	50	102	199	83
2013-zakoupené k. j. na 1 obsluž. knihovnu	0	0	73	37	60	153	74	10	0	28	68	52	88	233	90

Počet knihoven v krajích, kterým zřizovatelé – obce financují nákup vlastního KF

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR celkem
rok 2005	0	87	58	28	80	80	132	84	12	12	174	236	113	128	1 096
rok 2009	0	1	56	20	54	64	134	23	0	9	185	239	116	129	1 030
rok 2012	0	0	54	12	72	64	128	76	0	32	205	234	115	127	1 119
rok 2013	0	0	56	13	57	56	137	1	0	13	208	224	121	114	1 000

Zpracování knihovních fondů z prostředků obcí

Tato služba zpravidla souvisí se službou předešlou – nákupem KF z prostředků obcí, resp. navazuje na ni. Je však poskytována i těm knihovnám, které si KF obstarají vlastními silami a nechají je zpracovat v PK. Příkladem jsou knihovny obvodu MĚK Praha a knihovny v kraji Pardubickém. I v této oblasti, stejně jako v nákupu KF do vlastních fondů knihoven, je v celostátním měřítku zaznamenána určitá rozkolísanost. Je tedy zřejmé, že nákup a následné zpracování velmi často závisí na momentálním stavu financí obce. **KK a PK zpracovaly v roce 2013 knihovní fond pro 1 505 knihoven** (v roce 2012 pro 1 608 knihoven), tzn. pro **25,2 % obsluhovaných knihoven**, oproti roku 2012 to bylo o **103 knihoven méně**.

O zpracování vlastního KF mělo vždy zájem více knihoven než o jeho společný nákup. Viz Přílohy č. 4 a č. 7.

Obsluhující knihovny **zpracovaly v roce 2013 celkem 160 597 k. j.**, což je o 4 745 k. j. více než v roce 2012.

Celostátní průměry jsou následující: **každý kraj obsloužil v průměru 108 knihoven. V každém kraji zpracovali průměrně 11 471 k. j., což pro jednu obsluženou knihovnu představuje průměrně 107 zpracovaných k. j.**

Tabulka obsahuje **výsledky** zpracování knihovních fondů z prostředků obcí v **jednotlivých krajích, počty obsluhovaných knihoven**, pro které tuto službu KK a PK vykonávaly včetně procentuálního vyjádření počtu příjemců služby.

Celkové počty zpracovaných knihovních jednotek a průměry na 1 obslouženou knihovnu v krajích v roce 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Zpracování KF z prostředků obcí															
Počet obslužených knihoven	40	0	101	15	78	125	150	49	9	17	288	251	257	125	108
% obsluž. kn. z poč.obsluhovaných kn.	100,0%	0,0%	16,7%	3,0%	65,0%	41,5%	67,6%	12,2%	2,2%	3,0%	41,6%	52,6%	64,7%	31,9%	25,2%
Počet zpracovaných knihovních jednotek	3 611	0	3 418	2 365	5 738	13 449	13 310	2 031	485	431	24 781	33 288	25 523	32 167	11 471
Poč. zpracovaných k. j. na 1 obsluž. kn.	90	0	34	158	74	108	89	41	54	25	86	133	99	257	107

Průměrný počet zpracovaných knihovních jednotek pro 1 obslouženou knihovnu v krajích v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
2005 - zpracované k. j. na 1 obsluž. knihovnu	162	28	56	36	71	98	127	27	33	47	86	49	86	250	89
2009 - zpracované k. j. na 1 obsluž. knihovnu	106	0	56	185	65	211	99	33	25	67	75	81	102	232	112
2012 - zpracované k. j. na 1 obsluž. knihovnu	88	18	44	250	75	103	84	38	30	76	78	106	102	211	90
2013 - zpracované k. j. na 1 obsluž. knihovnu	90	0	34	158	74	108	89	41	54	25	86	133	99	257	107

Regiony, které vykazují vysoký zájem knihoven (resp. obcí) o tyto služby, mají dlouholetou tradici ve společně, tedy i ekonomicky doplňovaných knihovních fondech. PK nebo KK často nakupují a zpracovávají KF nejen pro nejmenší obecní knihovny, ale i pro profesionalizované knihovny (např. Karlovarský kraj, okres Děčín v Ústeckém kraji, obvody Rychnov n. K. a Kostelec n. Orlicí v Královéhradeckém kraji a řada dalších). V některých případech se způsob příspěvků obcí na nákup a zpracování KF pro vlastní knihovny vyvinul po transformaci okresních knihovních systémů jako operativní řešení nové situace. Spokojenost obcí se službou přispěla k jejímu zachování.

Služba **zpracování KF** obcí bývá často poskytována i bez předchozího společného nákupu, neboť mnohé knihovny, i ty nejmenší, si přejí vybrat a koupit samy, pouze knihovní fond nechat odborně zpracovat, tj. upravit pro půjčování, zapsat do přírůstkových seznamů a zkatologizovat, resp. uložit do AKS. **Tato forma v posledních letech sílí.** Je sice méně ekonomická, avšak nelze ji zcela odmítnout, neboť tak je zajištěna kvalitní odborná evidence a zpracování, na druhé straně ale vlastní výběr a nákup posiluje vztah dobrovolných knihovníků ke knihovně a jejím uživatelům.

Nákup a zpracování knihovního fondu do knihoven obcí v roce 2013, průměry na 1 obslouženou knihovnu

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Počet obsloužených knihoven (nákup)	0	0	56	13	57	56	137	1	0	13	208	224	121	114	71
počet zakoupených k.j. na 1 knihovnu	0	0	73	37	60	153	74	10	0	28	68	52	88	233	90
Počet obsloužených knihoven (zpracování)	40	0	101	15	78	125	150	49	9	17	288	251	257	125	108
počet zpracovaných k.j. na 1 knihovnu	90	0	34	158	74	108	89	41	54	25	86	133	99	257	107

Standard pro obě služby upravuje podmínky pro poskytovatele RF - PK a KK a doporučuje 10 Kč jako minimální částku od obce na 1 obyvatele, aby služba byla efektivní a personální nároky finančně únosné. Cíl služby, totiž zajištění kvalitní akvizice a zpracování knihovních fondů při zajištění ekonomického efektu pro obce, je splněn. Ovšem s postupující automatizací knihovnických služeb v obsluhovaných knihovnách bude pravděpodobně stále častěji ignorována minimální částka na 1 obyvatele obce. Zároveň ale zůstává otevřena otázka, zda si obce budou větší měrou finančně přispívat na kmenové fondy či společně vytvářet VF nebo se dokonce podílet na obojím. V době finančních problémů se zdá, že obce raději věnují finanční prostředky do vlastních KF. Ilustrativní grafy v Přílohách č. 7 a č. 8.

7. Servis výpočetní techniky

Obsahem této služby v rámci RF jsou práce na SW, AKS a dalších programech, např. instalace a údržba knihovnických a jiných programů, generování a aktualizace souborných katalogů, servis programu pro evidenci a cirkulaci výměnného fondu, konfigurace systémů, upgrade na aktuální verze atd. Jedná se o zásahy prováděné servisními pracovníky nebo správci sítí. Tyto činnosti může hradit PK nebo KK z prostředků RF (v souladu s pravidly a podmínkami kraje). Nezapočítávají se metodické aktivity, např. ukládání dat, export, zaškolování knihovníka, zálohování dat apod.

Servis výpočetní techniky je činností, která se rozvíjela v rámci RF v minulosti tak, jak byla zaváděna automatizace a napojovány knihovny měst a obcí na internet (významná pomoc VISK3, PIK i strukturálních fondů EU). V současnosti se rozvíjí především masivním nasazováním regionálních automatizovaných knihovních systémů, zpřístupňováním on-line katalogů knihoven přes webové rozhraní a zkvalitňováním webových stránek. Vše by mělo směřovat k uskutečňování cílů Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015. Významného vzestupu doznala služba v roce 2004. Postupný růst významu je spojen s rokem 2006. To souviselo s významnou událostí českého veřejného knihovnictví, jíž bylo dokončení internetizace k 31. 12. 2007.⁵⁷

⁵⁷ Ukládá § 24 odst. 2. zák. č. 257/2001 Sb., v platném znění

Zatímco v roce 2006 bylo v celé ČR obsluhováno 10,1 % všech obsluhovaných knihoven, v roce 2013 to činilo 14,7% ze všech obsluhovaných knihoven – konkrétně **876 obslužených knihoven**.

V současné době jsou v ČR kraje, v nichž je implementace výše uvedených technologií zrealizována ve všech knihovnách (jako první byl Jihočeský kraj), nebo se blíží úplnému pokrytí. Všechny kraje ČR jsou v této oblasti ve vysoce pokročilém stadiu prací a významně postupují. Při udržení dosavadního tempa, za příznivých finančních podmínek, lze v nejbližších letech očekávat, že víc než ¾ obsluhovaných knihoven bude provozovat vlastní webovou stránku, která vedle běžných informačních možností pro uživatele umožňuje i vzdálený přístup veřejnosti do OPACu, čtenářského konta, a k dalším elektronickým službám po celých 24 hod. 7 dnů v týdnu. Knihovníkům automatizace resp. internet poskytuje možnost okamžitého kontaktu s metodikem PK nebo KK i mezi sebou. Získávají informace aktivní cestou a využívají všechny další výhody ICT pro udržování osobního přehledu o oboru. Zavádění a využívání internetu a regionálních automatizovaných knihovnických systémů znamená pro malé obecní knihovny velký skok v kvalitě a pohotovosti poskytovaných služeb a možnosti udržovat aktivity knihovny na úrovni dosud nebývalé.

Počet servisních akcí za rok 2013 činil v celé ČR **1 534** (v roce 2012 celkem 1 425), což znamená, že **na 1 obsluženou knihovnu** připadly **v průměru necelé 2 servisní akce, přesněji 1,8**.

Stav v jednotlivých krajích v roce 2013 zachycuje tabulka

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Servis výpočetní techniky															
Počet obslužených knihoven	0	43	51	5	86	36	7	82	47	3	174	68	125	149	63
Počet akcí	0	43	55	5	94	56	7	91	92	14	140	124	254	559	110
Počet akcí na 1 obsluž. knihovnu	0,0	1,0	1,1	1,0	1,1	1,6	1,0	1,1	2,0	4,7	0,8	1,8	2,0	3,8	1,8

Grafické vyjádření, které zachycuje porovnání let 2019, 2012 a 2013 je na Příloze č. 7.

Vývoj v počtech knihoven, které využívaly tuto službu v rámci RF v letech 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013 v jednotlivých krajích

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
Počet obslužených knihoven															
v roce 2002	2	4	11	46	6	33	0	29	12	7	0	37	131	79	28
v roce 2005	8	30	35	18	48	49	0	60	9	16	73	82	68	90	42
v roce 2009	6	28	90	28	73	29	1	79	15	9	108	81	77	144	55
v roce 2012	0	40	78	5	63	41	1	79	36	2	160	68	104	154	59
v roce 2013	0	43	51	5	86	36	7	82	47	3	174	68	125	149	63

Z tabulky výše je patrné, že se počet knihoven soustavně v průběhu let zvyšuje. Od roku 2002, počtu fungování programu RF, více než 2x.

Vypovídající je i srovnání počtu procent knihoven, které využívají službu SVT (ze všech obsluhovaných) po krajích za léta 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013.

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
% obslužených knihoven															
v roce 2002	5%	0%	2%	11%	5%	10%	0%	6%	4%	1%	0%	11%	32%	21%	7%
v roce 2005	21,6%	2,4%	5,2%	13,7%	0,0%	27,1%	0,0%	11,2%	1,7%	3,7%	5,6%	17,5%	14,5%	20,1%	9,0%
v roce 2009	15,4%	3,4%	14,5%	5,6%	60,3%	9,7%	0,5%	19,9%	3,6%	1,6%	15,4%	16,6%	19,2%	34,5%	12,8%
v roce 2012	0,0%	4,9%	12,7%	1,0%	52,5%	13,6%	0,4%	19,9%	8,7%	0,4%	23,1%	14,0%	26,1%	37,7%	13,9%
v roce 2013	0,0%	5,1%	8,4%	1,0%	71,7%	12,0%	3,2%	20,4%	11,3%	0,5%	25,1%	14,3%	31,5%	38,0%	14,7%

Standard byl naplněn. Servisní služby byly poskytovány jak knihovnám v malých obcích, tak i malým knihovnám s profesionálním pracovníkem. Služby byly poskytnuty v souvislosti se zaváděním ICT, při přechodu knihoven na vyšší verze užívaného AKS, rozšiřováním o další moduly, nebo v rámci údržby, v souvislosti s aktualizací antivirových programů, se zaváděním regionálních AKS apod. Služba je realizována spíše jako mimořádná v rámci 1 kalendářního roku, nikoliv jako pravidelný servis, avšak její význam stále roste. Některé kraje řeší servis i dodavatelskou cestou a financují ji z prostředků RF. Obce často nechtějí nebo nemohou financovat či realizovat nezbytnou údržbu a aktualizace, to pak negativně ovlivňuje nebo zcela znemožňuje technologie v knihovnách využívat. Některé méně náročné práce provádějí sami metodici přímo na místě.

V začátcích Programu RF byla tato služba různě interpretována, a tudíž i vykazována. V době formulování současného Standardu RF byla automatizace a využívání ICT v obsluhovaných knihovnách ve skutečných začátcích a ani zkušenosti metodici se neshodli na směrech vývoje a využití ICT v oblasti VKIS. Proto se této části Standardu RF bude věnovat pozornost, bude nově formulován, upřesněn a stanoveny nově indikátory. Východiskem by měl být současný stav v obecních knihovnách a požadavky a cíle kladené na obsluhované knihovny Konceptí rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015.

Doprava v rámci výkonu RF

Regionální funkce jsou činností náročnou na dopravu. Proto jsou mimo standard sledovány a průběžně vyhodnocovány základní údaje tak, aby výsledky mohly být v případě zájmu KK a PK použity při kalkulacích finančních nákladů adekvátně plánovaným úkolům v rámci výkonu RF, a to i s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám v regionech (vzdálenosti, dopravní obslužnost apod.). Dopravou je zde míněno užití služebního automobilu při výkonu RF. Doprava je často řešena operativně, mnohé PK nemají k dispozici auto, nutno zmínit i vstřícnost některých provozovatelů obsluhovaných knihoven.

Počet obslužených knihoven, do kterých se musel pracovník KK nebo PK dopravit služebním autem (rozvoz knihovních fondů a materiálu, metodické návštěvy i ve večerních hodinách, doprava knihovníků na vzdělávací akce v místech bez dopravního spojení HD), činil **v roce 2013 5 166 knihoven**, to je o 69 knihoven méně než v roce 2012. **Ujeto však bylo 341 456 km, tj. o 35 042 km více než v roce 2012.** Využívání služebních aut souvisí i s počtem metodických návštěv, které jsou stále častěji spojovány s rozvozem cirkulačních souborů VF apod. Bez dostatečné frekvence metodických návštěv nelze očekávat větší rozvoj VKIS u obsluhovaných knihoven.

Doprava v rámci výkonu RF	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet obslužených knihoven	4 099	5 214	5 253	5 275	5 168	5 336	5 298	5 151	5 235	5 166
Počet ujetých km	271 628	363 753	340 408	358 275	368 257	355 372	328 382	308 015	306 414	341 456

Řada obsluhujících knihoven využívá i nadále také jiné způsoby dopravy, např. hromadnou dopravu, služby dopravců. Spolupracují i obce, eventuálně přímo knihovníci. Optimální způsob je dán místními podmínkami, tj. úrovní dopravní obslužnosti, vzdálenostmi mezi místy atd. Faktem však zůstává, že bez služebního automobilu je výkon RF po všech stránkách obtížnější, resp. méně operativní.

Intenzita zájmu o jednotlivé služby RF

Jednotlivé standardizované služby Programu RF již řadu sledujeme i z hlediska „intenzity zájmu“ obsluhovaných knihoven o ně, a to procentem obslužených knihoven, ze všech obsluhovaných v rámci Programu RF. I přes některé odlišnosti v zásadách pro jejich poskytování i financování v některých krajích jsou regionální služby stále vyhledávané a žádané. To potvrzují i číselná vyjádření výkonů v ročních výkazech RF a jejich sumářích. Jasně se vydělují ty nejpotřebnější – nejžádanější služby. Na standardizovaných službách RF především závisí dosažení cílů RF, ony jsou základem programu RF a nástrojem rozvoje VKIS ve všech knihovnách do Programu RF zapojených. Ony jsou a především budou nenahraditelným pomocníkem při naplňování cílů rozvoje služeb knihoven v ČR. Vedle dlouhodobého dosahování standardů RF je však nutné rozvíjet i další činnosti v rámci RF tak, jak se bude vyvíjet celý systém VKIS v ČR. S tím bude souviset i obsah a konkrétní úkoly jednotlivých standardizovaných služeb.

Vývoj zájmu (počet obslužených knihoven v té které službě z počtu obsluhovaných knihoven, tj. těch, které odebírají alespoň jednu službu v rámci RF) **o jednotlivé služby RF v rámci celé ČR** je sledován v průběhu fungování Programu RF.

Srovnání let 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013 je vyjádřen v procentech v následující tabulce.

rok	2002	2005	2009	2012	2013
Poradenská a konzultační činnost	95%	105%	109%	103%	105%
Statistika knihovnických činností KULT V 12.01	95%	107%	108%	108%	100%
Vzdělávání knihovníků, semináře	56%	64%	66%	55%	59%
Porady	39%	48%	50%	41%	39%
Pomoc při revizi a aktualizaci KF	16%	19%	17%	18%	18%
Nákup KF z prostředků obcí	20%	20%	17%	19%	17%
Zpracování KF z prostředků obcí	22%	24%	23%	27%	25%
Cirkulace VF	60%	84%	88%	88%	87%
Servis výpočetní techniky	7%	10%	13%	14%	15%
Doprava (% knihoven, do kterých jede auto PK, KK)	72%	86%	89%	88%	87%

Pořadí z hlediska intenzity zájmu o služby se od roku 2008 prakticky nemění. To i vymezuje ony prioritní služby (funkce) RF, na nichž je třeba stavět budoucnost RF.

Zvláštní postavení má služba Statistika, patrně by, přes potřebnost i zákonnou povinnost, nezaujímal 2. místo v pořadí žebříčku, kdyby nedošlo k intenzivní metodické práci v tomto směru. Je povinností všech knihoven nebo jejich zřizovatelů dodržet zákon o státní statistické službě⁵⁸ a současně takto získaná data všestranně využít při vlastním řízení knihovny i programu RF v krajích a celé ČR. Grafické vyjádření na Příloze č. 7.

pořadí	v roce 2008	v roce 2009	v roce 2010	v roce 2011	v roce 2012	v roce 2013
1.	Poradenská a konzultační činnost	Poradenská a konzultační činnost	Poradenská a konzultační činnost	Poradenská a konzultační činnost	Statistika knihovnických činností	Poradenská a konzultační činnost
2.	Statistika knihovnických činností	Statistika knihovnických činností	Statistika knihovnických činností	Statistika knihovnických činností	Poradenská a konzultační činnost	Statistika knihovnických činností
3.	Soubory VF a jejich cirkulace	Soubory VF a jejich cirkulace	Soubory VF a jejich cirkulace	Soubory VF a jejich cirkulace	Soubory VF a jejich cirkulace	Soubory VF a jejich cirkulace
4.	Vzdělávání knihovníků, semináře	Vzdělávání knihovníků, semináře	Vzdělávání knihovníků, semináře	Vzdělávání knihovníků, semináře	Vzdělávání knihovníků, semináře	Vzdělávání knihovníků, semináře
5.	Porady	Porady	Porady	Porady	Porady	Porady
6.	Zpracování KF z prostředků obcí	Zpracování KF z prostředků obcí	Zpracování KF z prostředků obcí	Zpracování KF z prostředků obcí	Zpracování KF z prostředků obcí	Zpracování KF z prostředků obcí
7.	Nákup z prostředků obcí	Nákup z prostředků obcí	Nákup z prostředků obcí	Nákup z prostředků obcí	Nákup z prostředků obcí	Pomoc při revizi a aktualizaci
8.	Pomoc při revizi a aktualizaci	Pomoc při revizi a aktualizaci	Pomoc při revizi a aktualizaci	Pomoc při revizi a aktualizaci	Pomoc při revizi a aktualizaci	Nákup z prostředků obcí
9.	Servis VT	Servis VT	Servis VT	Servis VT	Servis VT	Servis VT

Zájem o službu **Poradenská a konzultační činnost** představuje nejprve dosažení neformulovaného, ale přesto základního cíle RF, totiž navázání důvěry knihovníků obsluhovaných knihoven vůči PK a KK a ukotvení faktu, že se mohou kdykoliv obracet s odbornými dotazy a věcnými požadavky na svou obsluhující knihovnu. Zároveň je nejučinnějším nástrojem zkvalitňování a rozvoje služeb VKIS obsluhovaných knihoven. Obsah a všechny aktuální cíle a úkoly jsou řešeny právě pomocí této služby RF. Zájem o ně je trvalý a projevují jej i knihovny odborné, které původně stály zcela mimo systém RF. Po obsahové stránce služba úzce souvisí s konkrétními směry vývoje knihovnictví, je jedním z nástrojů prosazování nových trendů. Doznává i značných změn, co do forem. Čím dál více využívá možností ICT a často není v některých segmentech ani statisticky sledována – např. informace o obsahu webových stránek a jejich informační síle, elektronické konference, **tzv. elektronická**

⁵⁸ Z. č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě v platném znění

metodika apod. Její letité 1. místo v „zájmu“ přerušil jen rok 2012 a v roce 2013 je již opět na prvním místě zájmu. Stálá pozice služby **Statistika na čele pořadí** je projevem zájmu jak samotných PK a KK, tak obsluhovaných knihoven a jejich provozovatelů o statistická data, jako nezbytných podkladů pro řídicí činnosti. Na jejich kvalitě závisí i úroveň nástrojů jako jsou Benchmarking knihoven či srovnávání konkrétní knihovny s indikátory Standardu VKIS. Je třeba pravidelně informovat provozovatele knihoven obcí, že vyplnit a odeslat výkaz je jejich zákonnou povinností⁵⁸ a PK a KK jim a jejich knihovnám významně pomáhají splnit tuto zákonnou povinnost. Správné, přesné a úplné statistické údaje jsou nenahraditelným podkladem v procesech řízení. Také zájem o službu **Pomoc při revizi a aktualizaci** je ovlivněn zákonem předepsanými povinnostmi evidovat a revidovat KF jako majetek při dodržení délky cyklu mezi jednotlivými revizemi a personálními možnostmi PK a RF. Přestože budou garanty kvality obou činností vždy spíše PK a KK, je třeba pokračovat v šíření povědomí provozovatelů o tom, že obě činnosti jsou právě jejich povinností a PK a KK jim „pouze“ pomáhají.

IV. Hodnocení financování regionálních funkcí, hospodaření

Součástí výročních zpráv RF je i výkaz, jehož jedna část je věnována financování a výdajům s výkonem RF spojených. Postupem času se ukázalo jako nezbytné, doplnit výkaz v části hospodaření o nové údaje. Od roku 2007 jsou sledovány i příjmy na výkon RF KK a PK z krajských grantových programů určených nejen knihovnám a od roku 2009 jsou sledovány částky, kterými přispívají obce na nákup výměnných fondů.

Rok 2013 byl devátým rokem, kdy kraje plně financovaly RF z krajských rozpočtů⁴ a druhým rokem druhého desetiletí nepřetržitého fungování Programu RF. A již tradičně platí v kapitole Hodnocení financování RF i věta, že hodnocený rok **byl i rokem dalšího propadu celkového součtu dotací krajů za ČR - klesl na nejnižší míru od roku 2002.** Viz graf na Příloze č. 8.

Zatímco pro rok 2009 bylo charakteristické jisté ustálení financování RF a v celkovém součtu za ČR dosáhla částka (ba mírně překročila) poprvé výši, kterou stát krajům převedl k 1. 1. 2005, hned od roku **2010 dochází k soustavnému snižování celkové sumy krajských dotací, až se v roce 2013 dostala na pouhých 108,5 mil. Kč.** Částka se postupně blíží roku 2002, kdy na RF bylo poskytnuto pouze 91 mil. Kč, avšak do Programu RF nebyly zahrnuty zdaleka všechny regiony ČR.

V roce 2013 došlo k dalšímu meziročnímu snížení celkové sumy krajských dotací, ne sice razantnímu a v milionech Kč, avšak i zkrácení o 0,5 mil. Kč je, vzhledem k trvalému poklesu v posledních letech, velmi negativní zprávou pro knihovny a občany. Ze 14 krajů krátilo dotaci na RF pět krajů. Největší krácení vykázal kraj Královéhradecký, a to o drastických 2 300 tisíc Kč, následoval jej kraj Plzeňský s dotací sníženou o 450 tisíc Kč a kraj Olomoucký, který snížil dotaci o 300 tisíc. **Celkové meziroční krácení sice nebylo tak skokové jako v roce 2012, přesto ale znamenalo pokračování finančního propadu, který ve svém důsledku znamená i katastrofální situaci pro výkon RF a následně pro předpokládaný růst či udržení úrovně knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami v malých místech. Krajské a regionální rozdíly v kvalitě veřejných knihovnických a informačních služeb prokazatelně souvisí s výší krajských dotací. Je**

třeba zdůrazňovat, že v krajích, v nichž k tomuto stavu došlo, znemožňuje snížená dotace krajským knihovnám naplňovat povinnosti plynoucí jim ze zák. č. 257/2001 Sb., knihovní zákon, § 11, odst. 3., současně brání knihovnám dosáhnout cílů schválených v Krajských koncepcích rozvoje veřejných knihoven i cílů.

Finanční částky přidělené v roce 2013 na RF v krajích v porovnání s částkami, které přešly ze státu na kraje v roce 2005 a které byly skutečně na RF přiděleny v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 (v tisících Kč)

Kraj	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
2005 ze státního do krajského rozpočtu	2 881	19 283	11 773	8 583	3 665	10 166	5 312	8 823	8 176	10 196	13 598	9 877	8 550	12 612	133 495
2005 kraji na RF přiděleno	2 881	15 764	11 184	6 000	3 665	10 166	5 312	8 823	8 176	10 127	14 050	9 920	8 550	12 569	127 187
2009 kraji na RF přiděleno	2 700	15 992	13 000	8 000	3 863	8 000	5 440	10 122	7 200	11 066	14 450	10 250	9 734	13 723	133 540
2010 kraji na RF přiděleno	2 567	7 200	10 000	7 630	3 670	8 000	5 440	9 358	5 850	9 513	13 450	9 300	10 008	13 723	115 709
2012 kraji na RF přiděleno	2 073	7 500	11 000	5 950	3 591	8 000	5 500	8 300	4 047	9 392	13 450	9 300	6 800	14 135	109 038
2013 kraji na RF přiděleno	2 413	10 019	11 000	5 500	3 591	7 800	5 500	6 000	4 000	9 392	13 450	9 000	6 800	14 135	108 600
rozdíl 2013/2012	340	2 519	0	-450	0	-200	0	-2 300	-47	0	0	-300	0	0	-438

Viz též Přílohu č. 8.

V rámci celé ČR byly krajské dotace na RF v roce 2013 oproti roku 2012 sníženy o dalších téměř 0,5 milionů Kč. Šest krajů ponechalo částku na úrovni roku 2012. Bylo to v krajích Jihočeském, Karlovarském, Libereckém, v Kraji Vysočina, v Jihomoravském, Zlínském a Moravskoslezském kraji. K mírnému navýšení částky došlo i na území Prahy. V kraji Středočeském došlo k dalšímu navýšení o 2,5 mil. Kč na výkon RF, což je významnou událostí vzhledem k tamní situaci Pro snazší porovnání finančních podmínek **krajů k výkonu RF v roce 2013** byla propočtena **průměrná částka na 1 obyvatele⁵⁹** (vypočtená z 55 % krajské dotace na RF), **činila 7,55 Kč** (v r. 2012 7,71 Kč, v r. 2011 7,92 Kč, v r. 2010 8,12 Kč a v r. 2009 dokonce 9,37 Kč) a **průměrná částka na 1 obsluhovanou knihovnu** (vypočtená ze 45 % krajské dotace na RF) **činila v roce 2013 8 174 Kč** (v r. 2012 8 208,15 Kč, v r. 2011 8 436 Kč, v roce 2010 8 646 Kč a v r. 2009 9 984 Kč).

⁵⁹ Po odečtu obyvatel v krajských městech, v kraji Vysočina město HB – sídlo KK.

Průměrná částka na 1 obyvatele a na 1 knihovnu v krajích v roce 2013 v Kč (po úpravách původních rozpočtů, tj. vypočtena z nákladů)

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
Na 1 obyvatele	4,62	4,55	11,15	7,48	7,82	5,85	8,99	7,17	5,15	10,58	9,18	9,18	7,29	8,35	7,55
Na 1 knihovnu	27 838	5 419	7 971	5 020	13 694	12 062	11 099	6 801	4 337	7 415	8 709	8 248	7 669	16 103	8 174

Údaje z tabulky v porovnání s roky 2009 a 2012 a 2013 jsou graficky vyjádřeny v Příloze č. 8.

Krajské sumární údaje o hospodaření jsou porovnávány mezikrajově, sumarizovány do celostátního sumáře a ten pak porovnáván se sumářem z předešlých let. V této zprávě je porovnáván rok 2013 s rokem 2012, 2009 a s rokem 2005. Viz Přílohy č. 1, č. 2 a č. 8.

Hospodaření s finančními prostředky na RF je v krajích věnována velká pozornost, jak je patrné z krajských výročních zpráv, zveřejněných na webových stránkách KK. Vedle finančních prostředků z rozpočtů krajů byly **na RF vynaloženy i částky z jiných zdrojů**: od obcí, z grantových programů, z vlastních zdrojů a dále pak i dary apod. Pro přehlednost a ucelenost lze uvést (přičíst) i finanční prostředky obcí na knihovní fondy vlastní knihovny.

Tabulka obsahuje skutečné náklady celkem ze všech sledovaných zdrojů na RF v krajích za rok 2013 (v Kč)

Náklady 2013	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
Nákl. z krajské dotace	2 412 593	10 019 281	11 000 000	5 500 000	3 591 000	7 800 000	5 500 000	6 000 000	4 000 000	9 392 000	13 450 000	9 000 000	6 800 000	14 135 000	108 599 875
Nákl. z jiných zdrojů	0	202 401	449 809	1 459 449	0	342 679	1 150	959 841	1 488 535	222 549	118 856	356 756	2 845 000	315 999	8 763 023
další podpora z krajů	0	0	0	0	10 000	0	0	0	0	0	0	118 000	0	180 000	308 000
celkem ze všech zdrojů	2 412 593	10 221 683	11 449 809	6 959 449	3 601 000	8 142 679	5 501 150	6 959 841	5 488 535	9 614 549	13 568 856	9 474 756	9 645 000	14 630 999	117 670 898
Obce na své KF	0	0	433 602	47 454	210 200	1 310 398	1 831 399	149 227	0	0	2 857 251	1 102 575	1 561 505	4 292 461	13 796 072
Celkové nákl. + KFobcí	2 412 593	10 221 683	11 883 411	7 006 903	3 811 200	9 453 077	7 332 549	7 109 068	5 488 535	9 614 549	16 426 107	10 577 331	11 206 505	18 923 460	131 466 970
příspěvky obcí na VF	0	0	72 804	543 441	515 580	288 784	0	1 397 881	671 935	87 000	0	156 867	0	254 990	3 989 282
úplně celkem	2 412 593	10 221 683	11 956 215	7 550 344	4 326 780	9 741 861	7 332 549	8 506 949	6 160 470	9 701 549	16 426 107	10 734 198	11 206 505	19 178 450	135 456 252

Zatímco zastupitelstva krajů přidělila knihovnám na RF částku **108 580 593 Kč**, knihovny vykázaly čerpání RF **108 599 875 Kč**. Zároveň byly RF financovány i z jiných zdrojů, např. ze zdrojů vlastních, v celkovém objemu 8 763 023 Kč a z dalších krajských dotací (grantů) v objemu 308 000 Kč (ještě v roce 2009 činila tato částka 4 558 500 Kč). **Na realizaci RF v roce 2013 bylo ze všech uvedených zdrojů vynaloženo celkem 117 670 898 Kč**, zatímco v roce 2012 118 037 193 Kč. Přičteme-li i finanční částky obcí na KF vlastních knihoven a jejich zpracování, které činily dohromady **13 796 072 Kč**, pak je výsledná suma **131 466 970 Kč**. V roce 2012 činila tato částka **132 712 939 Kč**, v roce 2011 činila tato částka 134 248 689 Kč a v roce 2009 dokonce 156 455 281 Kč.

Počínaje rokem 2009 vykazují KK a PK i příspěvky obcí na společně využívaný výměnný fond. V roce 2013 vzrostla tato částka dost podstatně, a to na 3 989 282 Kč z 2 335 382 Kč, které představovaly spoluúčast obcí na nákupu VF v roce 2012. S přičtením příspěvku obcí na VF bylo na RF v roce 2013 v celkovém součtu za ČR vynaloženo 135 456 252 Kč.

V roce 2013 PK a KK nakupovaly a zpracovávaly KF do kmenových fondů obsluhovaných knihoven z prostředků obcí v celkovém objemu 13 796 072 Kč

Finanční prostředky obcí na fond knihoven a jeho zpracování (v Kč)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkem na nákup i zpracování KF obcí	16 907 706	15 280 850	16 265 076	18 243 938	13 878 727	13 447 735	15 273 950	14 675 746	13 796 072
Na nákup knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	16 079 013	14 313 663	14 247 961	16 195 776	12 836 448	12 405 113	13 807 561	13 399 334	12 368 497
Na zpracování knihovního fondu pro knihovny (z prostř. obcí)	828 694	967 187	2 017 115	2 048 162	1 042 279	1 042 623	1 466 389	1 276 411	1 427 575

Sumář vyúčtování hospodaření v roce 2013 za všechny kraje ČR celkem v porovnání s rokem 2012 je Přílohou č. 1.

Porovnání sumářů vyúčtování za celou ČR za léta 2005, 2009, 2012 a 2013 je Přílohou č. 2

Částky, které knihovny získaly z jiných krajských dotací, vedle dotací na RF, sledujeme od roku 2007. Z tohoto zdroje bylo získáno v roce 2013 celkem 308 000 Kč, v roce 2012 658 420 Kč a v roce 2007 dokonce 6 919 500 Kč. Tedy i v této oblasti došlo k razantnímu snížení financí, a to téměř o 6,6 mil. Kč (především Středočeský kraj).

Další finanční podpora knihoven z krajských rozpočtů v roce 2013 v jednotlivých krajích (mimo prostředky určené na RF)

r. 2013	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
granty mimo RF celkem	0	0	0	0	10 000	0	0	0	0	0	0	118 000	0	180 000	308 000
granty nejen knihovnám	0	0	0	0	10 000	0	0	0	0	0	0	118 000	0	180 000	308 000
granty pouze knihovnám	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prvořadě a v krajích bedlivě sledované jsou údaje o struktuře čerpání finančních prostředků přidělených z krajských rozpočtů na RF. Velké pozornosti se těší údaje o částce věnované na doplňování VF a částce na mzdy pracovníků RF. Ve snaze o šetrné vynakládání krajských dotací jsou stanovovány horní limity, či povinně dosažitelná procenta pro vynakládání prostředků na doplňování VF nebo na mzdy. Od jejich (možné) výše se odvíjí i další funkčnost služeb RF.

Procentuální vyjádření těchto dvou stěžejních položek je sledováno již od samého počátku trvání Programu RF. Tyto údaje je však třeba využívat velmi citlivě a s ohledem na celkovou situaci v konkrétním kraji. Také částka „mzdové náklady“ je v procentuálním vyjádření části celkové dotace, která je nedostatečná, údajem zcela zkrslujícím.. Za těchto okolností by bylo optimální, aby metodik měl co nejnižší vzdělání, byl co

nejmladší – tedy měl nízké tarifní zařazení. Nastala by situace, kdy nízké náklady jsou nadřazovány funkčnosti samotných služeb v rámci RF.

Procentuální vyjádření těchto údajů za rok 2013 obsahuje následující tabulka

Z celkových nákladů	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
na nákup VF v %	16,5%	30,6%	24,8%	34,3%	24,1%	24,5%	19,3%	18,3%	32,4%	31,5%	29,5%	19,5%	19,3%	32,0%	26,5%
mzdové náklady v %	61,5%	41,5%	47,8%	42,9%	52,5%	50,2%	53,2%	48,7%	29,8%	43,0%	44,4%	42,6%	49,3%	44,5%	45,7%
ostatní nákl. v %	22,0%	27,8%	27,5%	22,7%	23,4%	25,3%	27,5%	33,0%	37,8%	25,5%	26,1%	37,9%	31,4%	23,6%	27,8%

Srovnání nákladů na nákup VF v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 v krajích v Kč

Na nákup VF v Kč	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
v roce 2005	190 679	4 947 402	2 710 540	1 744 063	693 443	2 490 208	712 667	2 679 934	3 477 761	4 266 437	3 753 521	2 941 623	1 292 356	3 465 750	35 366 384
v roce 2009	238 911	6 448 005	3 906 206	2 458 784	696 176	1 974 661	944 005	2 862 473	3 718 069	4 459 970	3 707 243	2 649 138	1 483 758	3 898 643	39 446 042
v roce 2012	163 063	1 106 034	2 908 331	2 146 915	857 881	1 954 171	1 055 791	2 490 044	1 322 223	2 909 287	3 647 775	2 171 792	1 225 754	4 612 751	28 571 813
v roce 2013	398 401	3 070 208	2 724 202	1 888 384	865 232	1 910 259	1 061 525	1 100 608	1 295 576	2 958 952	3 970 998	1 756 211	1 309 823	4 517 820	28 828 198
rozdíl 2013 a 2012	235 338	1 964 174	-184 129	-258 531	7 351	-43 912	5 734	-1 389 436	-26 647	49 665	323 222	-415 582	84 069	-94 931	256 386

Průběžný pokles nákladů na budování VF je ovlivněn průběžným snižováním krajských dotací na RF. V roce 2013 činilo toto snížení oproti roku 2005 6,5 mil Kč. a oproti roku 2009 dokonce 10,6 mil. Kč.

Přehled o finančních objemech vynaložených na doplňování VF v letech v jednotlivých krajích v procentuálním vyjádření z celkových nákladů (krajských dotací) na RF a ve srovnání mezi kraji je obsahem následující tabulky. Viz Příloha č. 8.

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
v roce 2005	6,72%	30,87%	24,24%	29,07%	18,92%	24,50%	13,39%	30,37%	42,54%	42,13%	26,56%	29,65%	15,11%	27,61%	27,74%
v roce 2009	8,85%	40,32%	30,05%	30,73%	18,02%	24,68%	17,35%	28,28%	51,64%	40,30%	25,66%	25,85%	15,24%	28,41%	29,54%
v roce 2012	7,87%	14,75%	26,44%	36,08%	23,89%	24,43%	19,20%	30,00%	32,67%	30,98%	27,12%	23,35%	18,03%	32,63%	26,20%
v roce 2013	16,51%	30,64%	24,77%	34,33%	24,09%	24,49%	19,30%	18,34%	32,39%	31,51%	29,52%	19,51%	19,26%	31,96%	26,55%

Náklady z krajských dotací na nákup VF byly v roce 2013 středem velkého zájmu. Je třeba si uvědomit, že zájem o cirkulaci VF je trvalý a blíží se počtu všech obsluhovaných knihoven zřizovaných malými obcemi. Je jedním z hlavních nástrojů při plnění základních cílů a významu

RF. Bez dostatečně velkého, obsahově a tematicky pestrého a především aktuálního, to znamená nepřetržitě doplňovaného VF, dochází v některých krajích k poklesu kvality RF a tím kvality VKIS obyvatelům obcí.

KK a PK soustředily pozornost na doplňování VF a snažily se zajistit takový cíl i finančně, viz aktivity Královéhradeckého a Pardubického kraje, ale i určením závazných procent (nebo jinak vyjádřených parametrů) ze strany krajů při stanovování zásad a podmínek čerpání krajských dotací na RF. Např. v krajích Plzeňském či Jihomoravském.

Vývoj poměru financování VF z hlediska zdrojů v letech 2009, 2012 a 2013 zachycuje tabulka za celou ČR

Náklady na nákup VF z ...	2009	2012	2013	Rozdíl 2013/2012
Z krajských dotací	39 446 042	28 571 813	28 828 198	+256 386
Z jiných zdrojů	1 299 178	1 370 150	2 205 425	+835 275
Z příspěvků obcí na VF	2 381 507	2 335 382	3 989 282	+ 1 653 900
Celkem ze všech zdrojů	43 126 727	32 277 344	35 022 905	+2 745 561

Interpretovat údaje a srovnávat kraje však není možné bez znalosti celé řady konkrétních podmínek. Např. kraje, kterým byla v roce 2013 částka na RF dále krácena, vykazují i mimořádný pokles částky na nákup VF a naopak vysoké procento nákladů mzdových. To je však jen klamným efektem, pramenícím z potřeby snižovat provozní náklady v mimořádné finanční situaci nebo je v některých položkách dočasně zrušit. Také hledání dalších možných zdrojů financování RF. Kraje by se však neměly zbavovat odpovědnosti za stav VKIS na svém území a postupně celou tíži přenášet na obce. To by vedlo k samotnému popření ideje Programu RF.

Finanční zabezpečení RF mělo vliv na celou řadu charakteristik výkonu RF v hodnoceném roce. Za velmi důležitou a výkon ovlivňující je třeba považovat **výši mzdových nákladů a na ní závislý počet pracovních úvazků**. Údaje o mzdových objemech je třeba posoudit zároveň s počtem pracovních úvazků, přesněji s jejich meziročním poklesem.

Srovnání mzdových nákladů v krajích v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 (v Kč)

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Celkem
v roce 2005	1 456 000	6 226 862	4 907 522	2 380 572	1 941 996	4 676 618	2 880 662	3 454 456	2 031 879	3 509 168	5 580 731	3 268 642	3 637 994	5 062 318	51 015 420
v roce 2009	1 411 747	5 584 583	5 498 031	3 200 790	2 112 345	3 797 066	2 844 825	4 176 649	1 271 092	3 807 112	6 465 458	4 001 559	4 470 770	6 319 993	54 962 020
v roce 2012	1 408 976	4 022 833	5 168 961	2 495 750	1 883 434	3 925 948	2 898 027	3 398 716	1 201 752	3 997 738	6 108 947	3 762 267	3 368 170	6 132 535	49 774 054
v roce 2013	1 484 299	4 161 728	5 254 819	2 361 504	1 883 880	3 913 439	2 923 753	2 921 649	1 190 474	4 039 323	5 973 787	3 836 749	3 352 740	6 284 233	49 582 376
rozdíl 2013 a 2012	75 323	138 895	85 858	-134 246	446	-12 509	25 726	-477 067	-11 278	41 585	-135 160	74 482	-15 430	151 698	-191 678

Od roku 2009 mzdy z krajských dotací na RF soustavně klesají. Viz tabulka výše.

Mzdové náklady v procentech (bez částek na pojištění zdravotní a sociální) z dotace na RF v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
v roce 2005	51,33%	38,85%	43,88%	39,68%	52,99%	46,00%	54,11%	39,15%	24,85%	34,65%	39,49%	32,95%	42,55%	40,33%	40,02%
v roce 2009	52,29%	34,92%	42,29%	40,01%	54,68%	47,46%	52,29%	41,26%	17,65%	34,40%	44,74%	39,04%	45,93%	46,05%	41,16%
v roce 2012	67,96%	53,64%	46,99%	41,95%	52,45%	49,07%	52,69%	40,95%	29,69%	42,57%	45,42%	40,45%	49,53%	43,39%	45,65%
v roce 2013	61,52%	41,54%	47,77%	42,94%	52,46%	50,17%	53,16%	48,69%	29,76%	43,01%	44,41%	42,63%	49,31%	44,46%	45,66%

Procentuální růst při meziročním srovnání není způsoben nárůstem platů (mzdy naopak vyjádřeny v Kč od roku 2009 soustavně klesají), nýbrž významným snížením celkových krajských dotací, kdy přizpůsobení se stavu rozpočtu znamenalo snížení dalších nákladů. Tento „klamavý“ efekt je ještě umocněn snížením počtu pracovníků.

Dlouholeté průběžné snižování počtu pracovních úvazků určených k výkonu RF se v roce 2012 zastavilo, **avšak již v roce 2013 opět pokračovalo razantní snižování.**⁶⁰ Celkově v roce 2013 vykonávalo RF 220,15 pracovníků přepočtených na plně zaměstnané. Se snižováním počtu pracovních úvazků se zvyšuje průměrná hodnota výkonových ukazatelů nebo naopak se některé výkonové ukazatele mohou snižovat. Obojí znamená pokles intenzity a kvality poskytovaných služeb RF obsluhovaným knihovnám a v konečném důsledku snížení kvality a kvantity VKIS poskytovaných občanům obsluhovanými knihovnami. Skutečně nedostatečný počet pracovníků opět vykázal kraj Středočeský a přes finanční vylepšení situace počet úvazků v kraji ještě snížil. K velkému meziročnímu poklesu pracovních úvazků museli přistoupit i v kraji Královéhradeckém, k menšímu pak i v Jihomoravském a Plzeňském kraji. **Celkově se počet pracovníků od roku 2005 do roku 2013 snížil o 49,1 pracovního úvazku, t.j. o 18,3%.**

Počty pracovních úvazků určených pro výkon RF v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 v jednotlivých krajích

rok	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	ČR
r. 2005	9,00	31,35	28,00	15,99	8,35	22,55	14,30	17,40	11,40	16,50	30,00	22,00	16,80	25,60	269,2
r. 2009	5,11	21,35	25,19	15,38	8,75	17,72	11,50	17,50	6,10	16,00	30,72	23,11	17,70	27,24	243,4
r. 2012	5,48	14,46	22,75	15,17	7,65	16,05	11,60	17,15	7,80	16,00	27,43	20,62	16,70	27,04	225,9
r. 2013	5,35	13,57	22,75	14,13	7,15	16,20	11,60	14,52	7,80	17,00	25,46	20,87	16,71	27,04	220,2
rozdíl 2013 a 2012	-0,13	-0,89	0,00	-1,05	-0,50	0,15	0,00	-2,63	0,00	1,00	-1,97	0,25	0,01	0,00	-5,76
rozdíl 2013 a 2005	-3,65	-17,78	-5,25	-1,87	-1,20	-6,35	-2,70	-2,88	-3,60	0,50	-4,54	-1,13	-0,09	1,44	-49,09

⁶⁰ Vývoj v letech 2002 až 2013 v kap. II. a III.

Z tabulky vyplývají **závažné změny podmínek pro výkon RF**. Počínaje rokem 2005 (kdy byly RF poprvé financovány kraji) docházelo ke každoročnímu snižování pracovních úvazků určených pro výkon RF. **V rámci celé ČR to od r. 2005 do roku 2013 činilo celkový pokles o 49,1 pracovního úvazku. To je vážné ohrožení kvality výkonu RF** především v krajích jmenovaných výše.

U většího snížení pracovních úvazků je možné předpokládat, že ovlivnilo i celkové snížení frekvence výkonů, jak dokládá tabulka Průměrné výkony 1 metodika (plný pracovní úvazek) v kapitole III. v části Pracovníci na str. 17, která zachycuje kvantitativní růst výkonů v přepočtu na 1 pracovní úvazek. Ve skutečnosti je to daleko **nebezpečnější situace, kdy kvantita snižuje kvalitu**, kterou nelze vyjádřit čísly. Navíc standardizované služby nejsou zdaleka jedinou činností metodiků, resp. cíle a směry vývoje mohou metodici zavádět a prosazovat právě pomocí nástrojů – služeb RF. **Bude-li tento trend pokračovat, bude to mít negativní vliv nejen na vývoj RF v druhém desetiletí jeho trvání, ale na celkové cíle rozvoje VKIS obsažené v Koncepti rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015 s výhledem do roku 2020.** Pracovní úvazky jsou snižovány a naopak rostou nároky na výkony metodiků, jejich schopnosti, dovednosti i pracovní nasazení. A současně klesají i mzdové náklady! **Již Výroční zpráva a hodnocení RF v ČR za rok 2007 upozorňovala na toto nebezpečí, ohrožující trend a každoročně je zdůrazňuje, bohužel bezvýsledně.** Viz Příloha č. 7.

V. Závěr

Rok 2013 byl již běžným rokem v dvanáctileté historii fungování Programu RF. KK a PK plnily vedle základních služeb v rámci RF i řadu zcela nových úkolů, které dále rozvíjejí a zkvalitňují VKIS obsluhovaných knihoven tak, aby obstály v plnění požadavků svých zákazníků, aby úspěšně směřovaly k vizi a mottu Koncepte rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015⁶¹. To je příznivá zpráva pro všechny uživatele knihoven zapojených do systému RF na území celé ČR.

Rok 2013 měl i závažné a Program RF ohrožující problémy. Má-li RF být i nadále úspěšným a funkčním programem, který maximálně napomáhá modernizaci služeb VKIS, měl by být dostatečně finančně zajištěn. Je smutným pravidlem uvádět v závěrečné části této výroční zprávy stejná konstatování o snižování krajských dotací.

I rok 2013 (jako roky předešlé) byl poznamenán v některých krajích velkými finančními problémy. Celková **finanční částka z krajských rozpočtů na RF byla historicky nejnižší od roku 2002,⁶² činila 108,6 mil. Kč, to je o 0,5 mil. Kč méně než v roce 2012.** Rozdíl mezi rokem 2013 a rokem neoptimálnějším, rokem 2009 představuje snížení celkového objemu dotací na RF o 24,9 mil. Kč. V roce 2013 se krácení týkalo

⁶¹ Vize „Koncepte rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015“ Klient říká: „V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí.

⁶² V roce 2002 byla sice celková částka ještě nižší, ale do Programu RF byla zapojena jen část knihoven ČR.

jen některých krajů, avšak těch, které byly kráceny již v předešlých letech (např. kraje Královéhradecký, Pardubický, Plzeňský). Obrátila se dlouholetá kritická situace ve Středočeském kraji, kde se dotace meziročně mírně zvýšila a dosáhla 52% státem převedené částky v roce 2005.

Další snížení krajských dotací na RF znamenalo i další snížení výkonů RF. To je patrné z meziročních srovnání výkonů a prohlubujících se rozdílů mezi výkony jednotlivých krajů. Upozornit je třeba na velké úsilí a vysoké pracovní nasazení pracovníků vykonávajících RF, aby dopady finančních potíží byly co nejmenší. Proto je nutné zdůraznit, že krácením finančních prostředků vznikají rozdíly mezi kraji v množství a především v kvalitě služeb poskytovaných knihovnám v rámci výkonu RF. Tyto rozdíly se během několika let prohloubily a budou se dále zvětšovat. V konečném výsledku znamenají značné rozdíly v dostupnosti a kvalitě VKIS knihoven mezi celými kraji a regiony a ohrožení základních funkcí a cílů programu RF:

1. Zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky
2. Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí
3. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů
4. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji
5. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji
6. Efektivní využití veřejných finančních prostředků
7. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi
8. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu
9. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

Se snížením finančních prostředků na výkon RF souviselo i zhoršení jedné ze základních podmínek výkonu – počet pracovních úvazků, určených pro výkon RF. Dlouhodobý trend postupného ubývání pracovních úvazků metodiků se po zastavení v roce 2012 opět snížil. Meziroční pokles představoval 5,76 pracovního úvazku (především Královéhradecký a Jihomoravský kraj) a celkový úbytek od roku 2005 znamenal ztrátu 49,09 pracovního úvazku. Dopady takového vývoje jsou popsány v kapitole III.

Vedle zvyšujících se nároků na výkony metodiků je tato oblast poznamenána i poměrně masivní generační výměnou. Vzniká akutní potřeba vzdělávání metodiků. Problém byl řešen i na celostátním semináři v Pardubicích.⁶³ Aktivně reagovala i sekce VK SKIP a uspořádala ve Vyškově 1. Worskhop metodiků.⁶³ Optimální počet metodiků lze odvodit i od průměrného počtu obsluhovaných knihoven na 1 pracovní úvazek metodika, za optimální lze považovat nejnižší hodnotu tohoto údaje. Údaj za Středočeský kraj je vyjádřením situace, kdy Program nemůže být plně funkční. (Viz kapitola III a Příloha č. 7).

⁶³ Dostupné na <http://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce-verejnych-knihoven/akce-sekce-verejnych-knihoven/workshop-pro-pracovniky-metodickych-oddeleni-verejnych-knihoven>

Výrazný pokles dotací na RF znamená zpravidla i snížení nákladů na doplňování VF. Pro předchozí léta bylo charakteristické spolu se snížením počtu metodiků snížení nákladů na doplňování VF. V roce 2013 dosáhla sice částka na nákup VF z krajské dotace 28,8 mil. Kč (tj. o 256 tisíc více než v roce 2012) ale toto zvýšení (stagnace) bylo výsledkem velkého úsilí o zapojení obcí, resp. o vícezdrojové financování. Snížení této částky v roce 2013 oproti roku 2005 činilo 6,5 mil. Kč. Také počet doplněných k. j. do VF, jednoho ze základních pilířů pomoci obsluhovaným knihovnám obcí,⁶⁴ byl nižší oproti roku 2012, ale ne nijak významně. Takový výsledek byl dosažen jen díky vícezdrojovému financování nákupu VF. Trend finanční spoluúčasti obcí na nákupu VF se dále, „díky“ krácení příspěvků na RF ze strany krajských rozpočtů dále prosazuje. Přistoupily k němu i knihovny krajů Pardubického a Královéhradeckého. Meziročně se zvýšil počet přispívajících obcí z 507 na 735 obcí v roce 2013. A to je již významná změna. Následující léta ukážou, jak bude vícezdrojové financování VF oblíbené a úspěšné. Optimální by bylo, kdyby vícezdrojové financování nebylo jen „provizorním“ řešením finančních problémů způsobených krácením dotací na RF.

Finanční problémy se odrazily i v oblasti doplňování kmenových KF obsluhovaných knihoven. V celé ČR v roce 2013 ubylo 119 obcí, které přispívaly svým knihovnám na nákup kmenových fondů. Celková částka, kterou poskytl zbytek obcí, činila 12,4 mil. Kč, tj. o 1 mil. Kč méně.

Velká část obsluhovaných knihoven je stále odkázána pouze na VF.

Tvorba VF by se mohla postupně zaměřit i na další dokumenty a nákup elektronických licencí. V každém případě musí metodici PK a KK pokračovat ve vysvětlování představitelům obcí, jak se mohou spolupodílet na zkvalitňování VKIS poskytovaných jejich občanům, od příspěvku na kmenové knihovní fondy, přes příspěvek na společně budovaný VF, zlepšování prostorových podmínek a vybavení knihovny, až po odměňování dobrovolného knihovníka a celou řadu dalších možností.

Hodnoty výkonů v jednotlivých standardizovaných službách RF, jak bylo i očekáváno, za rok 2013 poklesly ve srovnání s rokem 2012. Viz Přílohy č. 3, č. 4 a č. 7. Z celkových výsledků za ČR se nejedná o poklesy dramatické, avšak liší se kraj od kraje v závislosti na výši krajské dotace. Poklesy jsou malé, ale mnohdy dlouhodobé, ba trvalé. Kromě toho je pravděpodobné, že může klesat i kvalita výkonů. Ty se sice nedají přesně změřit, avšak téměř zákonitě následují ihned za poklesy kvantitativními.

Výsledky jednotlivých standardizovaných služeb jsou podrobně komentovány v kapitole III. Je nutno konstatovat, že se kraj od kraje liší a úspěšnost RF závisí na uspokojivém financování RF, především nepoznamenaném neočekávanými výkyvy. Tam se mohou RF rozvíjet, kultivovat a rok od roku více i efektivněji pomáhat obcím se zajištěním kvalitních a aktuálních VKIS všem občanům. Takové kraje by měly být

⁶⁴ Podrobně v kapitolách II. a III.

vzorem a jejich výsledky inspirací pro další kraje a jejich plány. To je úspěšně uplatňováno na celostátních setkáních KK a PK a počínaje rokem 2013 i na workshopu metodiků.⁶⁵ **Problematika vzdělávání metodiků**, byla již v roce 2013 nejen diskutována, ale workshopem bylo odstartováno řešení. Bude přínosem věnovat tomuto segmentu vzdělávání pozornost i v budoucnosti.

I v roce 2013 byla věnována velká pozornost **vzdělávacím akcím pro obsluhované knihovny**. Vzdělávání v rámci RF **mělo rostoucí tendenci oproti předešlému roku, a to ve všech sledovaných ukazatelích. Obsahově bylo zaměřeno na nové trendy a směry a současně splnilo i potřeby v tradičních tématech** (viz kap. III.). Tematická zaměření vzdělávacích akcí časově předcházejí nebo kopírují hlavní vývojové trendy českého knihovnictví v regionech. PK a KK přicházejí s novými nápady, jak usnadnit dostupnost kurzů z časového a dopravního hlediska nejen profesionálním, ale i dobrovolným knihovníkům. Akce celorepublikového významu jsou zpravidla pořádány ve spolupráci se SKIP: Co malé knihovny umějí a mohou - setkání knihovníků obecních knihoven a zástupců obcí s prezentací výsledků těch nejlepších knihoven – nositelé titulu Knihovna roku, stejně významné jsou v tomto ohledu i akce regionálního charakteru. V této souvislosti je třeba upozornit i na důležitost krajských oceňování nejlepších knihoven a knihovníků a jejich postupné zavádění v dalších krajích.

V roce 2013 byla věnována zvýšená pozornost novelizovanému **Standardu VKIS**.⁹ Potřeba této novely byla výsledkem zlepšujících se podmínek knihoven pro poskytování VKIS, na čemž mají velký podíl právě i RF. Je již běžnou praxí, že KK každoročně vyhodnotí plnění indikátorů Standardu VKIS všech svých knihoven a s výsledky seznámí jak knihovny, tak i jejich provozovatele knihoven. Jako pomůcku pro provozovatele vydala KI NK ČR v roce 2013 publikaci Standard pro dobrou knihovnu.⁶⁶ KK a PK ve své hodnotící praxi vedle Standardu VKIS využívají stále více i Benchmarkingu knihoven,¹⁴ resp. propagují jej. Tato významná pomůcka pro knihovny je již sedm let v rutinním provozu, začátkem roku 2014 měla již zhruba 250 českých účastníků.⁶⁷ Bylo by vhodné, aby KK a PK nadále podporovaly účast i menších knihoven včetně obecních s dobrovolným knihovníkem a prakticky jim s účastí pomohly. Jeho využitelnost se jeví jako zvláště dobrá v době, kdy zřizovatelé a provozovatelé čelí finančním problémům a hledají rezervy.

Na základě dobré zkušenosti s publikací Standard pro dobrou knihovnu pracuje skupina metodiků na vydání obdobné příručky pro starosty a knihovníky s cílem přiblížit význam, poslání a obsah krajských programů RF, resp. Standardu RF s názvem Služby knihoven knihovnám.⁶⁸

Výsledky roku 2013 potvrdily, že se kvalita, resp. účinnost pomoci v rámci RF v některých krajích dostala nad standardy požadovanou úroveň. Zároveň se ale potvrdila křehkost tohoto stavu a jeho závislost na výši krajské dotace. Jestliže budou finanční problémy některých krajů trvat několik let, budou rozdíly v kvalitě knihovnických a informačních služeb mezi kraji obrovské. Bohužel stav finančního zabezpečení programu RF v roce 2014 tyto obavy jen potvrzuje. Rozdíly ve výkonu RF však nejsou závislé pouze na finančních prostředcích. Rozdíly existují a existovaly nejen mezi kraji, ale přetrvávají i mezi obvody PK jednoho kraje. Bývá to dáno jednak obsahem smlouvy PK a KK, v níž často není nasmlouván ani výkon všech sedm standardizovaných služeb, jednak charakterem obvodu – velikostí obcí, počtem obsluhovaných knihoven,

⁶⁵ Další Workshop se uskutečnil v dubnu 2014 a pokud bude finanční situace příznivá, budou, pro zájem, pořádány i nadále.

⁶⁶ Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/docs/bench/Standard_pro_dobrou.pdf?PHPSESSID=6324120ad4b9c549b067fc3dcecfac6

⁶⁷ K programu se přidaly i knihovny Slovenské republiky. Podstatně se tak rozšiřuje možnost srovnávání.

⁶⁸ V době zpracování této zprávy je již příručka v distribuci do knihoven. Dostupná též na http://knihovnam.nkp.cz/docs/RF/sluzby_knihoven_knihovnam.pdf
Spoluvydavateli příručky jsou NK ČR, MK ČR, AK ČR, SMO, Spolek pro obnovu venkova.

dopravní dostupností, zájmem a osobnostními charakteristikami knihovníků obsluhovaných knihoven a představitelů obcí, ale v současném stadiu vývoje RF i osobností metodika a počtem knihoven, které má na starosti. **Je třeba chápat sedm standardizovaných služeb RF jako základ, na němž pak lze stavět dále a metodika jako specialistu s širokým rozhledem a nejčerstvějšími informacemi, se schopností jednat s lidmi.**

Nastal čas, kdy bude třeba věnovat pozornost vyrovnávání rozdílů v konkrétních oblastech VKIS – zavádění elektronických forem služeb, podpoře a rozvoji komunitních funkcí obsluhovaných knihoven, dobrému umístění a vybavení knihoven atd., samozřejmě za udržení standardu sedmi základních služeb RF. To zase vyžaduje i adekvátní finanční zajištění RF knihoven, a proto bude prvořadým úkolem zajistit alespoň návrat k ekonomickým podmínkám roku 2009 – zastavení poklesu počtu metodiků, péči o jejich schopnosti a dovednosti, řešit problémy s budováním knihovnických fondů, a to jak výměnných tak kmenových.

Posun v kvalitě poskytovaných VKIS v některých krajích si vyžádal i práce na novele stávajícího Standardu RF. Práce proběhnou za osvědčených pravidel, tj. skupina specialistů podává návrhy na změny standardu, textu i indikátorů. Po zpracování prochází verze 1. připomínkovým řízením krajských metodiků a 2. připomínkovým řízením všech pracovníků RF, kteří projeví zájem.

Závěrem této zprávy je vhodné upozornit i na rozvíjející se vzájemné porovnávání i oficiální soutěžení knihoven a knihovníků. Zdaleka zde již nehrají roli pouhé číselné údaje o výsledcích knihoven, ale celková úroveň služeb, postavení knihovny v životě obce, její vybavení, příjemné prostředí a obliba u uživatelů. I tento „nový“ náhled na knihovnu jako místo pro veřejnost, místo pro setkávání je třeba v rámci RF prosazovat. V současnosti jsou knihovny hodnoceny např. v rámci krajských kol soutěže Vesnice roku,²⁴ v rámci soutěže Knihovna roku.²⁵ Je spíše výjimkou, kdy kraj nepořádá pravidelné vyhodnocování nejlepších knihoven a knihovníků (po způsobu Kraje Vysočina, Královéhradeckého, Jihomoravského či Pardubického kraje). Rada metodiků je členy soutěžních komisí a své zkušenosti kolegům z dalších regionů předává na pracovních setkáních členů sekce veřejných knihoven SKIP⁶⁹ i dalších pracovních i spolkových akcích. Uskutečňují se nejrůznější exkurze a studijní zájezdy do nejlepších knihoven v regionu, ČR i zahraničí. Poznatky takto získané jsou nenahraditelnou inspirací a motivací pro práci i zárodkem vlastních cílů konkrétních knihovníků.

⁶⁹ Dostupné na <http://www.skipcr.cz/>

Seznam zkratek

PHA	Praha
SČ	Středočeský kraj
JČ	Jihočeský kraj
PL	Plzeňský kraj
KV	Karlovarský kraj
ÚL	Ústecký kraj
LB	Liberecký kraj
HK	Královéhradecký kraj
PA	Pardubický kraj
VYS	Kraj Vysočina
JM	Jihomoravský kraj
OL	Olomoucký kraj
ZL	Zlínský kraj
MS	Moravskoslezský kraj
MěK	Městská knihovna
NK ČR	Národní knihovna ČR
KI NK ČR	Knihovnický institut Národní knihovny ČR
AKS	automatizovaný knihovní systém
OPAC	Online Public Access Catalogue - veřejně přístupný online katalog
RF	regionální funkce
KK	krajská knihovna
PK	pověřená knihovna
VKIS	veřejné knihovnické a informační služby
KF	knihovní fond
VF	výměnný fond
k. j.	knihovní jednotka
sv.	svazky
ICT	informační a komunikační technologie
VT	výpočetní technika
PIK	Program internetizace knihoven
SVT	Servis výpočetní techniky

Přílohy

Financování RF z rozpočtů krajů ČR celkem, rok 2013 v porovnání s rokem 2012

52	Výkaz financování RF (sumář za celou ČR)	2012	2013	rozdíl
53	Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	30 983 781,11	30 757 261,16	-226 520
54	z toho nákup knihovního fondu	28 571 812,52	28 828 198,33	256 386
55	za rok 2013 se nevyplňuje			
56	Spotřeba energie (číslo účtu 502)	1 704 273,03	1 654 598,27	-49 675
57	Opravy a udržování (číslo účtu 511)	111 815,49	152 943,28	41 128
58	Cestovné (číslo účtu 512)	611 051,00	687 728,33	76 677
59	Ostatní služby (číslo účtu 518)	7 552 214,07	6 859 352,96	-692 861
60	z toho doprava	678 209,16	763 472,86	85 264
61	z toho servis výpočetní techniky	845 350,30	933 738,24	88 388
62	z toho nákup licence na elektronické zdroje	385 001,56	378 164,26	-6 837
63	z toho nákup knihovnických služeb	3 735 502,29	3 193 598,89	-541 903
64	Mzdové náklady (číslo účtu 521) (ř. 65,66)	49 774 054,30	49 582 376,25	-191 678
65	z toho platy zaměstnanců	48 572 229,30	48 362 326,50	-209 903
66	z toho ostatní osobní náklady	1 081 458,00	1 207 312,75	125 855
67	Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	16 606 050,61	16 506 687,10	-99 364
68	Sociální náklady (číslo účtu 527 a 528)	896 921,30	910 232,40	13 311
69	Jiné ostatní náklady (číslo účtu 549)	122 909,43	180 478,44	57 569
70	Ostatní provozní náklady (neuvedeny v ř. 53, 56-59,64,67-69)	695 884,23	1 308 216,37	612 332
71	Provozní náklady celkem (součet ř. 53,56 - 59, 64,67 -70)	109 058 954,57	108 599 874,56	-459 080
72	Investiční náklady			
73	Náklady celkem (součet ř. 71 a 72)	109 058 954,57	108 599 874,56	-459 080
74			0	
75	Přidělená dotace	109 038 260,00	108 580 593,13	-457 667
76	Vráceno do krajského rozpočtu	20 695	19 281,43	-1 413
80	Financování regionálních funkcí z jiných zdrojů (vlastní zdroje)			
81	Náklady za rok	2012	2013	rozdíl
82	Spotřeba materiálu (č. účtu 501)	1 530 463,88	2 407 719,73	877 256
83	z toho na nákup knihovního fondu	1 370 150,41	2 205 425,10	835 275
84	Mzdové náklady (číslo účtu 521)	3 598 809,95	3 506 666,20	-92 144
85	z toho platy zaměstnanců	3 518 213,95	2 893 105,20	-625 109
86	z toho ostatní osobní náklady	110 150,00	117 232,00	7 082
87	Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	1 205 900,75	1 144 162,40	-61 738
88	Ostatní provozní náklady (neuvedené v ř. 82 - 87)	1 984 643,89	1 704 475,04	-280 169
89	Provozní náklady celkem (součet ř. 82, 84, 87, 88)	8 319 818,47	8 763 023,37	443 205
90	Investiční náklady	0,00	0,00	0
91	Náklady celkem (součet ř. 89 + 90)	8 319 818,47	8 763 023,37	443 205
	Náklady za rok	2012	2013	rozdíl
92	Finanční prostředky obcí na fond knihoven a jeho zpracování	14 675 746,31	13 796 071,72	-879 674,59
93	Na nákup knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	13 399 334,41	12 368 496,68	-1 030 837,73
94	Na zpracování knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	1 276 411,90	1 427 575,04	151 163,14
	Další finanční podpora knihoven z krajského rozpočtu (mimo prostředky určené na RF)	2012	2013	rozdíl
95	Celkové částky, které knihovny získaly	658 420	308 000	-350 420
96	Z krajských grantových programů určených nejen knihovnám	618 420	308 000	-310 420
97	Z krajských grantových programů určených výhradně knihovnám	40 000	0	-40 000
98	Podíl obcí na nákupu výměnného fondu	2012	2013	rozdíl
99	Počet obcí přispívajících na nákup výměnného fondu	507	735	228
100	Částka poskytnutá na výměnný fond (za přispívající obce celkem)	2 335 382	3 989 282	1 653 900

Přehled financování RF v ČR celkem v letech 2005, 2009, 2012 a 2013

Výkaz financování Č RF (sumář za celou ČR)	2005	2009	2012	2013
Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	40 770 425	43 308 744	30 983 781	30 757 261
z toho nákup knihovního fondu	35 366 383	39 446 042	28 571 813	28 828 198
z toho nákup DDHM	3 156 163	1 543 260	857 467	x
Spotřeba energie (číslo účtu 502)	1 531 332	2 018 569	1 704 273	1 654 598
Opravy a udržování (číslo účtu 511)	589 689	212 032	111 815	152 943
Cestovné (číslo účtu 512)	857 643	882 253	611 051	687 728
Ostatní služby (číslo účtu 518)	12 841 242	12 299 682	7 552 214	6 859 353
z toho doprava	787 632	957 011	678 209	763 473
z toho servis výpočetní techniky	1 159 476	1 101 751	845 350	933 738
z toho nákup licence na el. zdroje	844 732	823 932	385 002	378 164
z toho nákup knihovnických služeb	6 176 800	5 810 007	3 735 502	3 193 599
Mzdové náklady (číslo účtu 521) (ř. 65,66)	51 015 420	54 962 020	49 774 054	49 582 376
z toho platy zaměstnanců	49 904 884	53 653 796	48 572 229	48 362 327
z toho ostatní osobní náklady	1 212 536	1 308 224	1 081 458	1 207 313
Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	17 740 698	17 922 381	16 606 051	16 506 687
Sociální náklady (číslo účtu 527 a 528)	1 236 030	1 323 520	896 921	910 232
Jiné ostatní náklady (číslo účtu 549)	250 482	223 934	122 909	180 478
Ostatní provozní náklady (neuveďeny v ř. 53, 56-59,64,67-69)	654 072	525 137	695 884	1 308 216
Provozní náklady celkem (součet ř. 53,56 - 59, 64,67 - 70)	127487 034	133678274	109058955	108 599 875
Investiční náklady	0	0	0	
Náklady celkem (součet ř. 71 a 72)	127 487 034	133 678 274	109 058 955	108 599 875
Přídělená dotace	127187 000	133539 500	109 038 260	108 580 593
Financování regionálních funkcí z jiných zdrojů (vlastní zdroje)				
Náklady za rok	2005	2009	2012	2013
Spotřeba materiálu (č. účtu 501)		1 490 686	1 530 464	2 407 720
z toho na nákup knihovního fondu		1 299 178	1 370 150	2 205 425
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	1 560 388	1 794 416	3 598 810	3 506 666
z toho platy zaměstnanců	1 545 954	1 727 785	3 518 214	2 893 105
z toho ostatní osobní náklady	14 434	58 902	110 150	117 232
Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	603 445	610 633	1 205 901	1 144 162
Ostatní provozní náklady (neuveďené v ř. 82 - 87)	1 352 899	444 046	1 984 644	1 704 475
Provozní náklady celkem (součet ř. 82, 84, 87, 88)	3 516 732	4 339 781	8 319 818	8 763 023
Investiční náklady	0		0	0
Náklady celkem (součet ř. 89 a 90)	3 516 732	4 339 781	8 319 818	8 763 023
Náklady za rok	2005	2009	2012	2013
Finanční prostředky obcí na fond knihoven a jeho zpracování	16 907 706	13 878 727	14 675 746	13 796 072
Na nákup knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	16 079 013	12 836 448	13 399 334	12 368 497
Na zpracování knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	828 694	1 042 279	1 276 412	1 427 575
Další finanční podpora knihoven z krajského rozpočtu (mimo prostředky určené na RF)	2005	2009	2012	2013
Celkové částky, které knihovny získaly	neevidováno	4 558 500	658 420	308 000
Z krajských grantových programů určených nejen knihovnám	x	690 000	618 420	308 000
Z krajských grantových programů určených výhradně knihovnám	x	3 868 500	40 000	0
Podíl obcí na nákupu výměnného fondu	2005	2009	2012	2013
Počet obcí přispívajících na nákup výměnného fondu	neevidováno	352	507	735
Částka poskytnutá na výměnný fond (za přispívající obce celkem)	x	2 381 507	2 335 382	3 989 282

Statistický výkaz výkonů RF – celostátní sumář	2012	2013	rozdíl
Název knihovny (v sumáři počet PK + KK)	86+14	87+14	1 PK
Počet pracovníků zajišťujících regionální funkce	225,90	220,15	-5,75
Počet obsluhovaných knihoven	5 982	5 967	-15
Poradenská a konzultační činnost			
počet obslužených knihoven	6 187	6 249	62
počet poskytnutých konzultací	21 705	20 484	-1 221
počet metodických návštěv	11 790	11 403	-387
Statistika knihovnických činností Kult (MK) 12 - 01			
počet obslužených knihoven	6 442	5 959	-483
počet zpracovaných statistických výkazů	6 598	6 607	9
Vzdělávání knihovníků, semináře			
počet obslužených knihoven	3 278	3 529	251
počet všech vzdělávacích akcí	941	1 085	144
z toho: počet akcí v rámci RF	544	536	-8
počet všech účastníků	16 200	15 412	-788
z toho: počet účastníků akcí v rámci RF	7 565	8 034	469
počet všech vyučovacích hodin	4 644	7 642	2 998
z toho: počet vyučovacích hodin v rámci RF	1 838	2 256	418
Porady			
počet obslužených knihoven	2 475	2 301	-174
počet akcí	378	364	-14
počet účastníků	4 743	4 432	-311
Pomoc při revizi a aktualizaci KF			
počet obslužených knihoven	1 066	1 098	32
počet revidovaných knihovních jednotek	2 197 879	2 221 458	23 579
počet revidovaných knihoven	645	625	-20
Nákup KF z prostředků provozovatelů (obcí)			
počet obslužených knihoven	1 119	1 000	-119
počet nakoupených knihovních jednotek	93 369	90 035	-3 334
Zpracování KF z prostředků provozovatelů (obcí)			
počet obslužených knihoven	1 608	1 505	-103
počet zpracovaných knihovních jednotek	155 852	160 597	4 745
Výměnný fond (v knihovních jednotkách)			
stav výměnného fondu k 31.12.	3 170 527	3 285 219	114 692
roční přírůstek VF	184 729	195 019	10 290
zakoupeno z finančních prostředků kraje na RF	160 823	154 662	-6 161
zakoupeno z finančních prostředků obce	14 228	23 218	8 990
zakoupeno z finančních prostředků dalších zdrojů	5 444	10 810	5 366
Cirkulace VF			
počet obslužených knihoven	5 254	5 201	-53
počet expedovaných souborů	22 806	22 612	-194
počet svazků v souborech	1 305 930	1 282 123	-23 807
Servis výpočetní techniky			
počet obslužených knihoven	831	876	45
počet akcí	1 425	1 534	109
Doprava v rámci výkonu RF			
počet obslužených knihoven	5 235	5 166	-69
počet ujetých km	306 414	341 456	35 042

Výkony RF 2002, 2005, 2009, 2012 a 2013 (sumáře za ČR)

Výkony RF, roční sumáře za ČR , srovnání let	2002	2005	2009	2012	2013
PK + KK	75 + 14	95 + 14	85 +14	86 +14	87+14
Počet pracovníků zajišťujících RF	219,1	269	243	225,9	220,15
Počet obsluhovaných knihoven	5 687	6 081	6 019	5 982	5 967
Poradenská a konzultační činnost				0	
počet obslužených knihoven	5 389	6 395	6 553	6 187	6 249
počet poskytnutých konzultací	13 162	19 988	21 420	21 705	20 484
počet metodických návštěv	9 294	11 550	12 004	11 790	11 403
Statistika knihovnických činností KULT					
počet obslužených knihoven	5 414	6 537	6 506	6 442	5 959
počet zpracovaných statistických výkazů	5 679	6 827	6 079	6 598	6 607
Vzdělávání knihovníků, semináře					
počet obslužených knihoven	3 175	3 920	3 947	3 278	3 529
počet všech vzdělávacích akcí	899	863	987	941	1 085
z toho počet akcí v rámci RF	X	556	628	544	536
počet všech účastníků	10 120	11 367	13 921	16 200	15 412
z toho počet účastníků akcí v rámci RF	X	6 198	8 259	7 565	8 034
počet všech vyučovacích hodin	4 854	6 172	6 525	4 644	7 642
z toho počet vyučovacích hodin v rámci RF	X	2 817	2 892	1 838	2 256
Porady					
počet obslužených knihoven	2 233	2 915	3 037	2 475	2 301
počet akcí	429	474	458	378	364
počet účastníků	4 769	4 981	5 459	4 743	4 432
Pomoc při revizi a aktualizaci KF					
počet obslužených knihoven	922	1 185	1 029	1 066	1 098
počet revidovaných k. j.	1 747 259	2 308 759	1 885 668	2 197 879	2 221 458
počet revidovaných knihoven	454	705	665	645	625
Nákup KF z prostředků obcí					
počet obslužených knihoven	1 111	1 224	1 030	1 119	1 000
počet knihovních jednotek	95 415	100 989	93 888	93 369	90 035
Zpracování KF z prostředků obcí					
počet obslužených knihoven	1 255	1 489	1 409	1 608	1 505
počet zpracovaných knihovních jednotek	184 030	132 408	157 298	155 852	160 597
Výměnný fond					
stav výměnného fondu k 31.12	1 400 124	2 239 925	2 778 524	3 170 527	3 285 219
roční přírůstek VF	184 415	247 418	240 186	184 729	195 019
zakoupeno z dotace na regionální funkce	197 256	223 736	219 684	160 823	154 662
zakoupeno z prostředků obce	13 468	18 488	12 105	14 228	23 218
zakoupeno z prostředků dalších zdrojů	11 466	2 978	7 290	5 444	10 810
Cirkulace VF					
počet obslužených knihoven	3 390	5 078	5 299	5 254	5 201
počet expedovaných souborů	9 623	19 377	20 958	22 806	22 612
počet svazků v souborech	408 221	876 112	1 182 925	1 305 930	1 282 123
Servis výpočetní techniky					
počet obslužených knihoven	397	586	768	831	876
počet akcí	1 093	1 185	1 557	1 425	1 534
Doprava v rámci výkonu RF					
počet obslužených knihoven	4 099	5 214	5 336	5 235	5 166
počet ujetých km	271 628	363 753	355 372	306 414	341 456

Porovnání výkonů RF v letech 2005 a 2013 (sumáře za ČR)

Výkony RF, roční sumáře za ČR, srovnání let	2005	2013	rozdíl
PK + KK	95 + 14	87 + 14	-8
Počet pracovníků zajišťujících RF	269,24	220,147	-49,09
Počet obsluhovaných knihoven	6 081	5 967	-114
Poradenská a konzultační činnost			
počet obslužených knihoven	6 395	6 249	-146
počet poskytnutých konzultací	19 988	20 484	496
počet metodických návštěv	11 550	11 403	-147
Statistika knihovnických činností KULT			
počet obslužených knihoven	6 537	5 959	-578
počet zpracovaných statistických výkazů	6 827	6 607	-220
Vzdělávání knihovníků, semináře			
počet obslužených knihoven	3 920	3 529	-391
počet všech vzdělávacích akcí	863	1 085	222
z toho počet akcí v rámci RF	556	536	-20
počet všech účastníků	11 367	15 412	4 045
z toho počet účastníků akcí v rámci RF	6 198	8 034	1 836
počet všech vyučovacích hodin	6 172	7 642	1 470
z toho počet vyučovacích hodin v rámci RF	2 817	2 256	-562
Porady			
počet obslužených knihoven	2 915	2 301	-614
počet akcí	474	364	-110
počet účastníků	4 981	4 432	-549
Pomoc při revizi a aktualizaci KF			
počet obslužených knihoven	1 185	1 098	-87
počet revidovaných k. j.	2 308 759	2 221 458	-87 301
počet revidovaných knihoven	705	625	-80
Nákup KF z prostředků obcí			
počet obslužených knihoven	1 224	1 000	-224
počet knihovních jednotek	100 989	90 035	-10 954
Zpracování KF z prostředků obcí			
počet obslužených knihoven	1 489	1 505	16
počet zpracovaných knihovních jednotek	132 408	160 597	28 189
Výměnný fond			
stav výměnného fondu k 31.12	2 239 925	3 285 219	1 045 294
roční přírůstek VF	247 418	195 019	-52 399
zakoupeno z dotace na regionální funkce	223 736	154 662	-69 074
zakoupeno z prostředků obce	18 488	23 218	4 730
zakoupeno z prostředků dalších zdrojů	2 978	10 810	7 832
Cirkulace VF			
počet obslužených knihoven	5 078	5 201	123
počet expedovaných souborů	19 377	22 612	3 235
počet svazků v souborech	876 112	1 282 123	406 011
Servis výpočetní techniky			
počet obslužených knihoven	586	876	290
počet akcí	1 185	1 534	349
Doprava v rámci výkonu RF			
počet obslužených knihoven	5 214	5 166	-48
počet ujetých km	363 753	341 456	-22 297

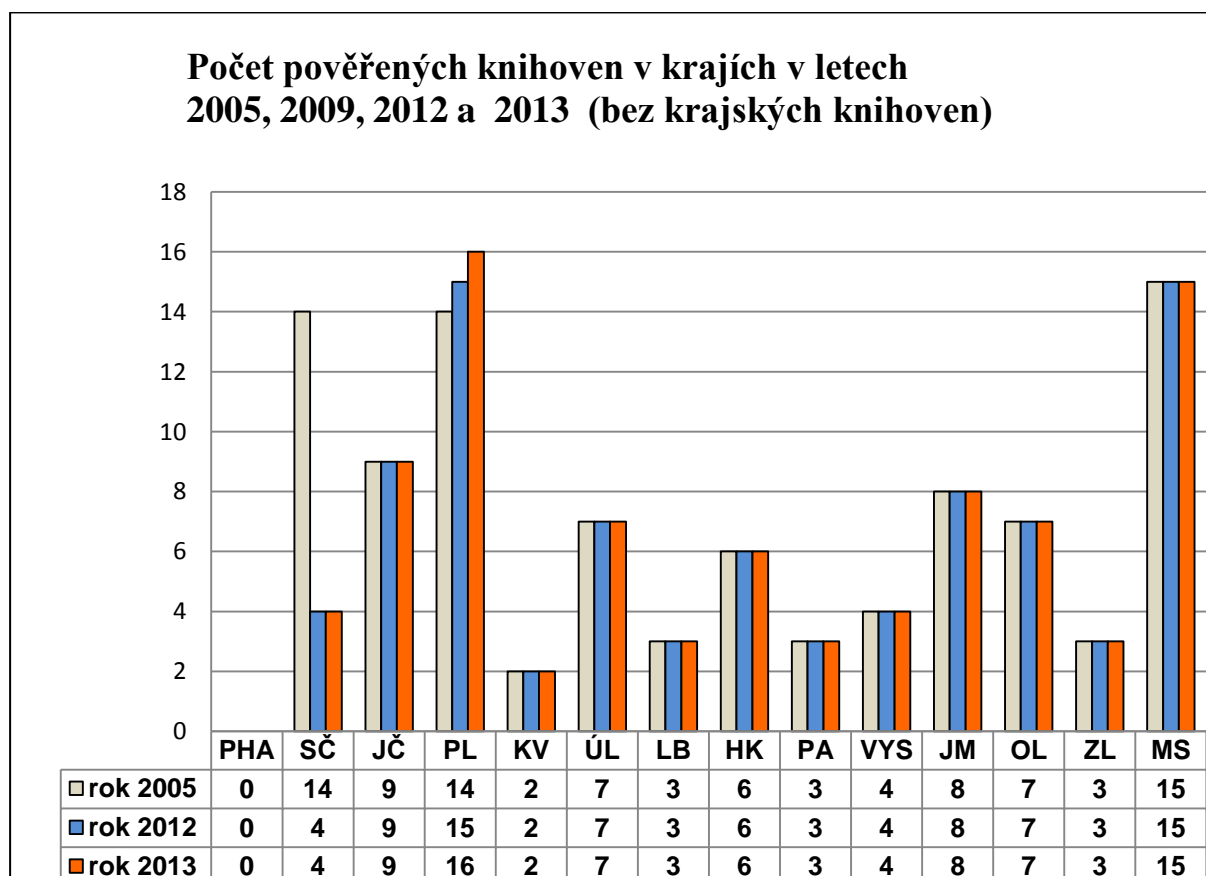
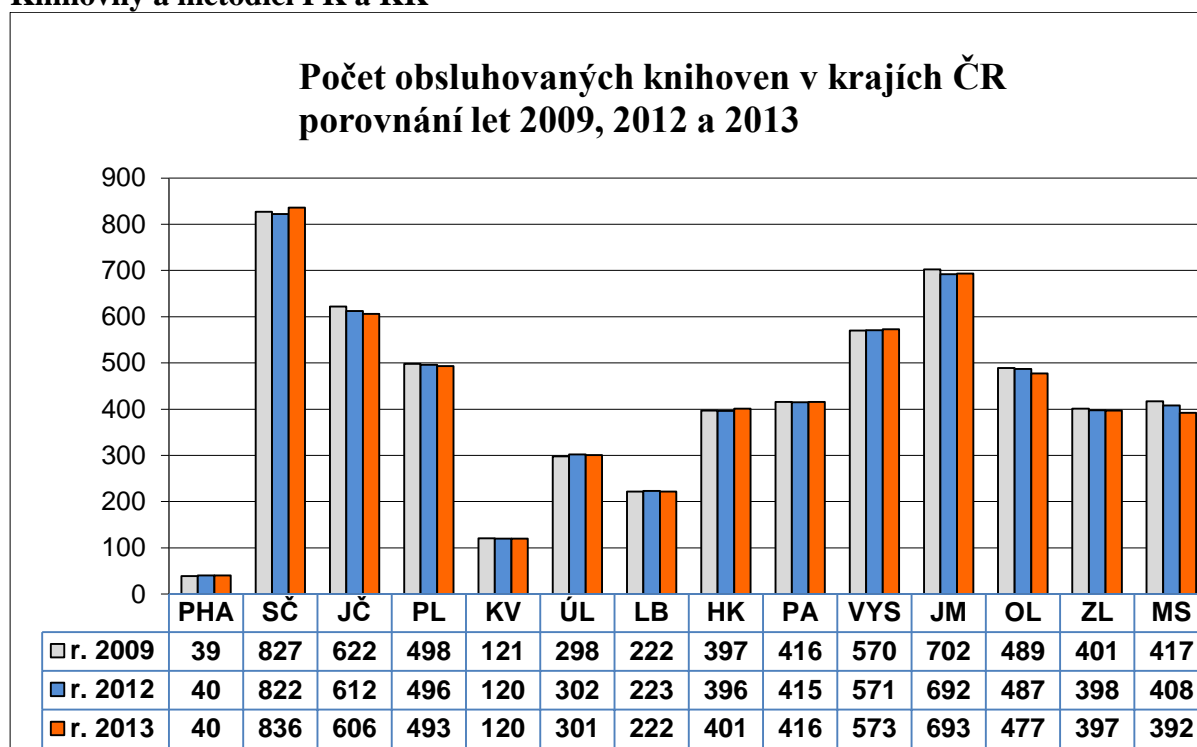
Porovnání výkonů roku 2013 s rokem 2002 (1. rokem fungování RF)

Příloha č. 6

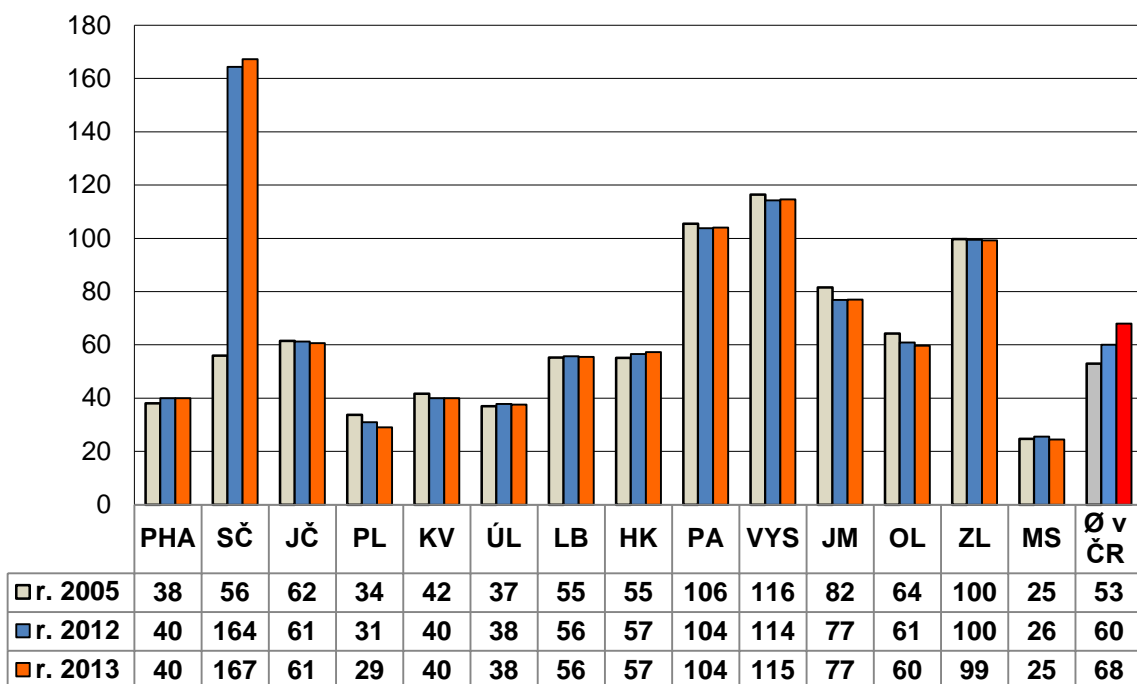
ČR celkem	2002	2013	rozdíl
PK + KK	75 + 14	87 + 14	12 PK
Počet pracovníků zajišťujících RF	219,1	220,147	1,0
Počet obsluhovaných knihoven	5 687	5 967	280
Poradenská a konzultační činnost			
počet obslužených knihoven	5 389	6 249	860
počet poskytnutých konzultací	13 162	20 484	7 322
počet metodických návštěv	9 294	11 403	2 109
Statistika knihovnických činností KULT			
počet obslužených knihoven	5 414	5 959	545
počet zpracovaných statistických výkazů	5 679	6 607	928
Vzdělávání knihovníků, semináře			
počet obslužených knihoven	3 175	3 529	354
počet všech vzdělávacích akcí	899	1 085	186
z toho počet akcí v rámci RF	X	536	545
počet všech účastníků	10 120	15 412	5 292
z toho počet účastníků akcí v rámci RF	X	8 034	7 753
počet všech vyučovacích hodin	4 854	7 642	2 788
z toho počet vyučovacích hodin v rámci RF	X	2 256	2 580
Porady			
počet obslužených knihoven	2 233	2 301	68
počet akcí	429	364	-65
počet účastníků	4 769	4 432	-337
Pomoc při revizi a aktualizaci KF			
počet obslužených knihoven	922	1 098	176
počet revidovaných k. j.	1 747 259	2 221 458	474 199
počet revidovaných knihoven	454	625	171
Nákup KF z prostředků obcí			
počet obslužených knihoven	1 111	1 000	-111
počet knihovních jednotek	95 415	90 035	-5 380
Zpracování KF z prostředků obcí			
počet obslužených knihoven	1 255	1 505	250
počet zpracovaných knihovních jednotek	184 030	160 597	-23 433
Výměnný fond			
stav výměnného fondu k 31.12	1 400 124	3 285 219	1 885 095
roční přírůstek VF	184 415	195 019	10 604
zakoupeno z dotace na regionální funkce*	197 256	154 662	-42 594
zakoupeno z prostředků obce	13 468	23 218	9 750
zakoupeno z prostředků dalších zdrojů	11 466	10 810	-656
Cirkulace VF			
počet obslužených knihoven	3 390	5 201	1 811
počet expedovaných souborů	9 623	22 612	12 989
počet svazků v souborech	408 221	1 282 123	873 902
Servis výpočetní techniky			
počet obslužených knihoven	397	876	479
počet akcí	1 093	1 534	441
Doprava v rámci výkonu RF			
počet obslužených knihoven	4 099	5 166	1 067
počet ujetých km	271 628	341 456	69 828

Regionální funkce v krajích ČR, grafické vyjádření

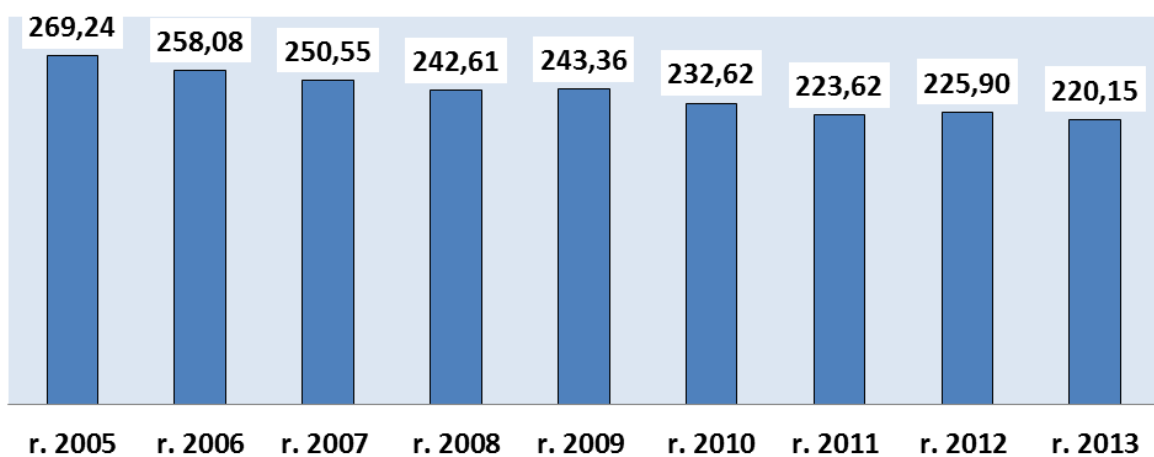
Knihovny a metodici PK a KK

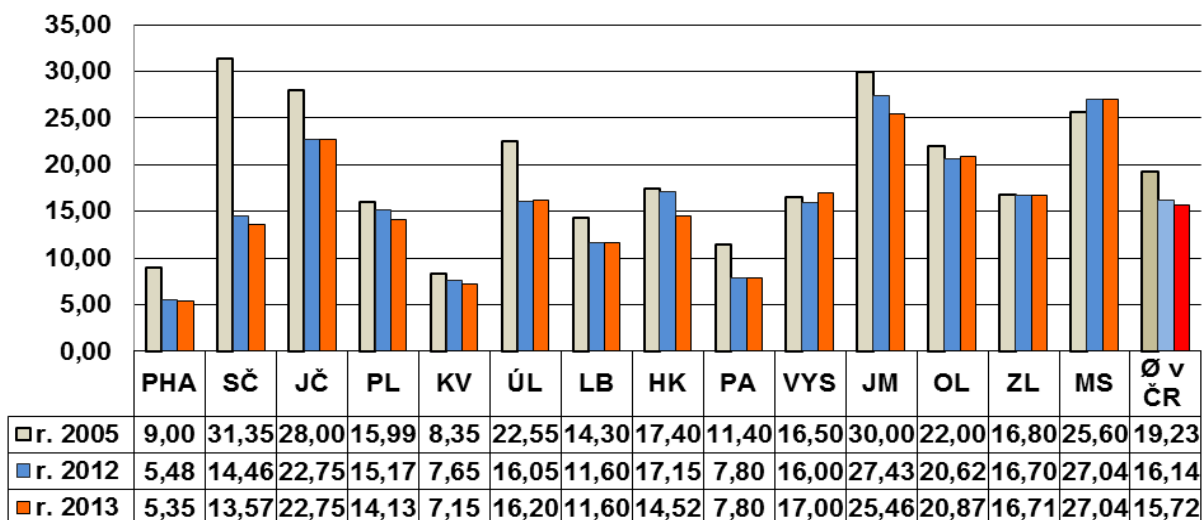
**Počet obsluhovaných knihoven na 1 PK (či KK) v krajích
v letech 2005, 2012 a 2013**

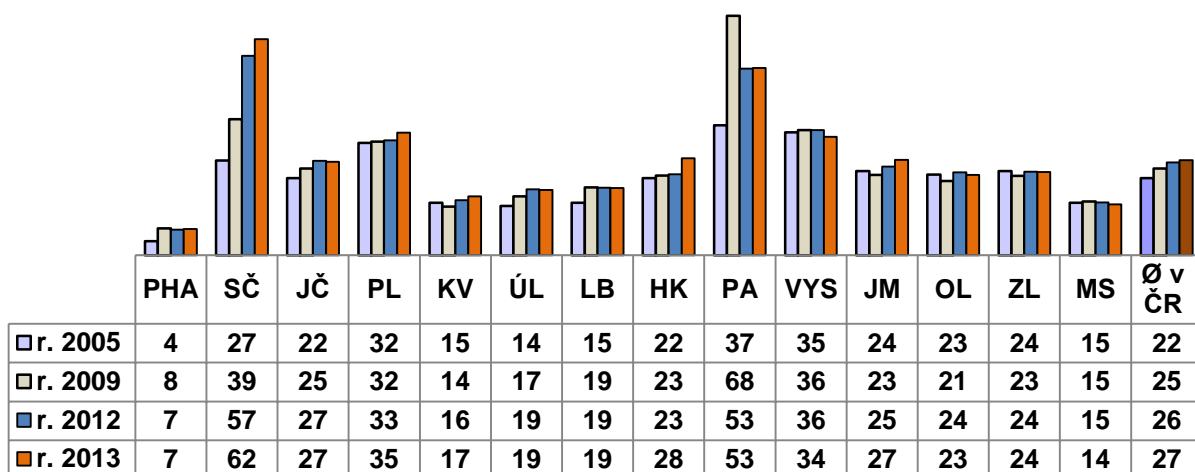
**Počet pracovních úvazků určených na výkon RF v ČR v
letech 2005 až 2013 (přepočteno na plně zaměstnané)**

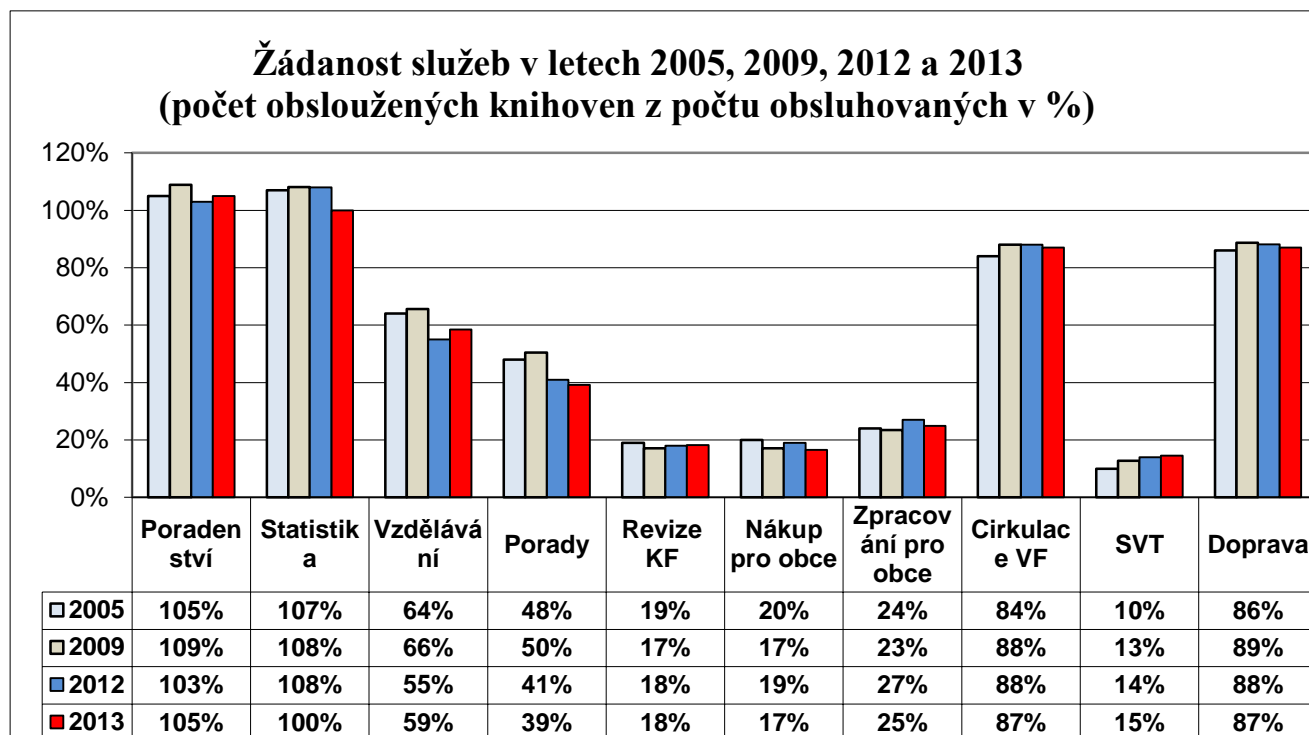
**Změny v počtech metodiků v krajích ČR v letech
2005, 2012 a 2013**

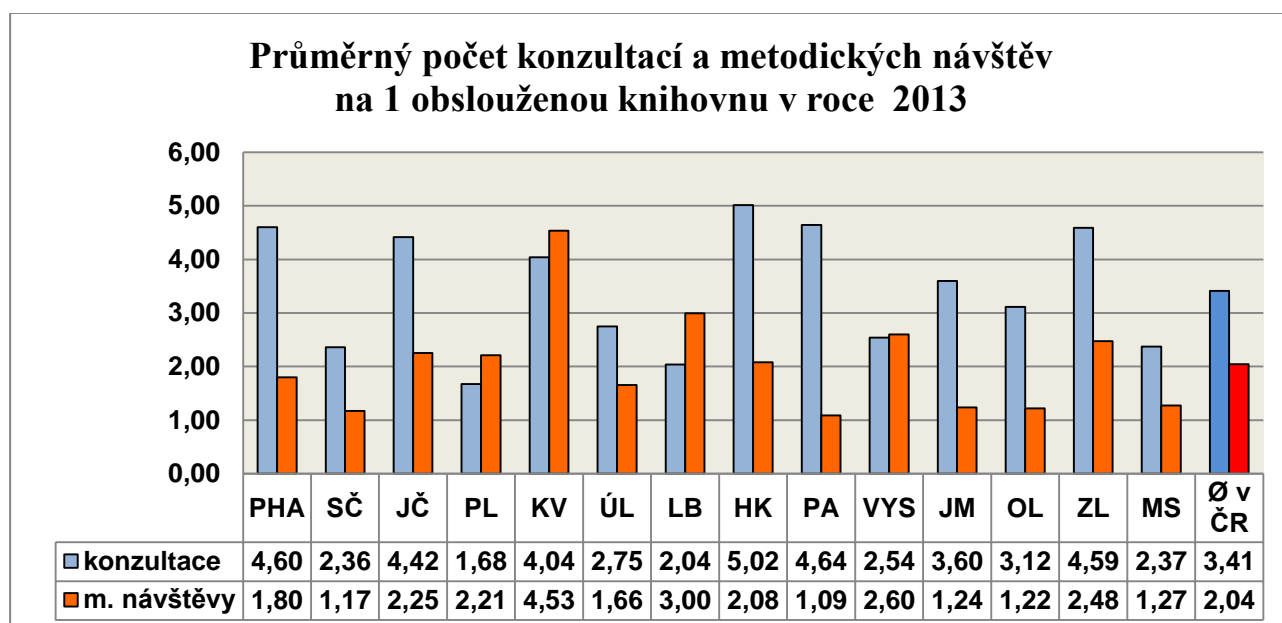
Počet obsluhovaných knihoven na 1 metodika v krajích

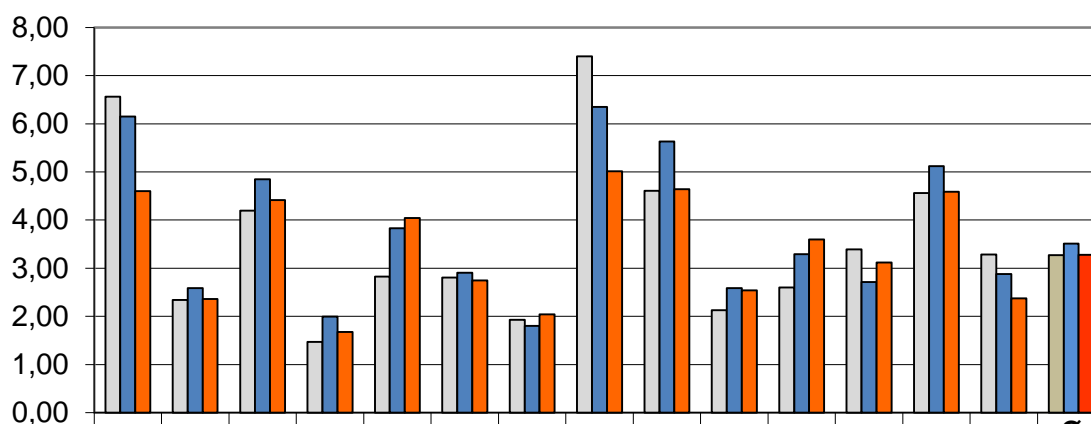
7 standardizovaných služeb

Poradenská a konzultační činnost

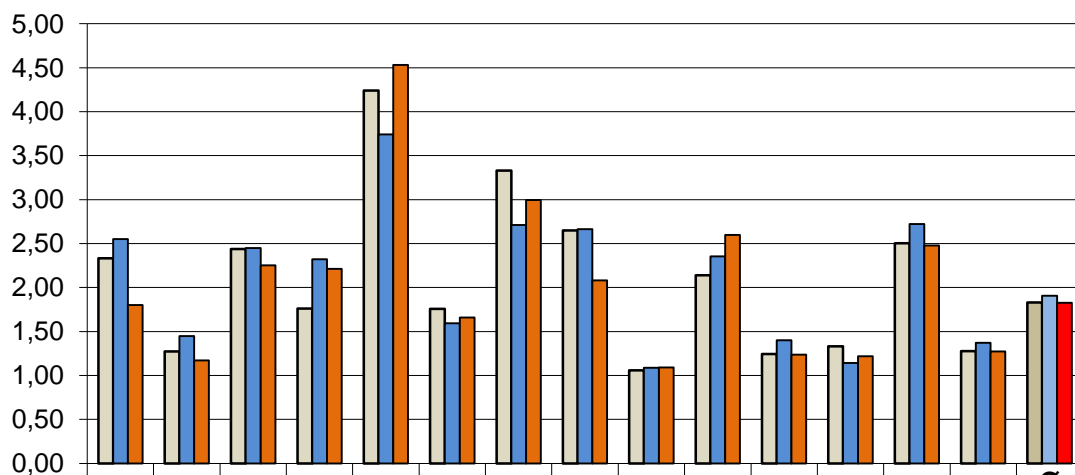

Průměrný počet konzultací na 1 obsluženou knihovnu v krajích ČR

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
□ r. 2009	6,56	2,34	4,19	1,47	2,83	2,81	1,93	7,40	4,61	2,13	2,60	3,39	4,56	3,28	3,27
■ r. 2012	6,15	2,59	4,85	2,00	3,83	2,90	1,80	6,35	5,63	2,59	3,29	2,71	5,12	2,88	3,51
■ r. 2013	4,60	2,36	4,42	1,68	4,04	2,75	2,04	5,02	4,64	2,54	3,60	3,12	4,59	2,37	3,28

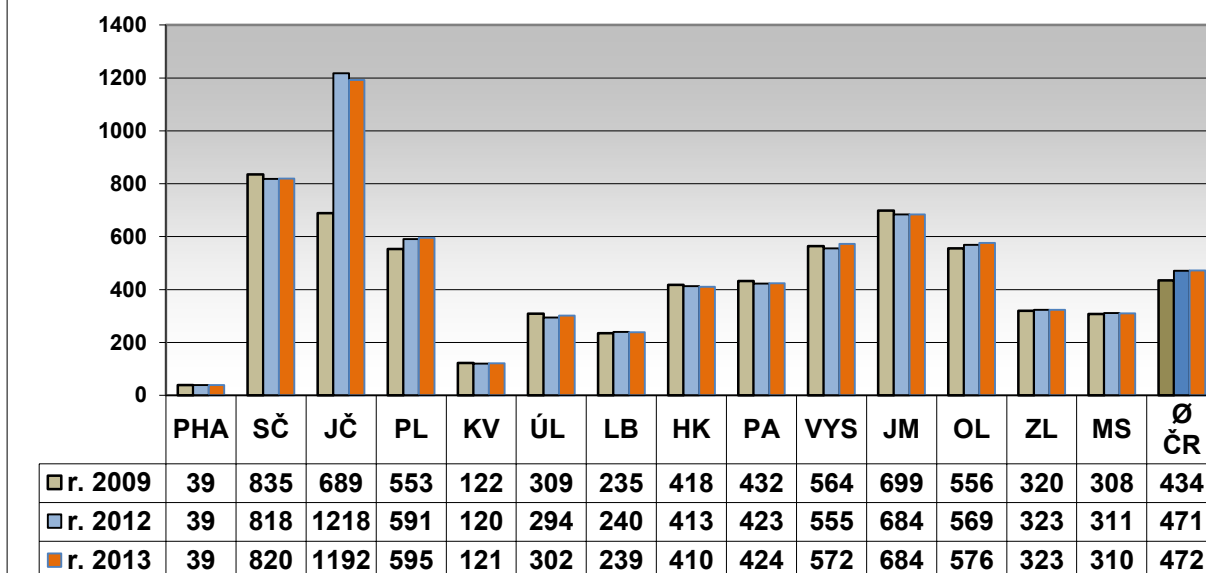
Průměrný počet metod. návštěv v 1 obslužené knihovně v letech 2009, 2012 a 2013 v krajích

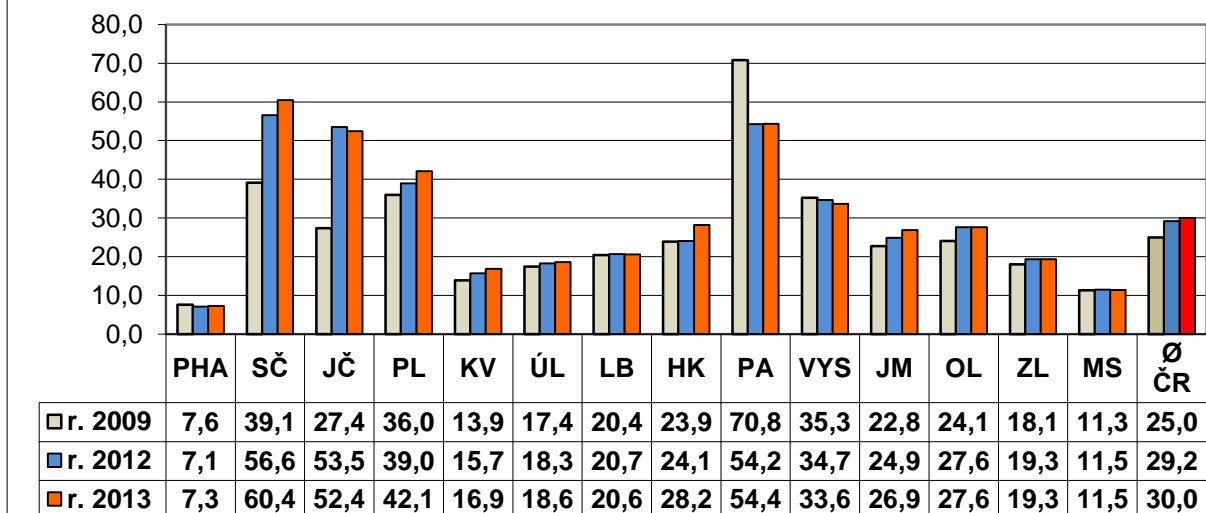
	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
□ r. 2009	2,33	1,27	2,44	1,76	4,24	1,76	3,33	2,65	1,06	2,14	1,24	1,33	2,50	1,28	1,83
■ r. 2012	2,55	1,45	2,45	2,32	3,74	1,59	2,71	2,66	1,09	2,35	1,40	1,14	2,72	1,37	1,91
■ r. 2013	1,80	1,17	2,25	2,21	4,53	1,66	3,00	2,08	1,09	2,60	1,24	1,22	2,48	1,27	1,82

Statistika

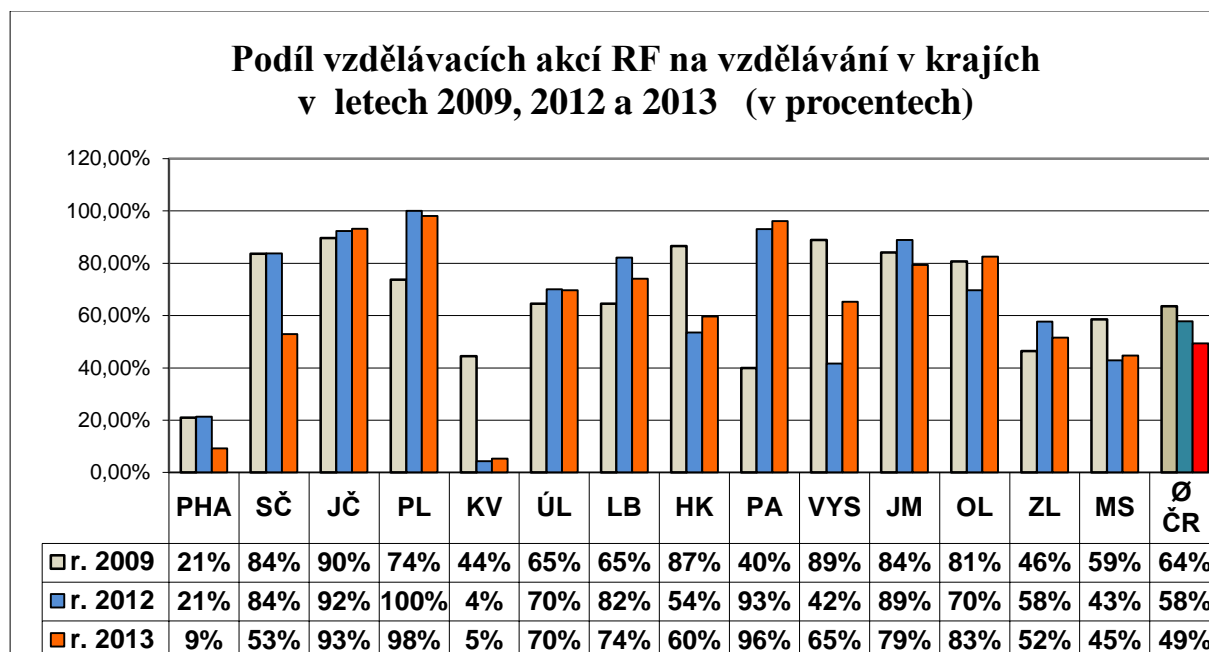
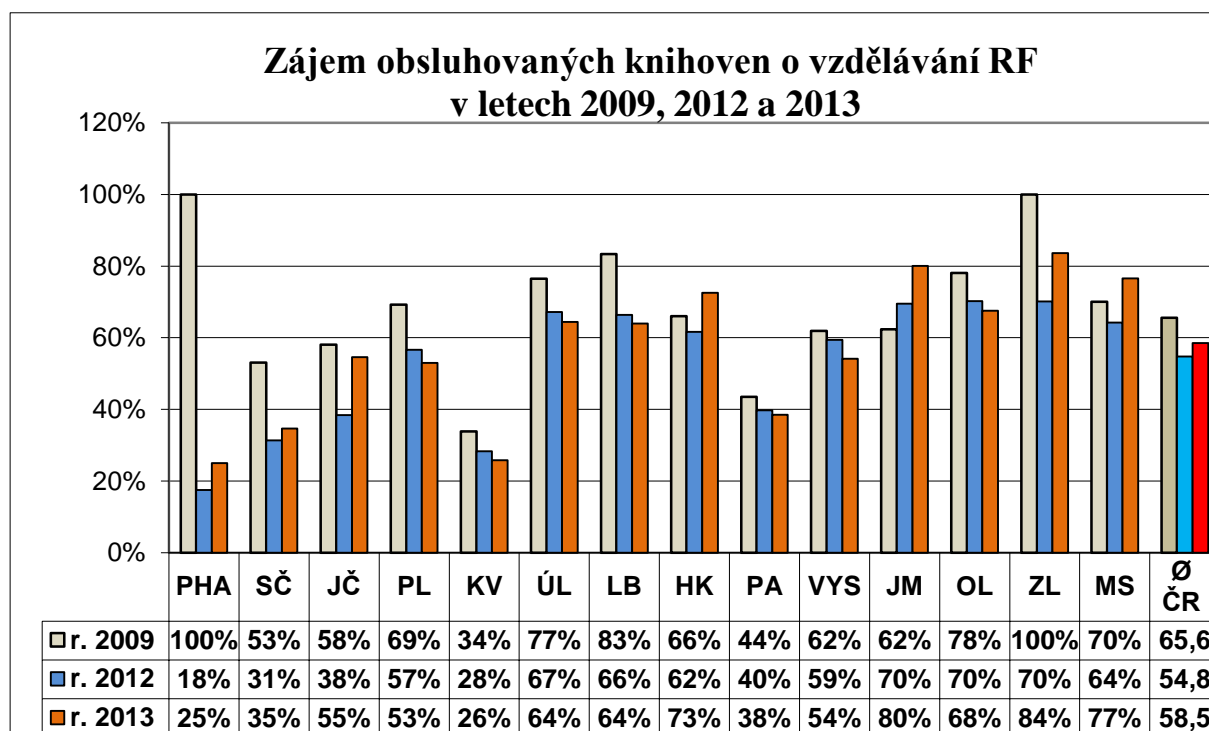
**Počet zpracovaných statistických výkazů v krajích ČR
v letech 2009, 2012 a 2013**

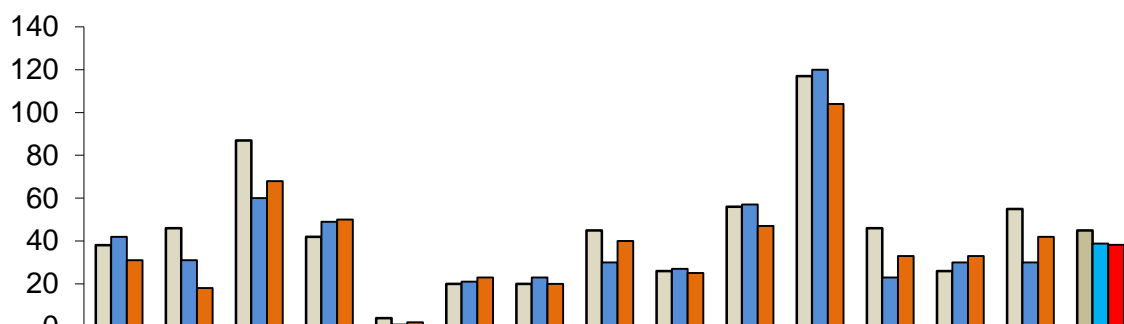
**Průměrný počet. zprac. (uložených) statist. výkazů
na 1 pracovníka v krajích v letech 2009, 2012 až 2013**

Vzdělávání, semináře

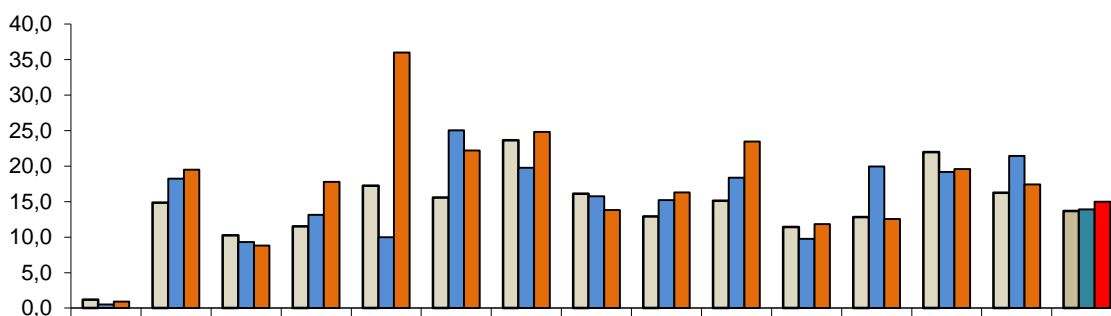

Počet vzdělávacích akcí RF v krajích v letech 2009, 2012 a 2013

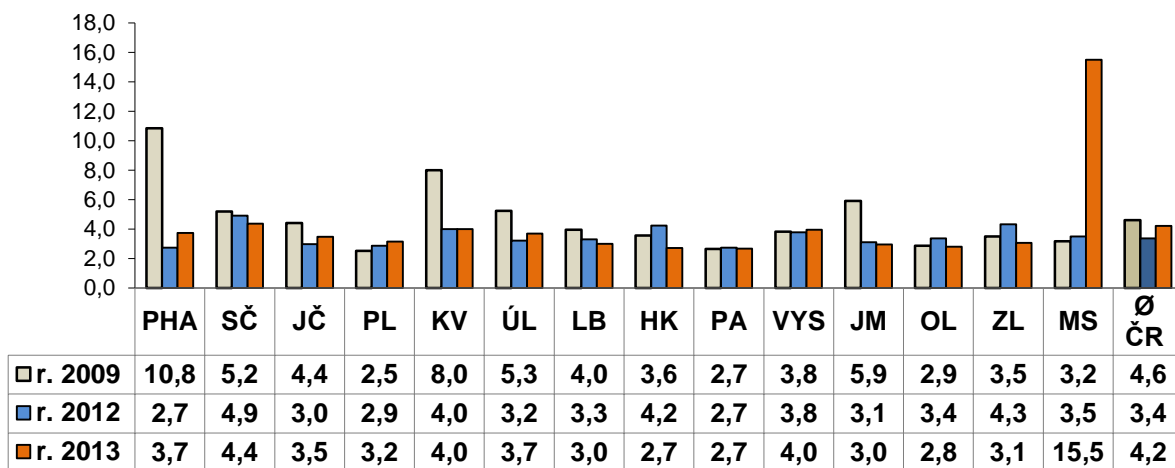
	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
□ r. 2009	38	46	87	42	4	20	20	45	26	56	117	46	26	55	45
■ r. 2012	42	31	60	49	1	21	23	30	27	57	120	23	30	30	39
■ r. 2013	31	18	68	50	2	23	20	40	25	47	104	33	33	42	38

Průměrný počet účastníků na 1 vzdělávací akci RF v letech 2009, 2012 a 2013

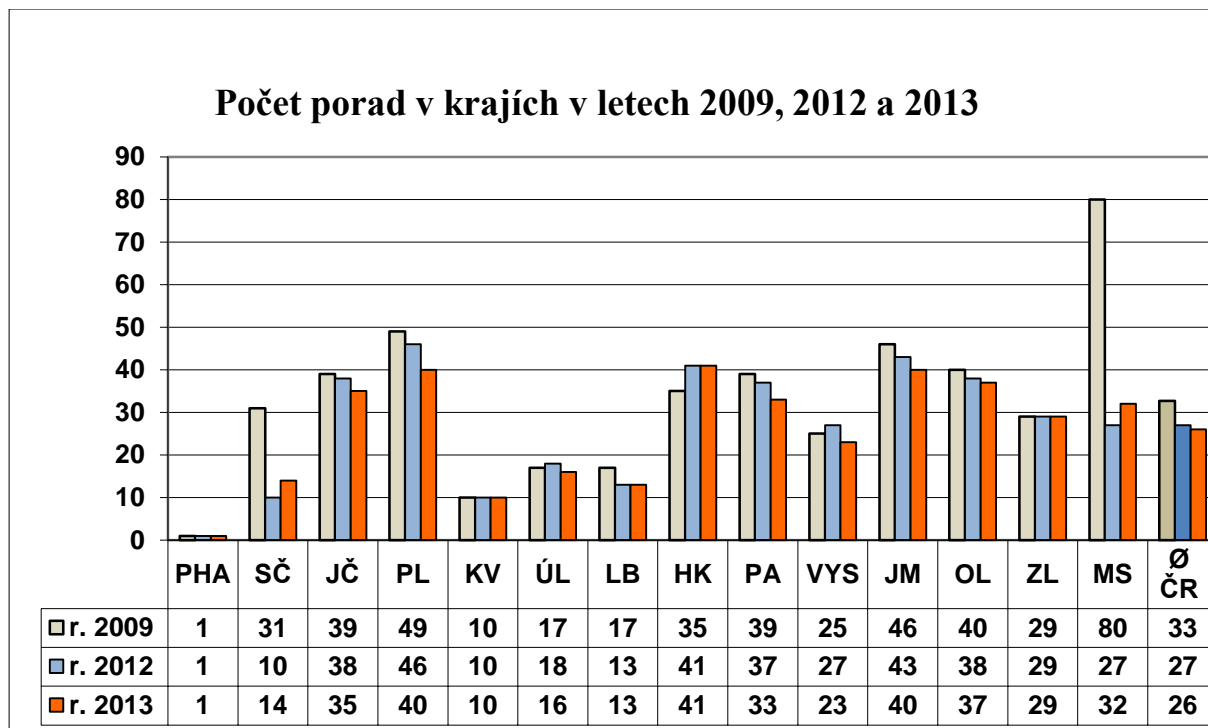

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
□ r. 2009	1,2	14,8	10,2	11,5	17,3	15,6	23,7	16,1	12,9	15,1	11,4	12,8	22,0	16,3	13,7
■ r. 2012	0,5	18,3	9,3	13,1	10,0	25,0	19,8	15,8	15,2	18,4	9,8	20,0	19,2	21,4	13,9
■ r. 2013	0,9	19,5	8,8	17,8	36,0	22,2	24,8	13,8	16,3	23,5	11,8	12,5	19,6	17,4	15,0

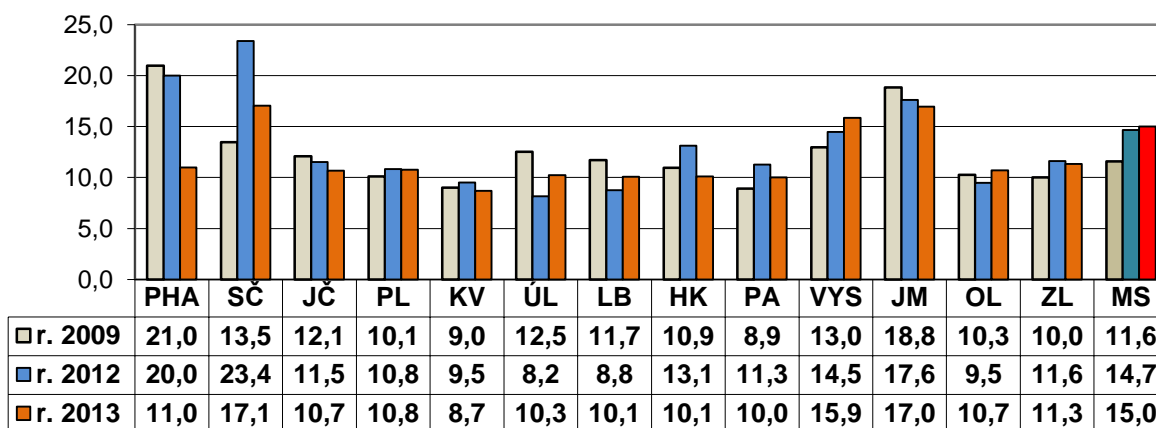
Průměrná délka trvání 1 vzdělávací akce RF v hodinách letech 2009, 2012 a 2013

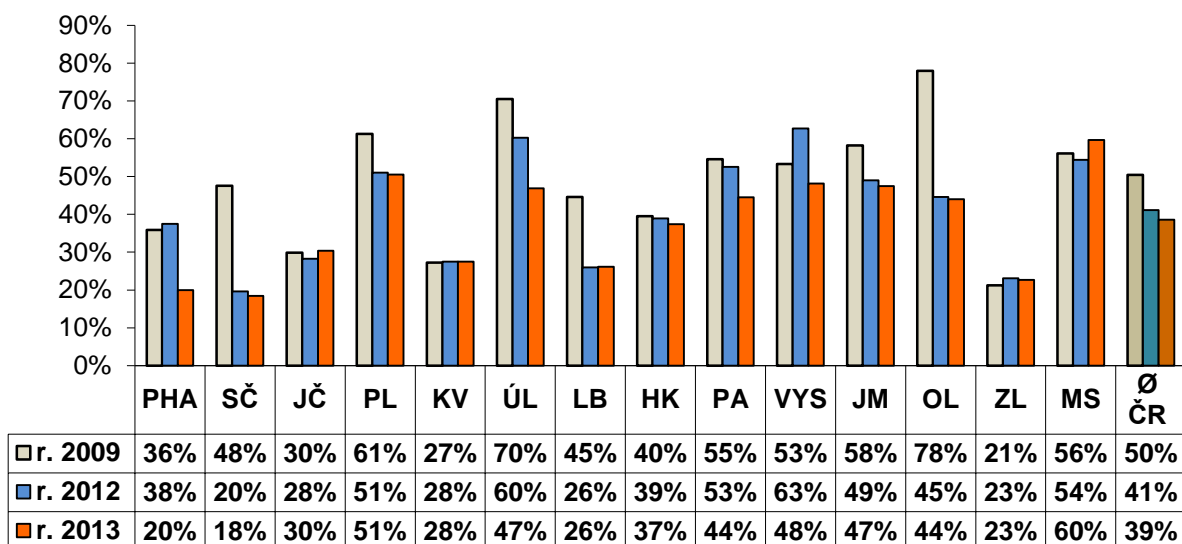
Porady

Průměrný počet účastníků jedné porady v krajích v letech 2009, 2012 a 2013

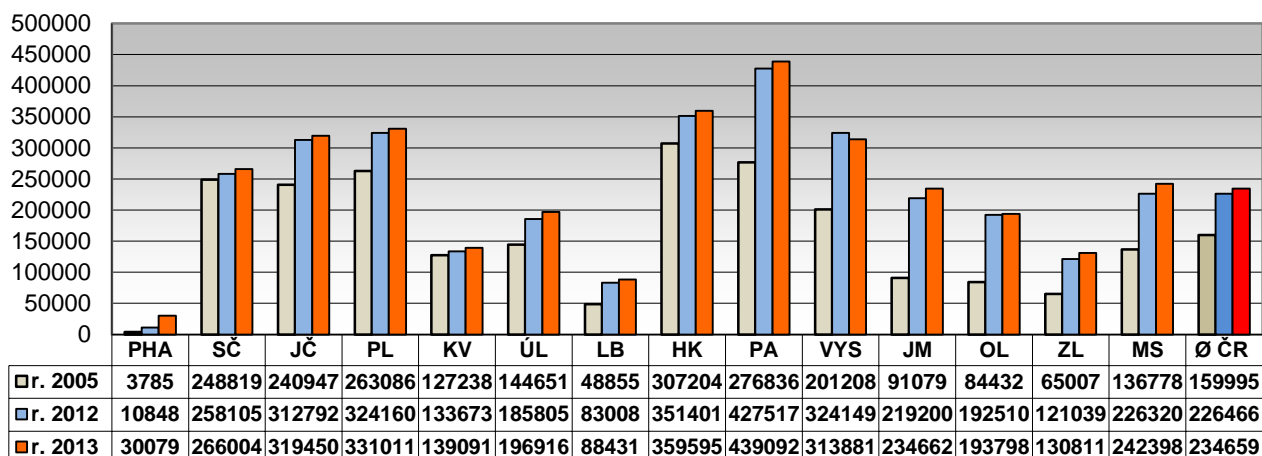

Účast knihoven na poradách v letech 2009, 2012 a 2013 (z obsluhovaných knihoven)

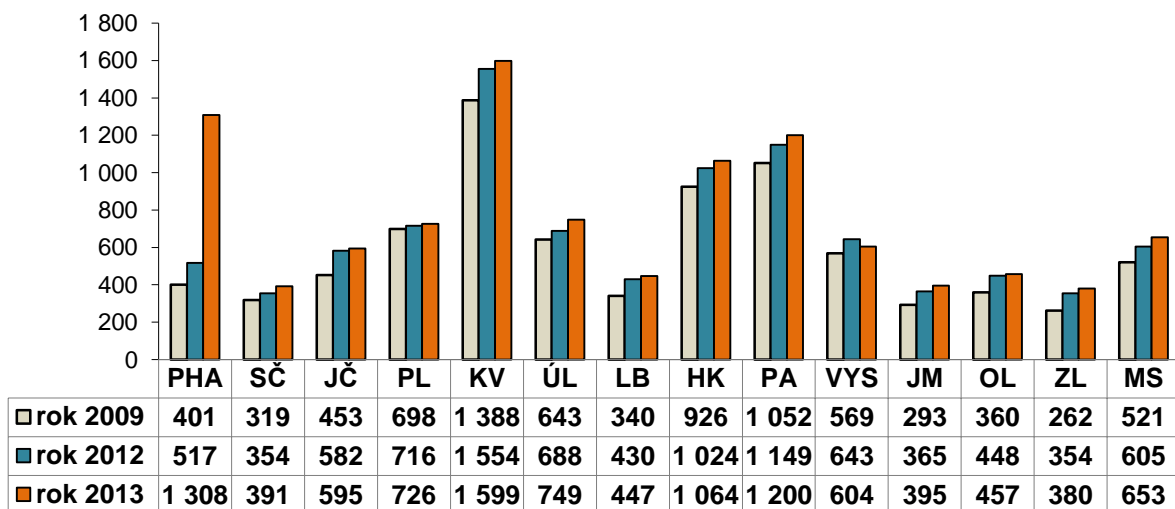

Tvorba výměnných fondů

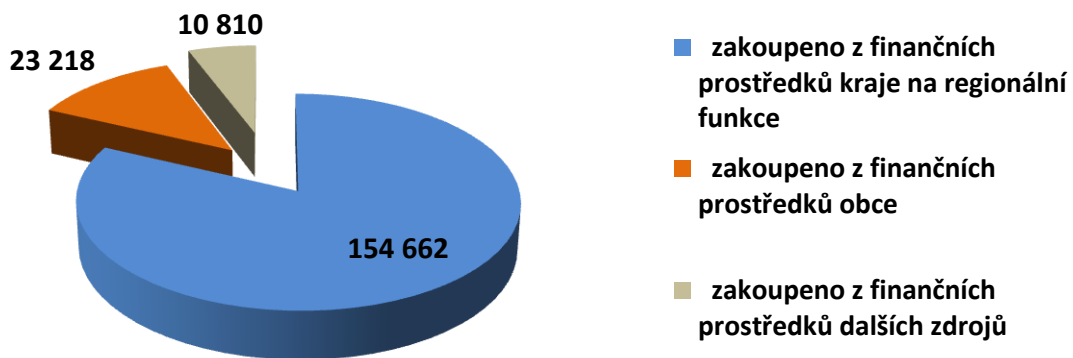
Stav VF k 31.12. 2005, 2012 v a 2013 v krajích (v k.j.)

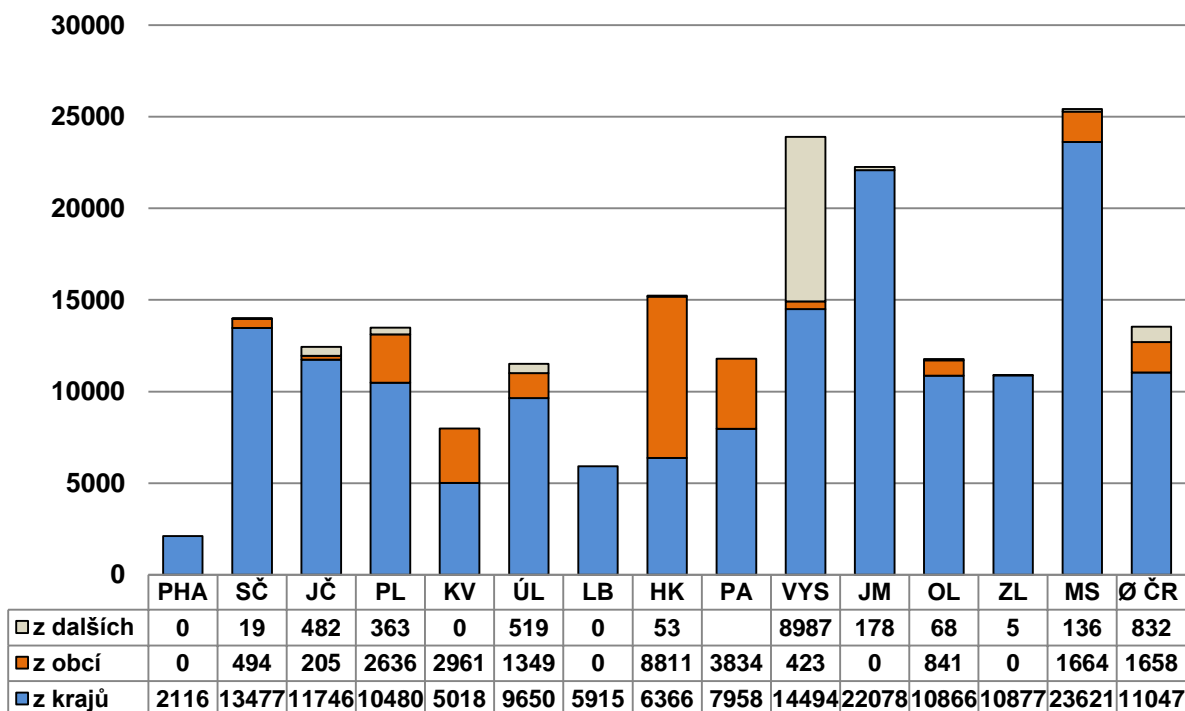
Průměrný počet k.j. pro 1 obsluženou knihovnu
v krajích v letech 2009, 2012 a 2013

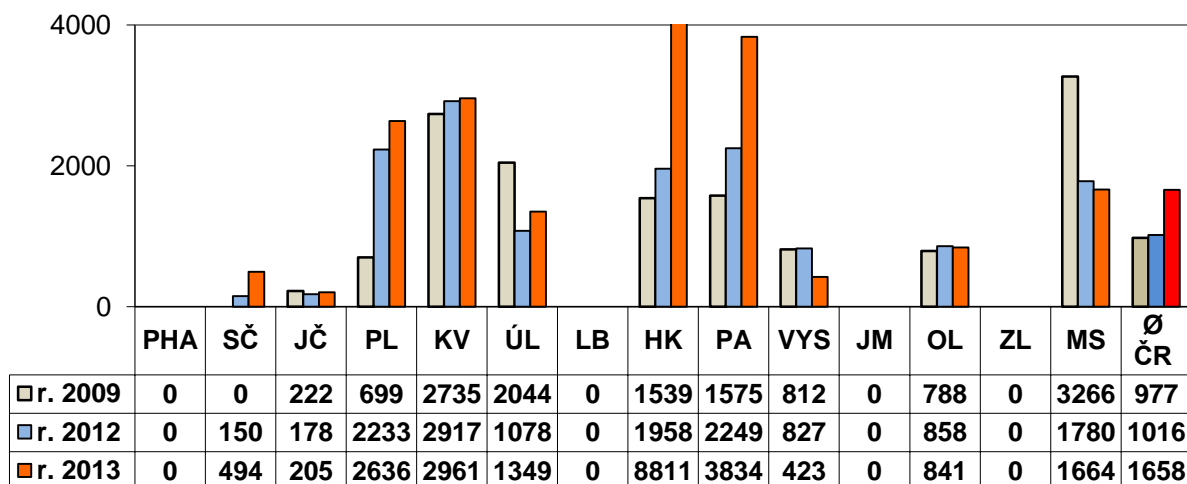
Počet nově nakoupených k.j. do VF v roce 2013 podle tří finančních zdrojů ČR celkem

Nákup VF v roce 2013 v k.j. v krajích ČR podle jednotlivých finančních zdrojů

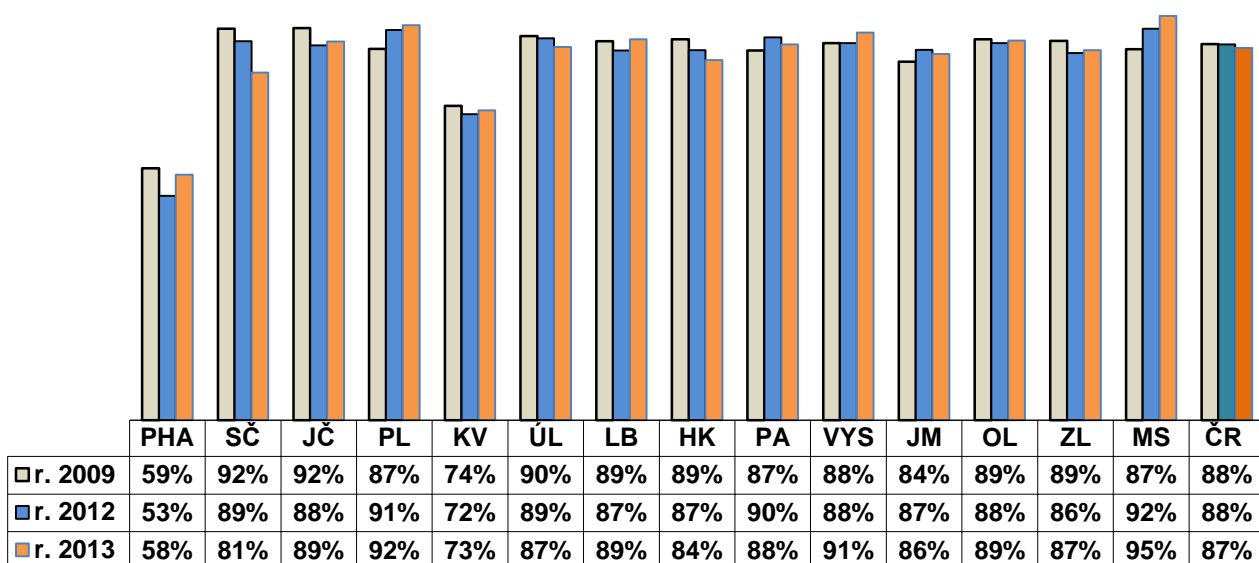

**Počet k.j. zakoupených do VF z finančních příspěvků obcí
v letech 2009, 2012 a 2013**

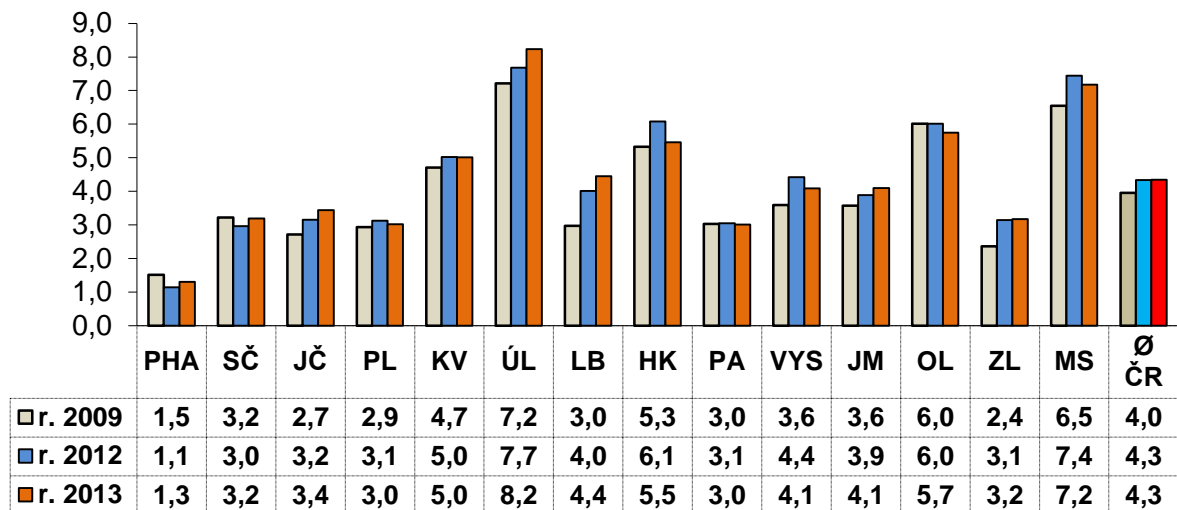

Soubory z výměnných fondů a jejich cirkulace

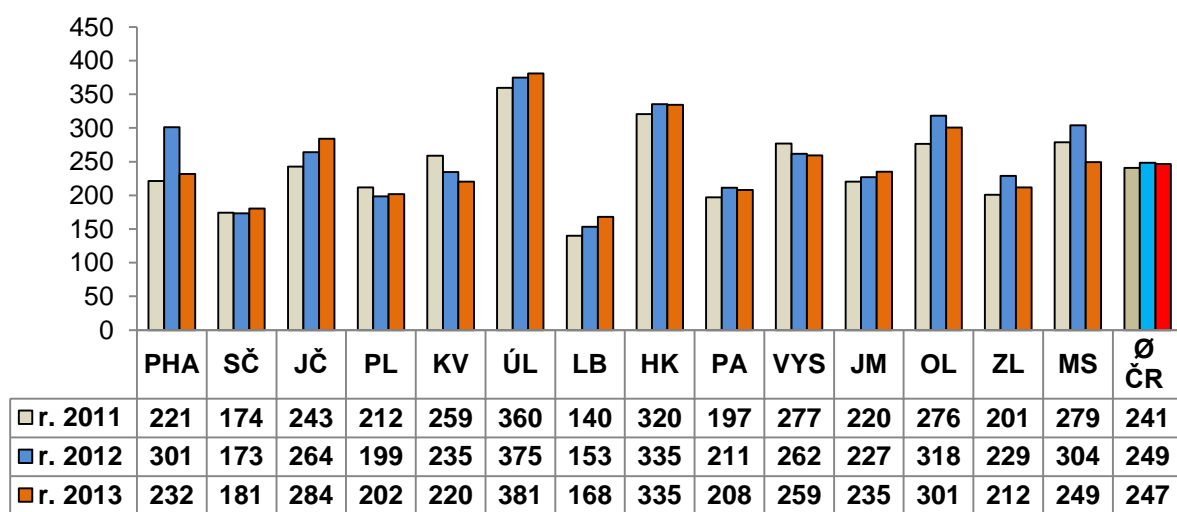
**Procento knihoven (z počtu obsluhovaných) využívajících VF v
krajích v letech 2009, 2012 a 2013**

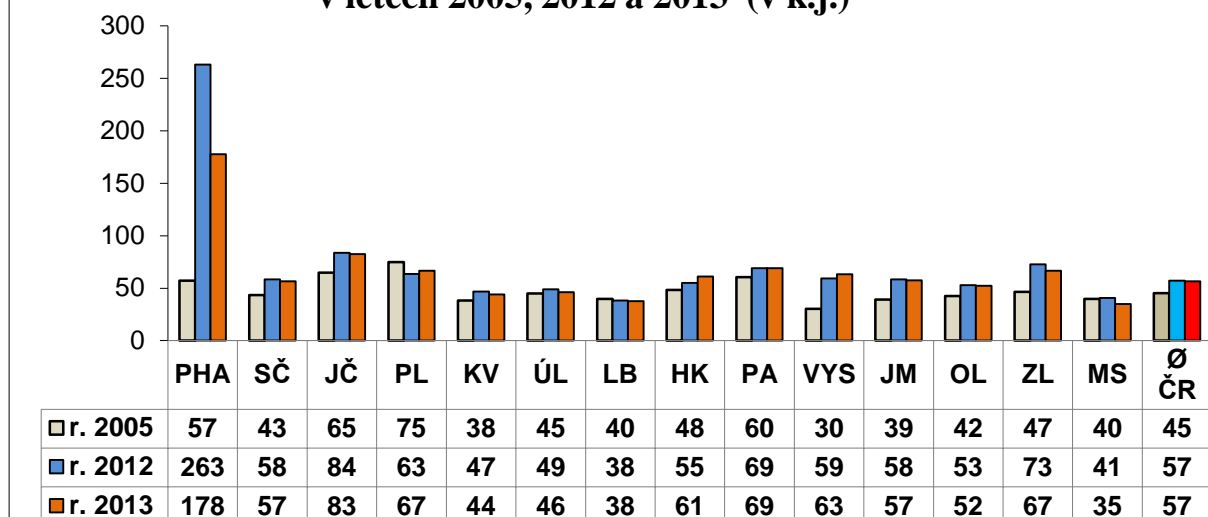
**Průměrný počet souborů do 1 obslužené knihovny
v letech 2009, 2012 a 2013**

**Počet k.j. v souborech za rok celkem
do 1 obslužené knihovny v letech 2009, 2012 a 2013**

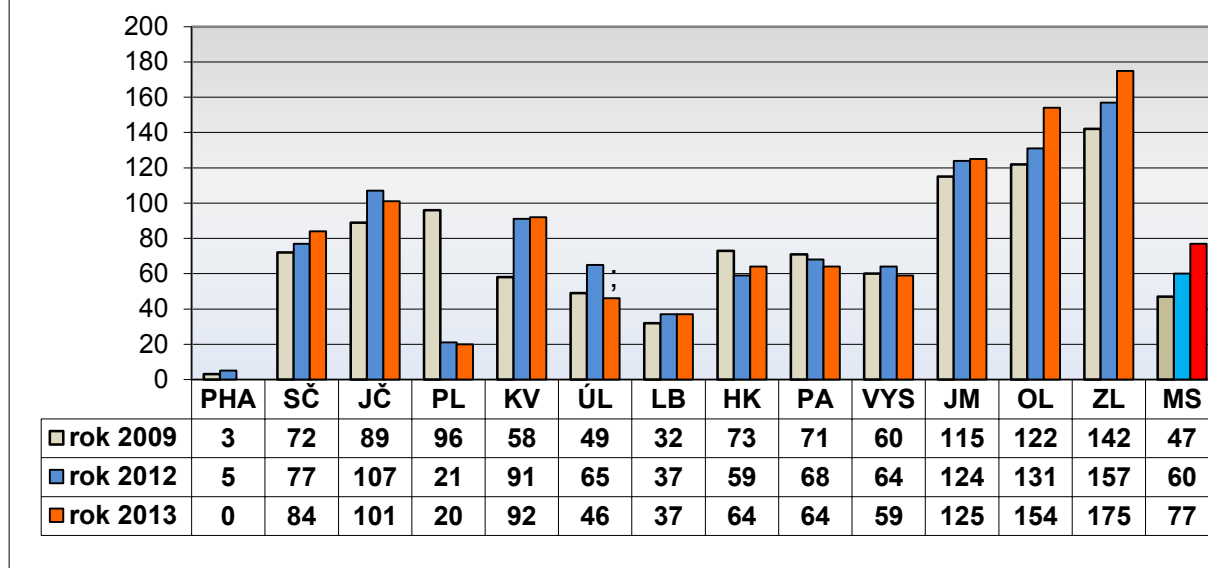

**Průměrná velikost 1 souboru v krajích
v letech 2005, 2012 a 2013 (v k.j.)**

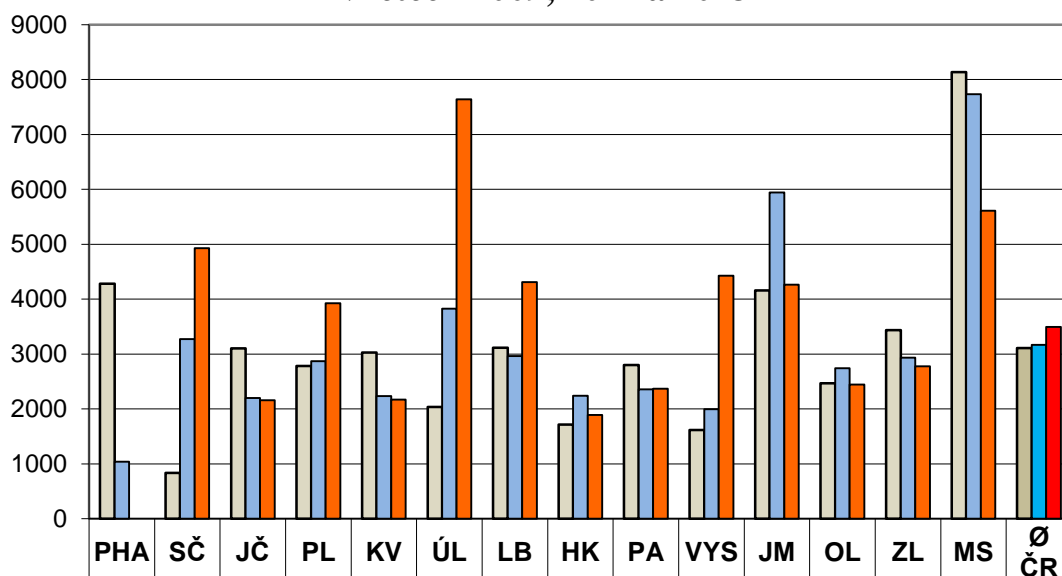

Revize a aktualizace knihovního fondu

**Počet obslužených knihoven, které využily službu revize
a aktualizace KF v letech 2009, 2012 a 2013**

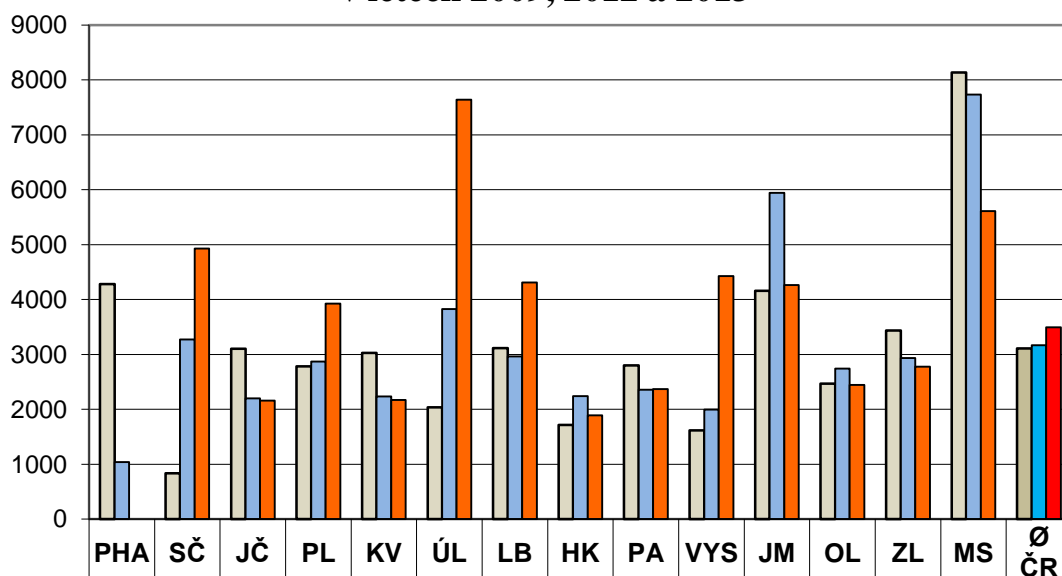

**Průměrná velikost 1 revidované knihovny (v k.j.)
v letech 2009, 2012 a 2013**

rok 2009	4284	838	3101	2785	3029	2037	3114	1718	2800	1615	4157	2467	3434	8135	3108
rok 2012	1038	3271	2203	2870	2233	3825	2963	2244	2356	1996	5941	2742	2935	7734	3168
rok 2013	0	4929	2158	3926	2170	7639	4309	1891	2368	4426	4263	2447	2777	5610	3494

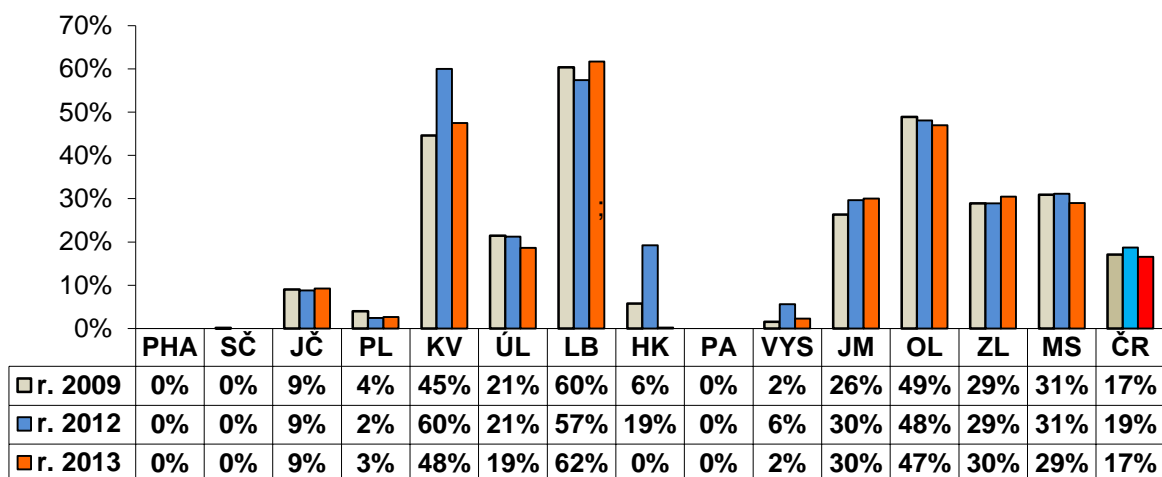
**Průměrná velikost 1 revidované knihovny (v k.j.)
v letech 2009, 2012 a 2013**

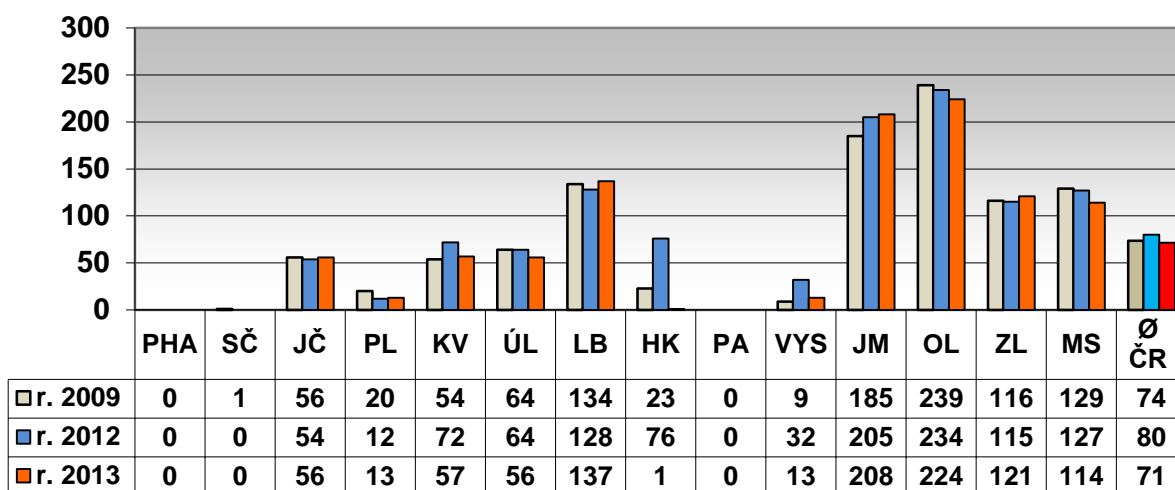
rok 2009	4284	838	3101	2785	3029	2037	3114	1718	2800	1615	4157	2467	3434	8135	3108
rok 2012	1038	3271	2203	2870	2233	3825	2963	2244	2356	1996	5941	2742	2935	7734	3168
rok 2013	0	4929	2158	3926	2170	7639	4309	1891	2368	4426	4263	2447	2777	5610	3494

Nákup a zpracování KF z finančních prostředků obcí

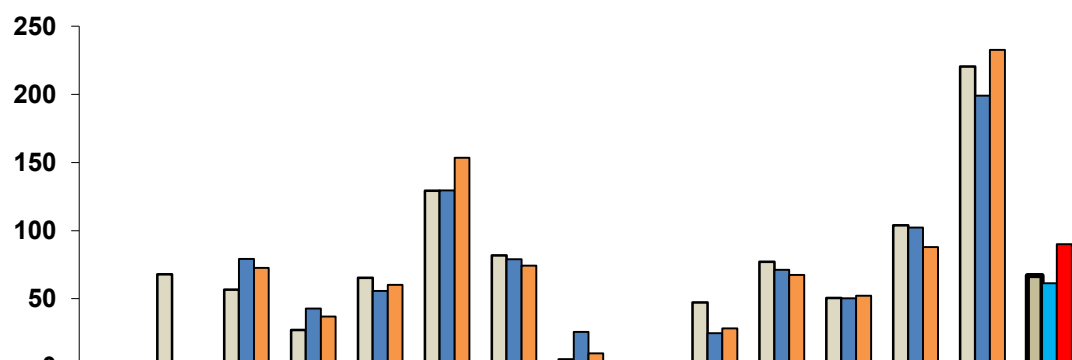
Procento obsluhovaných knihoven, jimž obce přispívají na vlastní KF 2009, 2012 a 2013 (a PK a KK jej nakupují)

Počet knihoven, pro které PK (KK) nakupovaly KF z prostředků obcí v letech 2009, 2012 a 2013

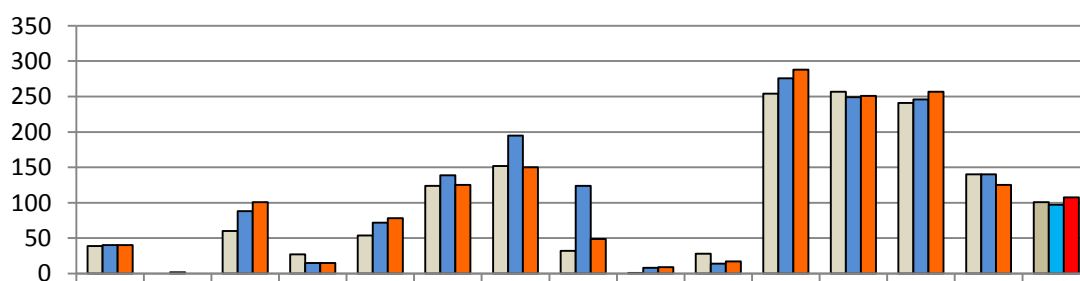

Průměrný počet zakoupených k.j. pro jednu obslouženou knihovnu z prostředků obcí v letech 2009, 2012 a 2013

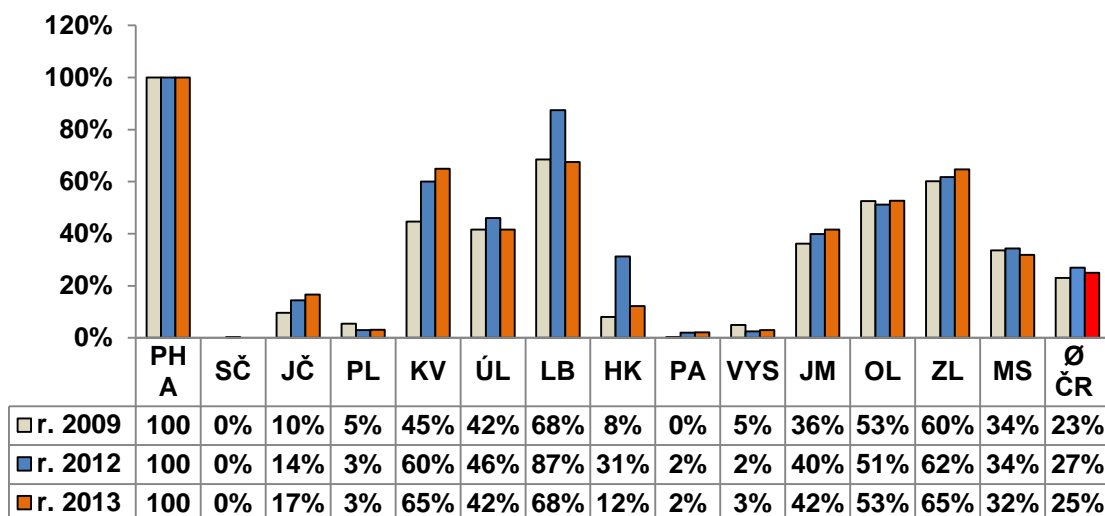
	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
r. 2009	0	68	57	27	65	129	82	6	0	47	77	50	104	221	67
r. 2012	0	0	79	43	56	130	79	26	0	25	71	50	102	199	61
r. 2013	0	0	73	37	60	153	74	10	0	28	68	52	88	233	90

Počet knihoven, pro které byl zpracováván KF za finance obcí v letech 2009, 2012 a 2013

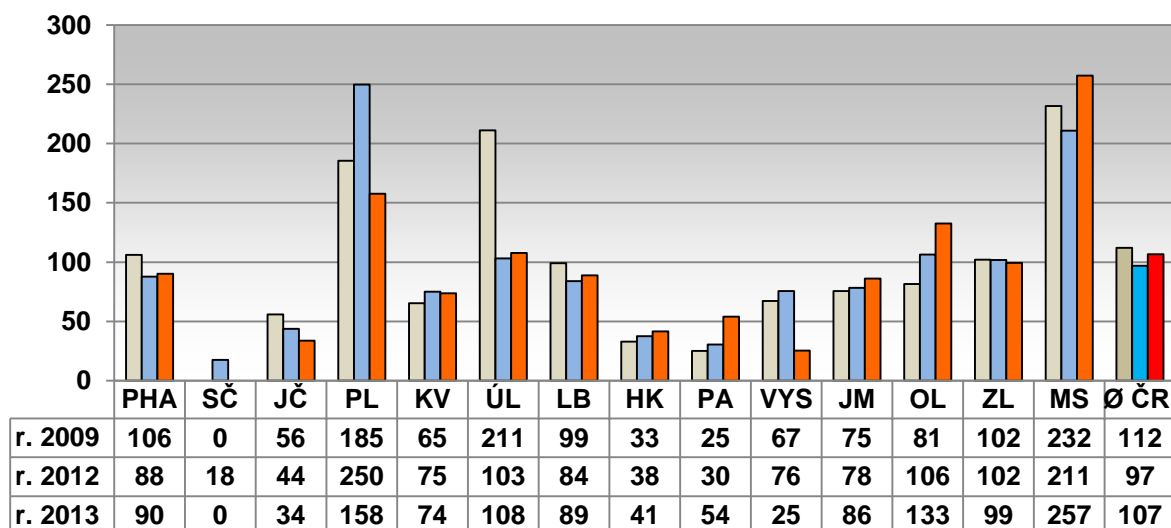

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
r. 2009	39	0	60	27	54	124	152	32	1	28	254	257	241	140	101
r. 2012	40	2	88	15	72	139	195	124	8	14	276	249	246	140	97
r. 2013	40	0	101	15	78	125	150	49	9	17	288	251	257	125	108

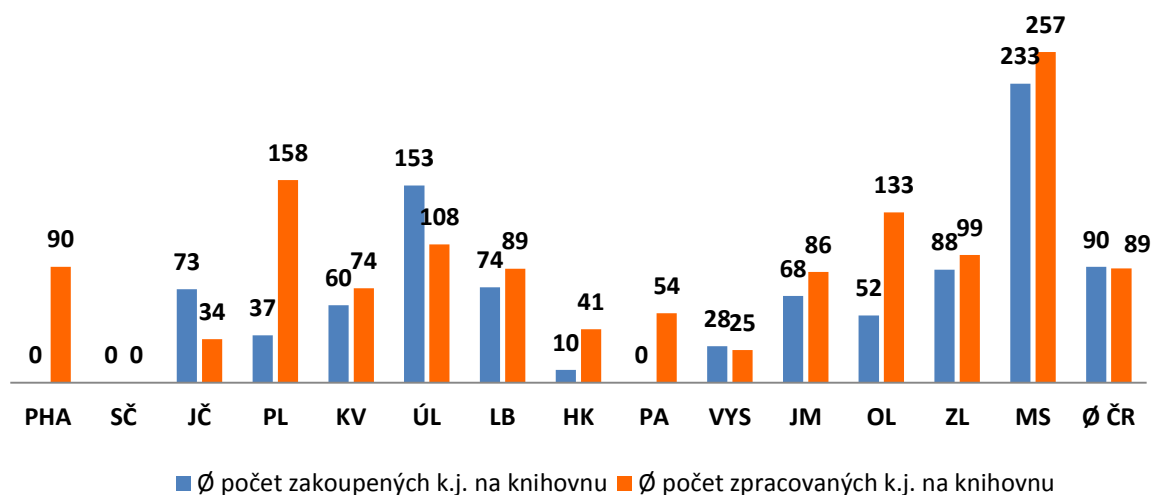
Procento obsluhovaných knihoven, jimž obce přispívají na zpracování vlastních KF v letech 2009, 2012 a 2013

Průměrný počet zpracovaných k.j. pro 1 obsluženou knihovnu do vlastního KF v letech 2009, 2012 a 2013

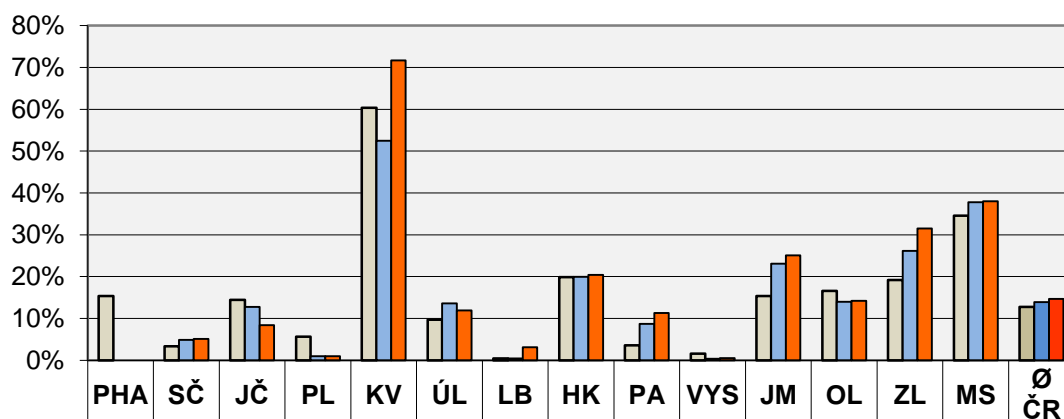

Ø počet zakoupených a zpracovaných k.j. do vlastních fondů knihoven z prostředků obcí v roce 2013

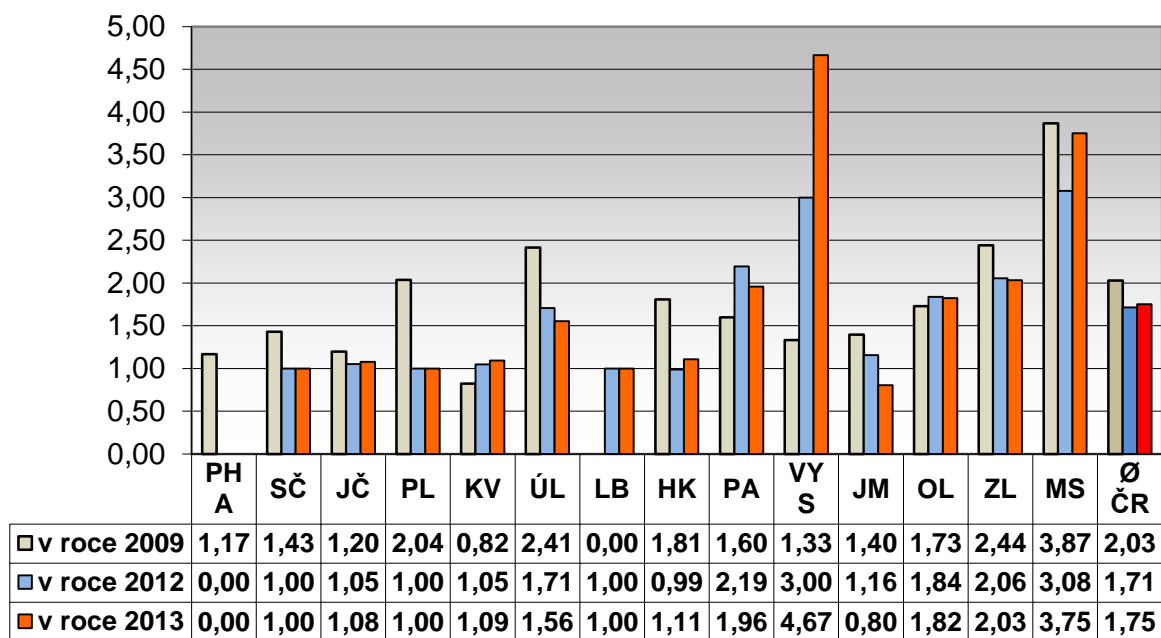
Servis VT

Procento obslužených knihoven v rámci SVT z celkového počtu obsluhovaných v letech 2009, 2012 a 2013

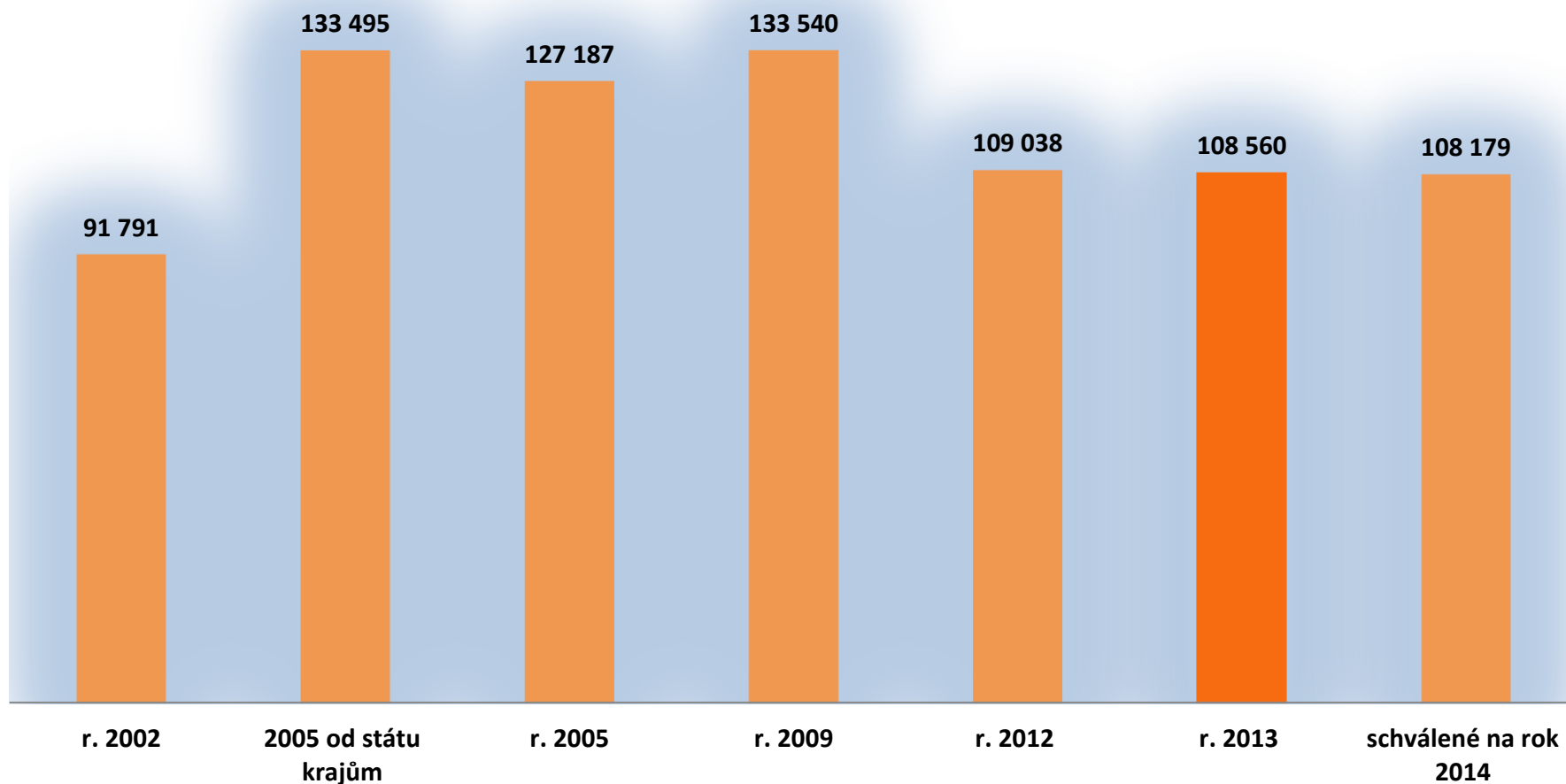

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS	Ø ČR
□ v roce 2009	15%	3%	14%	6%	60%	10%	0%	20%	4%	2%	15%	17%	19%	35%	13%
■ v roce 2012	0%	5%	13%	1%	53%	14%	0%	20%	9%	0%	23%	14%	26%	38%	14%
■ v roce 2013	0%	5%	8%	1%	72%	12%	3%	20%	11%	1%	25%	14%	31%	38%	15%

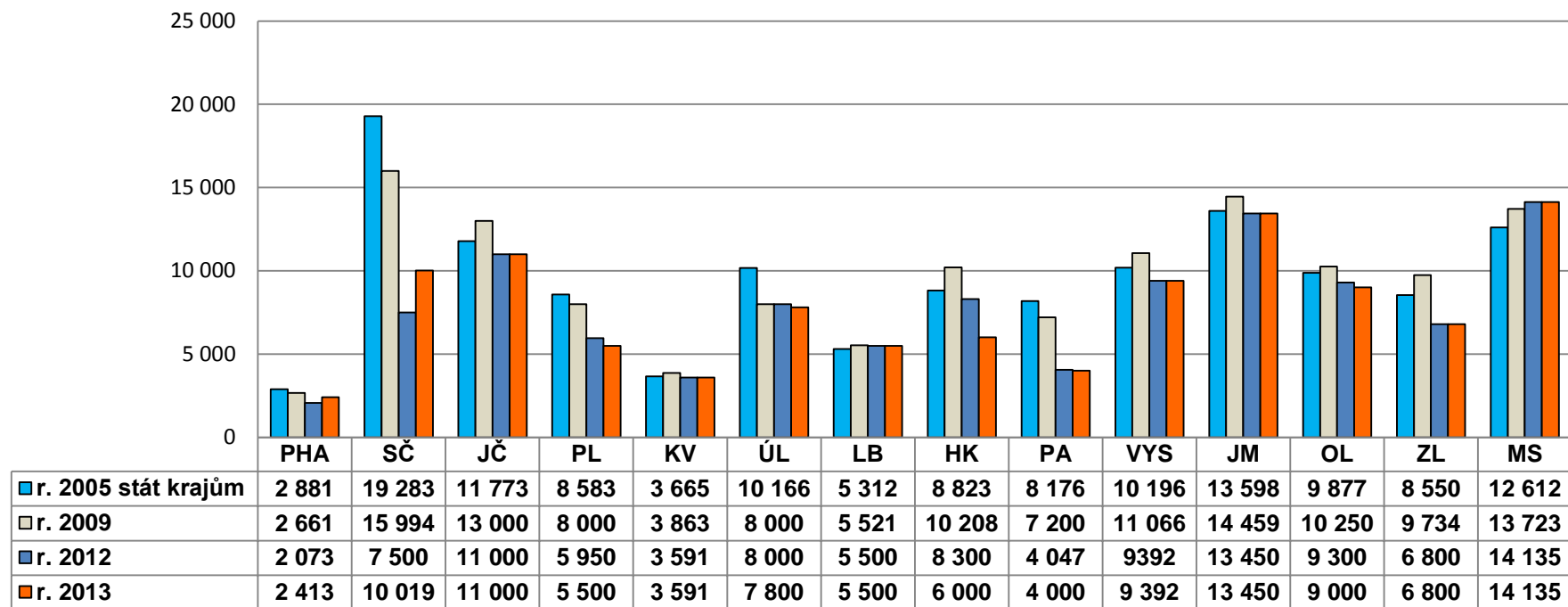
**Počet servisních akcí v jedné obslužené knihovně
v letech 2009, 2012 a 2013**

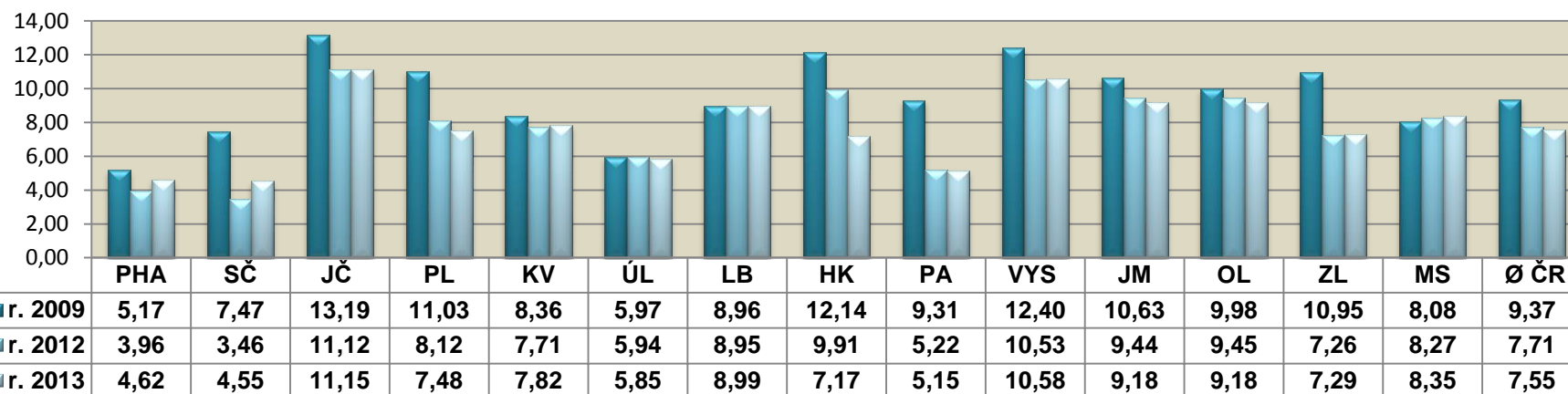
**Vývoj financování RF v ČR celkem, v letech 2002, 2005 až 2013,
s výhledem na rok 2014 (v tisících Kč)**

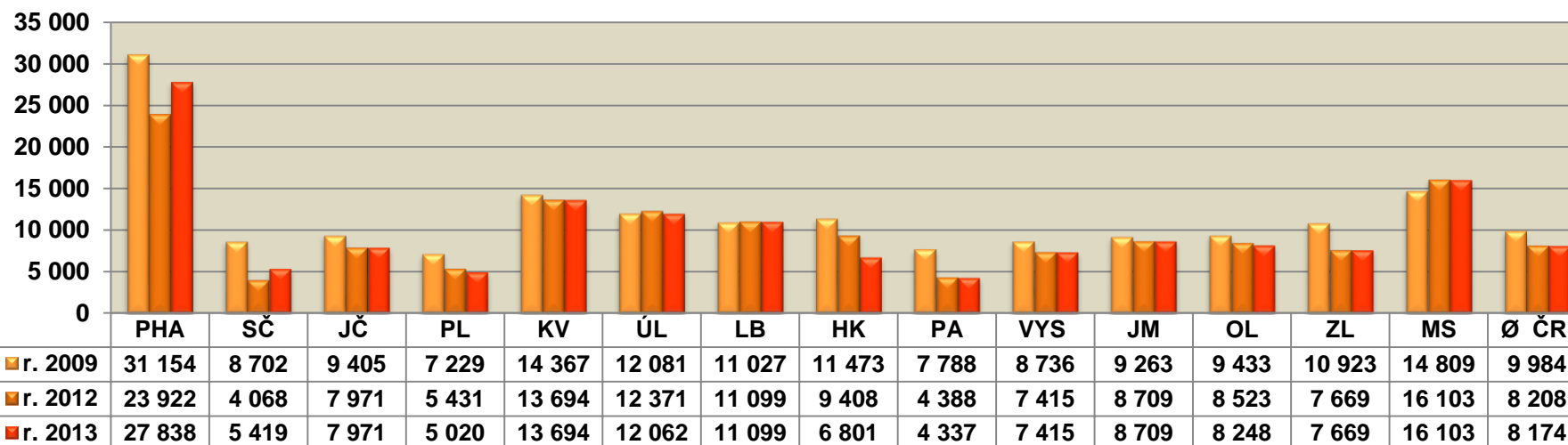
Čerpání krajských dotací na RF v letech 2005, 2009, 2012 a 2013 (v tisících Kč)

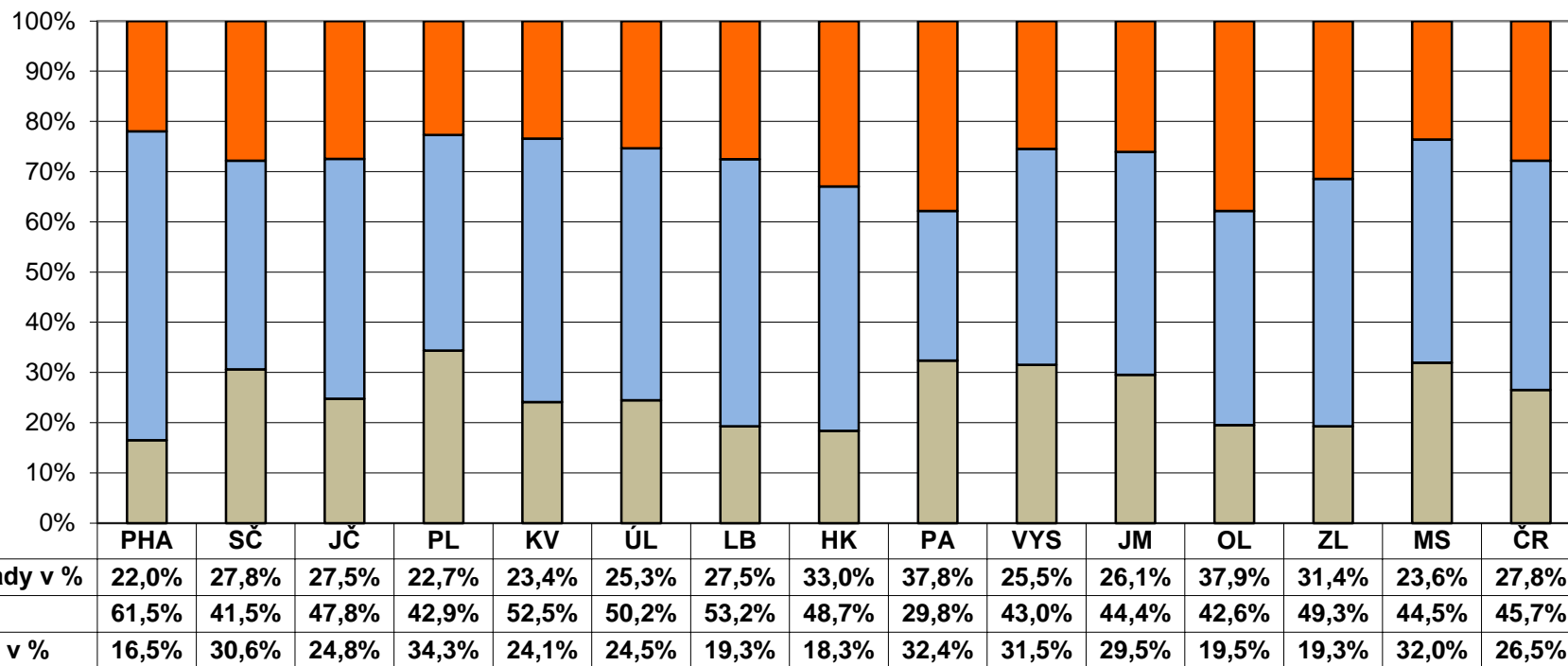
Částka na 1 obyvatele (z 55% krajské dotace) v KČ - srovnání let 2009, 2012 a 2013

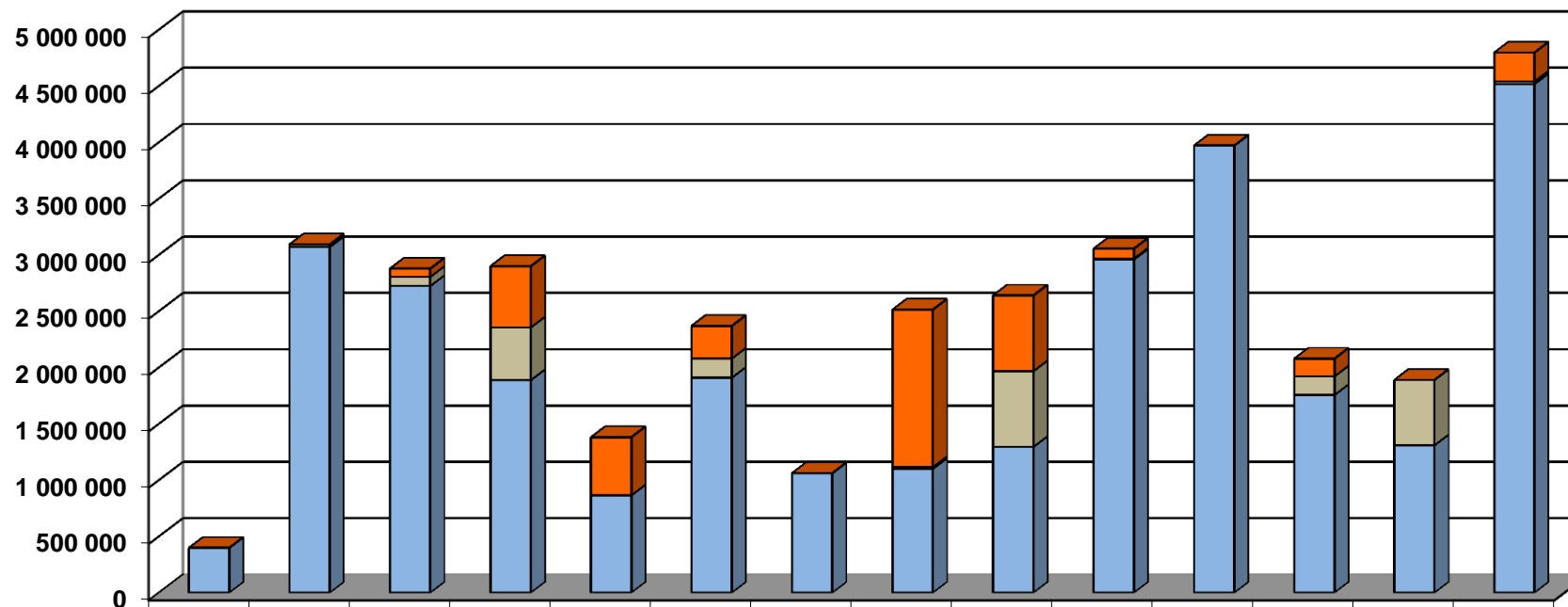
Částka na 1 obsluhov. knihovnu (z 45% krajské dot.) v KČ - srovnání let 2009, 2012 a 2013

Struktura nákladů z krajských dotací na RF v roce 2013

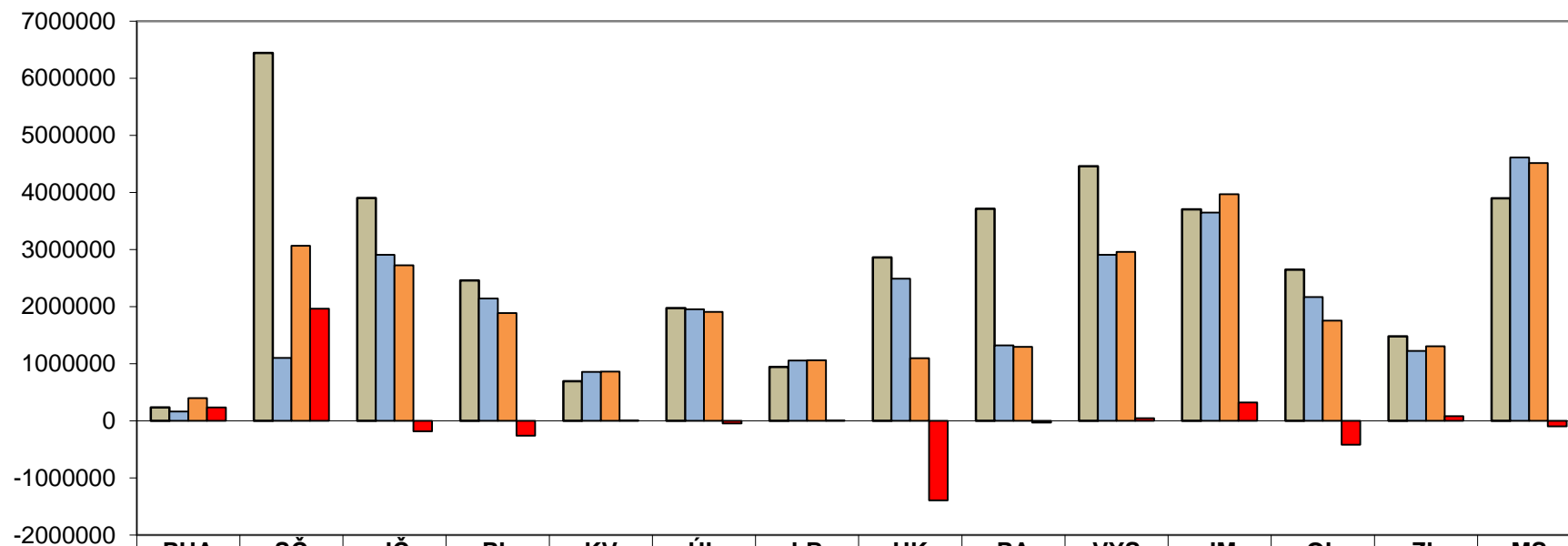

Doplňování VF podle finančních zdrojů v roce 2013 (v Kč)

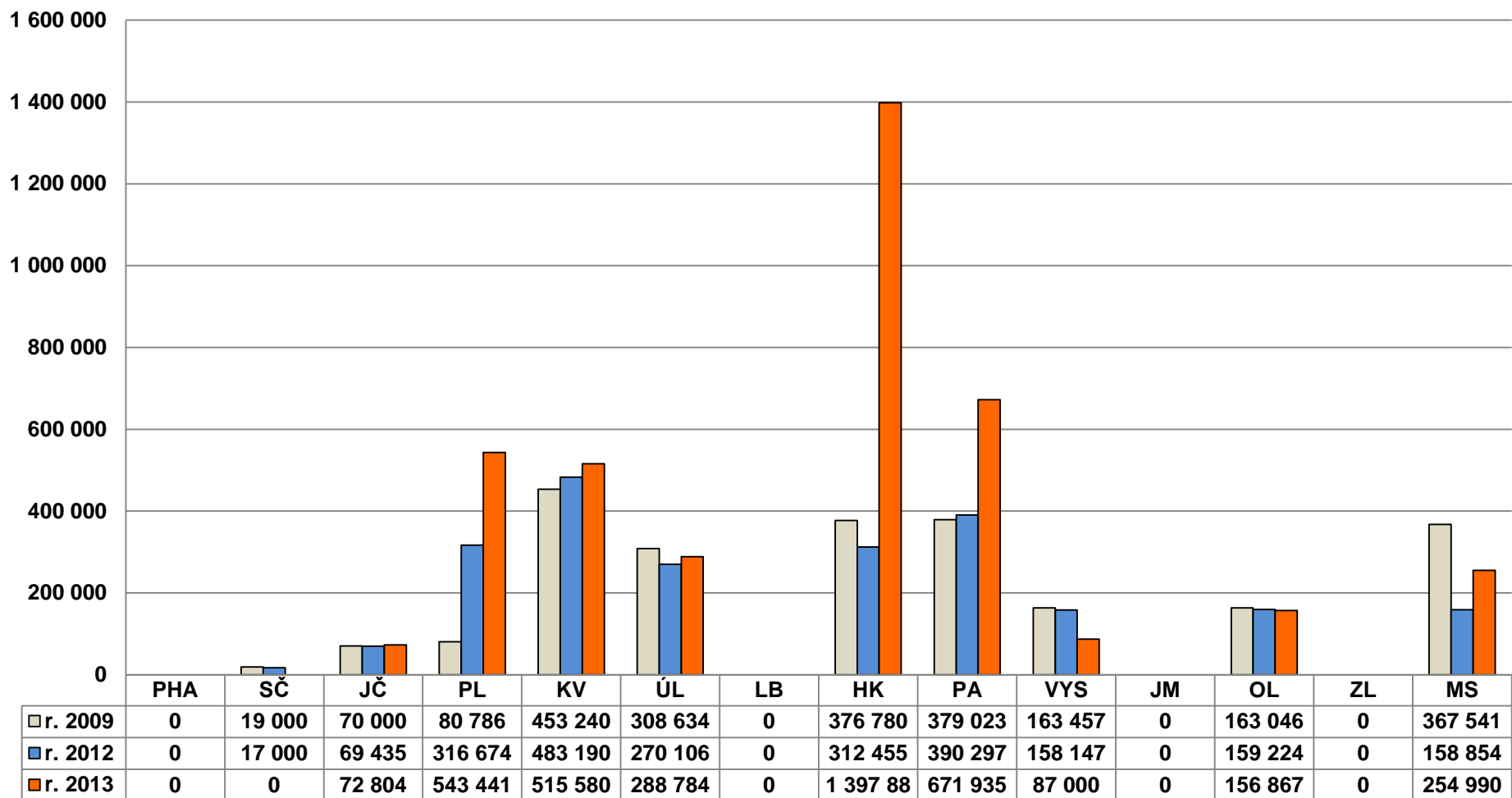
	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS
■ z prostředků obcí	0	0	72804	543441	515580	288784	0	1397881	671935	87000	0	156867	0	254990
■ z jiných zdrojů	0	22121	81124	467705	0	170105	0	15488	672139	8913	0	165190	579206	23434
■ z krajské dotace RF	398401	3070208	2724202	1888384	865232	1910259	1061525	1100608	1295576	2958952	3970998	1756211	1309823	4517820

Náklady na nákup VF (z krajských dotací) v letech 2009, 2012 a 2013 v Kč

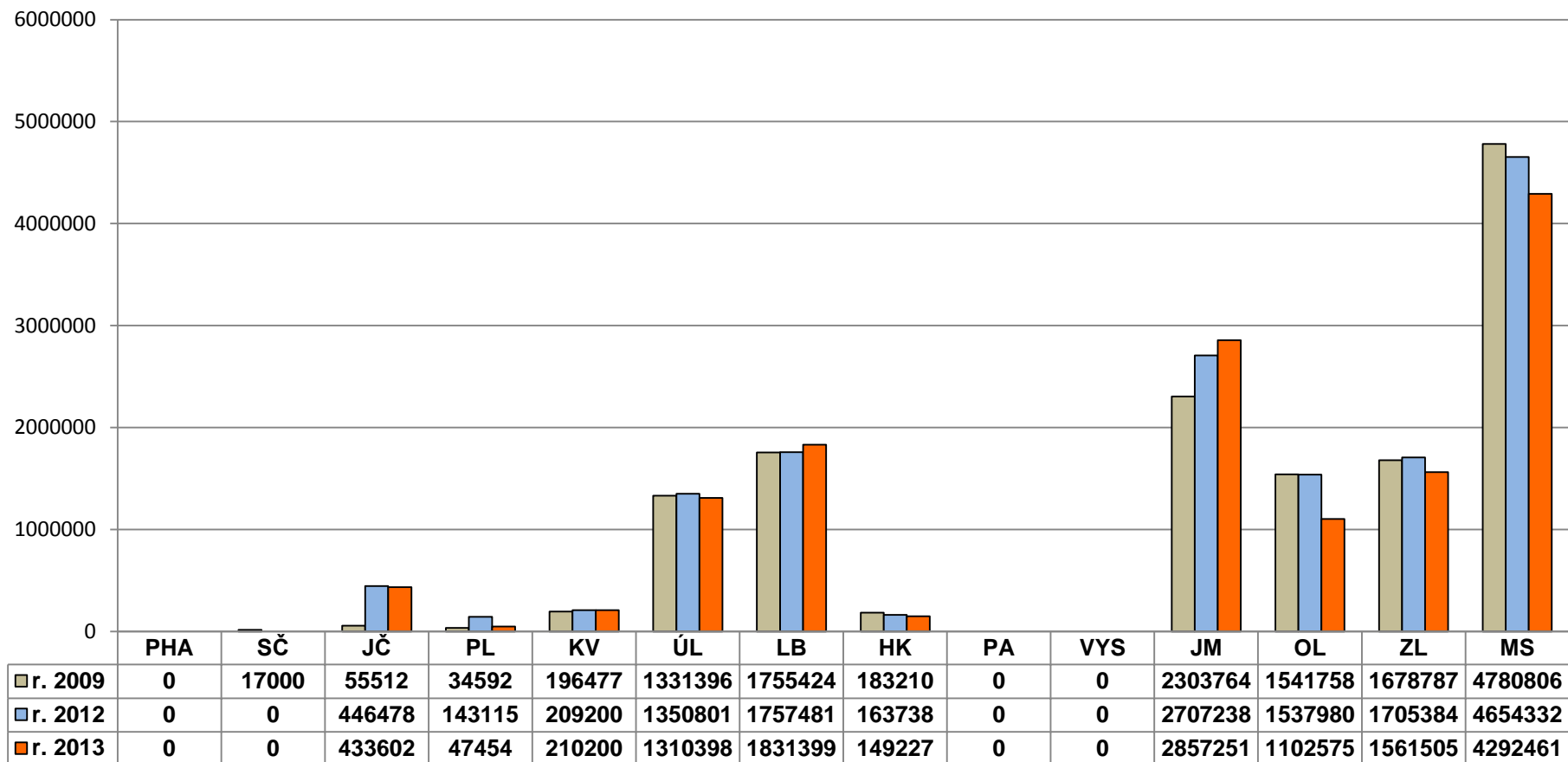

	PHA	SČ	JČ	PL	KV	ÚL	LB	HK	PA	VYS	JM	OL	ZL	MS
■ v roce 2009	238911	6448005	3906206	2458784	696176	1974661	944005	2862473	3718069	4459970	3707243	2649138	1483758	3898643
■ v roce 2012	163063	1106034	2908331	2146915	857881	1954171	1055791	2490044	1322223	2909287	3647775	2171792	1225754	4612751
■ v roce 2013	398 401	3 070 20	2 724 20	1 888 38	865 232	1 910 25	1 061 52	1 100 60	1 295 57	2 958 95	3 970 99	1 756 21	1 309 82	4 517 82
■ rozdíl 2013 a 2012	235 338	1 964 17	-184 129	-258 531	7 351	-43 912	5 734	-1 389 4	-26 647	49 665	323 222	-415 582	84 069	-94 931

Příspěvky obcí na nákup VF v letech 2009, 2012 a 2013 (v Kč)

Příspěvky obcí na nákup a zpracování vlastních KF v letech 2009, 2012 a 2013 (v Kč)

Mzdové náklady z celkové krajské dotace, vyjádřeno v procentech v letech 2009, 2012 a 2013

